

Катерина ПОНОМАРЬОВА

Любов ГАЙОВА

Оріон

Українська мова та читання

4
клас

Частина 1

СЛУХАЄМО
І РОЗУМІЄМО

ОЦІНЮЄМО УСНУ
ІНФОРМАЦІЮ

**ВЗАЄМОДІЄМО
УСНО**

СПЛКУЄМОСЯ

РОЗПОВІДАЄМО

ПЕРЕКАЗУЄМО
ПОЧУТЕ

ВИСЛОВЛЮЄМО
ВЛАСНУ ДУМКУ

ДОВОДИМО СВОЮ
ДУМКУ

ПИШЕМО РОЗБІРЛИВО
І ГРАМОТНО

СТВОРЮЄМО
ПИСЬМОВІ
ПОВІДОМЛЕННЯ

ПИШЕМО ПЕРЕКАЗИ
ТЕКСТИВ

ПИШЕМО
РОЗПОВІДІ, ОПИСИ,
МІРКУВАННЯ

**ВЗАЄМОДІЄМО
ПИСЬМОВО**

ПЕРЕВІРЯЄМО
НАПИСАНЕ

РЕДАГУЄМО ТЕКСТИ

ОБГОВОРЮЄМО
ПИСЬМОВІ РОБОТИ

Катерина ПОНОМАРЬОВА
Любов ГАЙОВА

Підручник для 4 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

2021

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 16. 01. 2021 № 53)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Відповідно до Типової освітньої програми
колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко

Дорога дитино!

Четвірка друзів — Гаджик, Родзинка, Читалочка і Щебетунчик — вивчатимуть українську мову, подорожуючи світом.

Зaproшуємо і тебе долучитися до їхньої віртуальної подорожі.
Обіцяємо, навчання під час мандрівки буде цікавим і захопливим.
Приєднуйся! Бажаємо тобі успіхів!

Умовні позначення:

— прочитай або розкажи

— поміркуй і поясни

— поспілкуйся з однокласниками

— напиши

— попрацюй у парі або групі

— виконай роботу олівцем

— виконай завдання на вибір

— виконай творче завдання

— виконай завдання вдома

— переглянь відео за QR-кодом
на останній сторінці

— розкажи, чи задоволений/задоволена
ти своєю роботою на уроці

Пономарьова К. І.

П56 Українська мова та читання : Підручник для 4 класу
ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1 // К. І. Пономарьова,
Л. А. Гайова. — Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. — 160 с. : іл.

ISBN 978-966-991-113-1.

ISBN 978-966-991-114-8 (Ч. 1).

УДК 811.161.2*кл4(075.2)

ISBN 978-966-991-113-1

ISBN 978-966-991-114-8 (Ч. 1)

© К. І. Пономарьова,
Л. А. Гайова, 2021
© УОВЦ «Оріон», 2021

Державний Гімн України

*Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

ПОВТОРЮЮ ЗНАННЯ ПРО ЗВУКИ І БУКВИ

ПРИГАДУЮ, що я знаю про звуки і букви

1. Прочитай з однокласниками/однокласницями розмову друзів у ролях. Розкажіть, як ви провели канікули.

Гаджик: Привіт, друзі!

Читалочка: Доброго ранку всім!

Щебетунчик: Усім мое вітання-шанування!

Родзинка: Здрастуйте!

Гаджик: Як давно ми не бачились!

Читалочка: Як ви відпочили?

Щебетунчик: Хто де побував?

Родзинка: Що найбільше вам запам'яталося?

2. Випиши з розмови друзів **питальні** речення. Запиши відповіді на них. Підкресли слова, у яких кількість звуків і букв **неоднакова**.

3. Друзі здійснювали влітку віртуальні подорожі. Чи знаєш ти значення вислову **віртуальна подорож**?

ВІРТУАЛЬНА ПОДОРОЖ — уявна подорож, здійснена за допомогою інтернету.

4. Дізнайся і запиши, де віртуально побував Гаджик. Для цього побудуй звукові схеми поданих назв країн і визнач, яка з них має таку: **— • = — — •**. Знайди цю країну на карті.

КИТАЙ**ІНДІЯ****ПОЛЬЩА**

5. Прочитай повідомлення Гаджика про Польщу. Що нового для тебе є в цьому тексті? Випиши в колонку виділені слова. Побудуй їх звукові схеми. Визнач, скільки **складів, букв і звуків** у кожному з цих слів, і запиши.

Польща — європейська **країна** з давньою історією, красивою природою.

На берегах річки Вісла розкинулася столиця Польщі — місто Варшава. За легендою, назва міста **походить** від двох імен — рибалки Варс і русалки Сава, з **якою** рибалка одружився. Образ русалки Сави став символом Варшави.

6. Пригадайте легенду про заснування столиці України. Скористайтеся словами з довідки. Запишіть ці слова. Підкресліть букви, які позначають **дзвінкі приголосні** звуки.

Довідка: Дніпро, Кий, Щек, Хорив, Либідь.

7. Гаджикові цікаво, чи хочеш ти здійснити віртуальну подорож? Куди саме? Напиши про це текст (3–4 речення).

8. Прочитай слова, запозичені з польської мови. Випиши ті, які мають **м'які приголосні** звуки. Підкресли букви, які позначають їх. Побудуй **звукові схеми** виділених слів.

Альтанка, агрус, будинок, бурштин, вежа, герб, гудзик, дзьоб, дякувати, зброя, ковдра, крок, ланцюг, олівець, пан, пляма, простирадло, скромний, смак, увага, хлопець, цвях, червоний, швидкий.

ПРАВИЛЬНО ПИШУ СЛОВА З НЕНАГОЛОШЕНИМИ ЗВУКАМИ [е], [и] В КОРЕНЯХ

- Прочитай слова, які однаково звучать і мають однакові значення в українській і польській мовах. Випиши слова **з орфограмами**. Підкресли орфограми.

Врода, дах, листопад, фарба, цибуля.

- Пригадай і поясни, як перевірити написання виписаних слів. Зістав свої міркування з правилом.

Щоб правильно написати слово з ненаголошеним **[е]** або **[и]** в корені, треба **змінити слово** або **дібрати спільнокореневе**, у якому цей звук буде наголошеним. Наприклад: **село** – **сéла**, **вишневий** – **вíшня**.

Якщо до слова **не можна** дібрати перевірне слово, то його написання треба перевіряти **за словником**. Наприклад: **дитина**, **верблюд**.

- Допоможи Читалочці записати подані слова у **дві колонки**, вставивши пропущені букви. До слів **другої** колонки добери і запиши **перевірні** слова.

Вер..сенъ, с..рпневий, ц..гляний, д..ржава,
пр..з..дент, бл..скучий, п..льнувати, а..ропорт,
д..сципліна, яз..катий, хв..лястий, т..мп..ратура.

**ПЕРЕВІРЯЄМО
ЗА СЛОВНИКОМ**

вулиця

**ПЕРЕВІРЯЄМО
НАГОЛОСОМ**

земля — зéмлі

- Гаджик познайомився з польськими школями. Прочитай, як їх звати. Чи є в українській мові подібні імена? Склади й запиши речення з іменем, у якому є орфограма «Ненаголошенні [е], [и] в корені».

Марýся

Янек

- 5.** Спілкуючись із новими друзями, Гаджик вивчив кілька польських висловів. Прочитай, як вони звучать. Чи здогадуєшся, що вони означають? Перевір себе за словником.

Джєнь добри!

Як ше маш?

Джєнькүє, добже.

До відзéня.

Джєнь добри! — Добрий день!

Джєнькүє, добже. — Дякую,
добре.

До відзéня. — До побачення.

Як ше маш? — Як у тебе
справи?

- 6.** Прочитай і спиши речення, замінивши польські вислови українськими. Підкресли звертання.

1. Джєнь добри, Марисю! 2. Як ше маш, Янеку?

3. Джєнькүє, добже. 4. До відзеня, Марисю!

- 7.** Прочитай уривок з вірша. З якою метою він написаний? Випиши виділені слова. Побудуй їх звукові схеми.

До смаку усім сніданок
з привітанням «Добрий ранок!»
Щиро скажеш ти «Привіт!» —
усміхнеться цілий світ.
Слово «**дякую**», мій друже,
свідчить, що ти гречний дуже.

Леся Вознюк

- 8.** Уяви, що ти віртуально знайомишся з іноземними школярами і школлярками. Напиши для них інформацію про себе (3–4 речення).

- 9.** Спиши текст, який зацікавив Родзинку. Встав пропущені букви. Число запиши словом.

Поляки п..шаються вс..світньо відомим композитором Фридериком Шопеном. З Варшавою пов'язані його ж..ття і творчість. На вул..цях цього міста встановлено 15 співочих лавок. Сидячи на них, можна послухати м..лодії в..ликого композитора.

ПРИГАДАЮ СЛОВА З ПОДОВЖЕНИМИ ПРИГОЛОСНИМИ ЗВУКАМИ Й АПОСТРОФОМ

- Прочитай вірш. Яку картину природи ти уявляєш? Допоможи Щебетунчикові визначити **спільну орфограму** у виділених словах. Позмагайся з сусідом/сусідкою по парті, хто більше добере і запише слів із цією орфограмою.

На траві й квітках росинка,
шелестіння й гомін гілки,
щебетання й пісня пташки,
скрип жука, гудіння бджілки.

Яків Щоголів

- Склади речення з **двох** словами, дібраними в попередньому завданні, і запиши їх.

- Допоможи Читалочці побудувати **звукові схеми** поданих слів. Склади й запиши речення зі словом, яке має таку схему: **— • | =: •**.

життя

гілля

прання

- Дізнайся про улюблені ласощі польських друзів Гаджика. Для цього спиши речення, замінивши звукові схеми відповідними словами.

Янек полюбляє вишневе **— • | — • | =: •**. А Марисі подобається соняшникове **— • | = • | =: •**.

- Розгляньте в групі етикетку улюблених ласощів Родзинки. Яку інформацію вона містить? Чи можна вживати цей продукт? Поясніть чому.

-
6. Які твої улюблені ласощі? Як часто ти їх споживаєш? Напиши про це текст (3–4 речення).
-
7. Перевір, чи правильно Щебетунчик записав слова. Поясни, яку орфограму він забув. Зістав свої міркування з правилом. Спиши слова, виправивши помилки.

Валерянка, курер, обов'язок, перевязка, пам'ята, прем'єра, рум'янечко.

Апостроф ставимо після **твірдого** приголосного звука перед буквами **я, ю, е, ї**. Наприклад: *м'ята, п'ють*.

-
8. Разом із сусідом/сусідкою по парті утворіть і запишіть слова з **апострофом** від поданих слів за зразком.

Зразок: зорі — сузір'я.

Надвечір, перина, двір, хлопці, віднімати, кава, лев, соловей.

-
9. Від поданих слів утвори слова з подовженими приголосними звуками і запиши. Із **трьома** з них склади й запиши речення.

Частувати, прибирати, прати, сидіти, бажати, вітати, полювати, захоплюватися, лікувати, перебувати.

ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯЮ І ЗАПИСУЮ СЛОВА З ДЗВІНКИМИ ПРИГОЛОСНИМИ ЗВУКАМИ В КІНЦІ СКЛАДУ

-
1. Допоможи Читалочці правильно списати слова. Для цього добери до кожного перевірне слово і запиши.

зу(б,п)	заря(д,т)ка	ча(ж,ш)ка	бері(з,с)ка
су(б,п)	хвір(д,т)ка	ло(ж,ш)ка	зачі(з,с)ка

- 2.** Поясни Читалочці, яка орфограма у словах попереднього завдання. Перевір себе за правилом.

Дзвінкі приголосні звуки **в кінці** слова або складу вимовляємо **дзвінко** й позначаємо на письмі відповідними буквами. Наприклад: *сад, казка*.

- 3.** Прочитай запитання, які поставили Гаджикові польські друзі. Поясни, які букви пропущено у виділених словах. Доведи свою думку.

1. Хто твій найкращий дру.. або найліпша подру..ка?

2. Чи любиш ти читати кни..ки?

3. Чи сподобалася тобі віртуальна подоро..?

- 4.** Уяви, що ці запитання адресовано тобі. Запиши відповіді на них.

- 5.** Марися і Янек розповіли Гаджикові про найкрасивіші місця в Польщі. Прочитай їхню розповідь. Спиши виділену частину тексту, вставивши пропущені букви.

У Польщі багато мальовничих краєвидів. У горах Тáтрах є велике гірське озеро — Морське око. Найбільша в Тáтрах Хохолóвська долина навесні вкриється крокусами і стає фіолетовою. **У запові..нику «Біловéзька пушта» живуть рі..кісні тварини.**

У Вéлічці в соляній копальні можна придбати сув..ніри, відправити рідним л..стівку з підземної пошти. Можна навіть полікувати органи диха..я в підземному санаторії.

- 6.** Пригадайте і розкажіть про подібні місця в Україні. Скористайтеся словами з довідки.

Довідка: Карпати, Синевир, Долина нарцисів, «Асканія-Нова», місто Соледар.

- 7.** Напиши розповідь (3–4 речення) про одне з українських мальовничих місць.

8. Марися і Янек порадили Гаджикові відвідати цікаве місце в Польщі. Прочитай рекламний плакат про нього. Розкажи, яка інформація є на плакаті.

9. Разом з однокласниками/однокласницями підготуйте рекламний плакат про одне з цікавих місць в Україні.

10. Прочитай спогади друзів про літній відпочинок. Придумай заголовок до тексту. Спиши текст, уставивши пропущені букви.

Шви..кий потя.. зупинився на станції «Лісова».

З ва..кими рюкзаками ми вийшли на ву..ьку сте..ку. Нас зачарував ка..ковий краєви.. . Біля оз..ра ми зробили привал. Хлопці закинули ву..ки і наловили дрібної ри..ки на юшку.

ПРАВИЛЬНО НАГОЛОШУЮ СЛОВА

1. Розгадай ребус — і дізнаєшся, у яку країну здійснила віртуальну подорож Родзинка. Запиши слово-відгадку. Побудуй його звукову схему. Запиши, скільки **складів**, **букв** і **звуків** у цьому слові.

~~РЕПАХА Х ЗМ~~

- 2.** Прочитай, що дізналася Родзинка про Чехію. Спиши текст, розкривши дужки і вставивши пропущені букви.

(Ч,ч)ехія розташована в ц..нтральній (Є,є)вропі.
Це нев..лика, але красива (К,к)раїна. (С,с)толиця
(Ч,ч)ехії — (М,м)істо (П,п)рага.

У (П,п)разі є найбільший у (Є,є)вропі зоопарк.
У н..ому розводять рі..кісних тварин.

- 3.** Прочитай речення. Випиши назви міст. Постав у них наголос, користуючись довідкою.

Гаджик віртуально відвідав такі польські міста:
Варшаву, Катовіце, Krakів, Перемишль, Сосновець.

Родзинка подорожувала такими містами Чехії,
як Прага, Карлові Вари, Ліберець, Кладно, Тепліце.

Довідка. У польській мові наголос у більшості слів падає на передостанній склад.

У чеській — на перший склад.

- 4.** Пригадай і запиши **п'ять** назв українських міст. Постав у них наголос. Який висновок можеш зробити про наголос в українській мові? Перевір себе за правилом.

В українській мові може бути наголошеним **будь-який** склад у слові. Наприклад: **правило, дорόга, Україна**.

- 5.** Разом із сусідом/сусідкою по парті запишіть подані слова у **три** колонки: у **першу** — з наголосом на **перший** склад, у **другу** — з наголосом на **передостанній** склад, у **третю** — з наголосом на **останній** склад.

Читання, вірші, новий, випадок, навчання, зовсім, разом, донька, легкий, подруга, завдання, спина, котрий, нести, запитання, виразно, везти, сантиметр, добуток, кілометр.

- 6.** Разом із сусідом/сусідкою по парті перевірте, чи правильно ви виконали попереднє завдання. Зіставте свої записи з таблицею слів.

Наголошений перший склад	Наголошений передостанній склад	Наголошений останній склад
вірші	чита́ння	новíй
ви́падок	навчáння	легкíй
зóвсім	завдáння	котрíй
ráзом	запитáння	нестí
до́нька	вира́зно	веzi
по́друга	добу́ток	сантимéтр
спýна		кіломéтр

- 7.** Родзинка познайомилася з чеськими школярами. Спиши їхні імена. Постав **наголос** відповідно до норм чеської мови і прочитай. Запиши **четири** українських імені, які тобі подобаються. Постав у них наголос.

Томаш

Елішка

- 8.** Як тебе звати? Чи знаєш, хто вибрав тобі ім'я? Що воно означає? Напиши про це розповідь (3–4 речення).

- 9.** Родзинка вивчила кілька ввічливих слів чеською мовою. Прочитай, як вони звучать. Чи зрозуміле тобі їхнє значення? Значення останнього вислову перевір за словником.

Добри́ ден.

Дóбрже, дěkúí.

Як се маш?

На слéданоу.

НА СЛÉДАНОУ. — До побачення.

- 10.** Разом із сусідом/сусідкою по парті розіграйте сценку знайомства з Томашем або Елішкою. Використайте вислови з попереднього завдання.

11. Спиши речення. Постав наголос у виділених словах. Зроби висновок про значення наголосу в словах.

1. Замок замкнула я на замок. **2.** В замок не втраплю — заржавів замок, бо він під дощем дуже замок. **3.** Друзі зібралися у далеку дорогу. **4.** Онуки привітали дорогу бабусю зі святом. **5.** Старші брати вирішили не брати з собою молодшого. **6.** Малюк загубився і почав плакати. **7.** Учні розглядали рекламні плакати.

РОЗТАШОВУЮ СЛОВА В АЛФАВІТНОМУ ПОРЯДКУ

1. Прочитай найпопулярніші в Чехії прізвища, дотримуючись правила наголошування чеських слів. Допоможи Родзинці записати ці прізвища в алфавітному порядку.

Новак, Свобода, Дворжак, Чех, Горак, Шипка, Чапек, Шпорк.

2. У Томаша й Елішки є друзі. Прочитай їхні імена і запиши в такому порядку, як у контактах телефону.

Петра, Їржі, Карел, Мартіна, Барбора, Marek, Зденек, Нікола, Якуб, Клара.

3. Прочитай, чим славиться Чехія. Спиши текст, уставивши пропущені букви. Число запиши словами. Написання виділених слів перевір за словником.

У давн..ну Чехію наз..вали Богемією.

Від ц..ого слова походить назва скляних виробів — богемське скло. Кр..шталеві кел..хи, вази, люстри з богемського скла відомі в ус..ому світі.

Ще Чехія слав..ться найбільшим у Європі виробництвом автомобілів. Чеський автомобіль «Шкода» експортують у 64 країни світу. Ним кор..стується і пр..з..дент Чехії.

4. Чи хочеш ти навчитися керувати автомобілем? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).
5. Прочитай слова чеського походження. Запиши їх в алфавітному порядку. З **трьома** словами побудуй і запиши речення.

Робот, грип, табір, пістолет, влада, праця, брама, бавовна, гасло, ганьба, вагатися, власний.

ПРАВИЛЬНО ПОДІЛЯЮ СЛОВА ДЛЯ ПЕРЕНОСУ

1. Прочитай повідомлення, яке Родзинці надіслали Елішка і Томаш. Придумай йому заголовок.

Гордістю Чехії є замки. Найбільшим вважається замок «Празький град». У ньому розміщується резиденція президента Чехії. Сьогодні замки живуть сучасним життям. У них проводять лицарські турніри, костюмовані дійства, облаштовують музеї. Чехи люблять і бережуть ці пам'ятки.

2. Допоможи Родзинці поділити для переносу слова, виділені в тексті про замки. Пригадай правила переносу.

Слова переносимо **по складах**: ма-ли-на.

По-різному переносимо: 1) слова **зі збігом** кількох приголосних звуків: **кві-тка** або **кві́т-ка**; 2) слова з **подовженими** приголосними звуками: **змага-ння** або **змаган-ня**.

Не можна:

- 1) переносити слова, що мають **один** склад: **ліс**;
- 2) відривати від слова **одну** букву: **мрія**;
- 3) розривати буквосполучення **дж**, **дз**, які позначають один звук: **гу-дзик**, **хо-джу**;
- 4) відривати від попереднього складу букви **й**, **ь** та **апостроф**: **лій-ка**, **паль-то**, **бур'-ян**.

- 3.** Прочитай повідомлення Родзинки чеським друзям про українські замки. Чи можеш ти щось додати?

В Україні збереглося 116 замків. **Українські замки** овіяні л..гендами. За народними переказами, у багатьох із них ж..вуть прив..ди. Деякі л..генди ро(з,с)повідають про ч..сленні скарби, (з,с)ховані в замках. Неповторність і таємничість ваблять туристів до Хотинського, Кам'янецького, Луцького та інших замків.

- 4.** Спиши речення, виділені в тексті попереднього завдання. Встав пропущені букви і розкрий дужки.

- 5.** Запиши назви українських замків і поділи їх на склади для переносу.

- 6.** У якому замку тобі довелося чи хотілося б побувати? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 7.** Прочитай текст. Спиши **перше** й **три останні** речення. Встав пропущені букви і розкрий дужки. Випиши і поділи для переносу виділені слова.

Чеську столицю ділить на дві частини (Р,р)ічка (В,в)лтава, а **українську** — (Д,д)ніпро.

Влтава перекладається як «дика вода». Ця назва пов'язана з великою кількістю порогів на річці. Там вода **вирує**, створюючи небезпеку річковому транспорту.

Б..реги (Д,д)ніпра і (В,в)лтави з'єднують мости. У (К,к)иєві їх вісім, у (П,п)разі — десять. Найкрасивіший і найстаріший (К,к)арлів міст є віз..тівкою (П,п)раги.

СПОСТЕРІГАЮ ЗА ЗНАЧЕННЯМ СЛІВ

РОЗРІЗНЯЮ ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

- Прочитай і спиши текст. Підкресли слова, вжиті в **переносному** значенні. З **двома** із них склади речення, щоб вони мали **пряме** значення, і запиши.

Прийшла до беріз осінь. Принесла їм золотисті стрічки. Вплели берези стрічки в зелені коси. Подивилося сонце на берези й не впізнало їх. Сміється сонечко, а берези сумують.

За Василем Сухомлинським

- Прочитай слова, пов'язані з країною, якою віртуально подорожувала Читалочка. З виділених букв склади назву цієї країни і запиши. Зазнач, скільки **складів**, **букв** і **звуків** у цьому слові.

Парфуми, актор, пальто, майонез, мистецтво, афіша, макіяж.

- Поєднай слово **Франція** з поданими словами. Запиши ті сполучення слів, які мають **переносне** значення. Утвори речення з **одним** із записаних сполучень і запиши.

Приваблива, вражає, розташована, зачаровує, сучасна, розкинулась, велика, дивує.

- Прочитай інформацію Читалочки про Францію. Про що ти дізнаєшся вперше? Знайди Францію на карті.

Франція є третьою за величиною державою Європи. Столиця Франції — місто Париж. У Франції побудовано найвідоміший у Європі парк розваг Диснейленд. Ця країна — столиця моди. Саме тут винайшли велосипед, повітряну кулю, парашут, підводний човен, фотографію, кіно, балет. Весільна біла сукня прийшла до нас також із Франції.

5. Спиши останнє речення з тексту про Францію. Підкресли слово, вжите в **переносному** значенні. Склади й запиши речення, у якому це слово матиме **пряме** значення.
6. Прочитай імена французьких друзів Читалочки. Поясни, на які українські імена вони схожі.

Луїза

Андрé

7. Від французьких друзів Читалочка почула знайомі їй слова. Прочитайте їх. Чи знаєте, що вони означають? Зайдіть у довідці відповідні їм українські слова.

Салю́т!

Мерсí.

Оревуáр.

Довідка: Дякую. Привіт! До побачення.

8. Прочитай повідомлення Луїзи й Андре. Як звучать французькою мовою слова, які треба знати, щоб одержати знижку в кав'янрі?

У Франції є кав'янрі, які заоочують бути ввічливими. Тут відвідувачі, які не кажуть «привіт» і «дякую», за каву платять дорожче.

9. Уяви, що ти станеш власником/власницею дитячого кафе. Які цікаві правила чи традиції ти там запровадиш? Напиши про це текст (3–4 речення).

10. Спиши текст, уставивши пропущені орфограми. Підкресли слова, вжиті в **переносному** значенні.

Паріж ро(з,с)кинувся на б..ре-
гах річки Сени. З..єднують
б..реги аж тридцять сім мостів.
Гостей Парижа приваблює Ейфе-
лева вежа. Зачаровує розкішна
вул..ця, що має назву Єлісей-
ські поля. Притягує таємничий замок-му-
зей Лувр. Вражає найкра..ий собор Франції
з м..лодійною назвою Нотр-Дам.

ДОБИРАЮ СИНОНІМИ Й АНТОНІМИ

1. Найбільшу популярність Франції принесли **мода**, **парфумерія**, **мистецтво** й **кухня**. Прочитайте, які слова із цих сфер українська мова запозичила з французької. Запишіть їх у чотири колонки.

Рояль, костюмер, ескіз, соус, репертуар, актор, майонез, балет, афіша, желе, маринад, пальто, блуза, котлета, парфуми, қутюр'є, ательє, макіяж.

Мода | Мистецтво | Кухня | Парфумерія

2. Пригадай, що таке синоніми й антоніми. Знайди серед виділених у попередньому завданні слів **синоніми** до поданих слів і запиши їх парами.

Майстерня, оголошення, модельєр, артист, підлива.

3. Спиши текст. Підкресли в словах орфограми. Знайди в тексті **синоніми** й запиши їх парами.

Луїза розказала, що найбільшою в Парижі є площа Згоди. А Читалочка розповіла про головну площину Києва — майдан Незалежності.

4. Разом із сусідом/сусідкою по парті прочитайте текст. Придумайте заголовок до нього. Випишіть у колонку виділені слова. До кожного доберіть **синонім** і запишіть поряд.

Найвідоміша і найвища будівля Франції — Ейфелева **вежа**. Її висота становить 323 метри. Це як **будинок** на 70 поверхів.

Цікаво, що Ейфелеву вежу парижани тривалий час не сприймали. Називали її будівництво **марним**, а саму вежу — **жахливою**. Будували її як тимчасову **споруду**, що мала слугувати

входом на виставку. Із часом парижани звикли до неї і стали називати її «залізною пані». Тепер це візитівка Парижа.

У світі налічується близько 30 копій Ейфелевої вежі. Одна з них, заввишки 35 метрів, є в Харкові.

5. Прочитай текст. Випиши в колонку виділені слова. До кожного добери **антонім** і запиши поряд.

Морські кордони Франції мають більшу довжину, ніж **сухопутні**. На заході країна омивається Атлантичним океаном, на півдні — **теплим** Середземним морем, на **півночі** — протокою Ла-Манш.

У Франції є не тільки морські та океанічні узбережжя, а й **високі** гори Альпи. Найвища гора Монблан розташована на кордоні Франції й Італії. Її висота — 4810 метрів. У перекладі Монблан — це «**біла гора**».

Дуже схоже значення має назва української Говерли — серця Карпат. Говерла означає «**сніжна гора**». Її висота — 2061 метр.

6. Чи mrієш ти побувати у Франції? Що хочеш побачити? Напиши про це текст (3–4 речення).

7. Допоможіть Читалочці дібрати **синоніми** до поданих слів французького походження. Запишіть утворені пари слів. З виділеними словами складіть і запишіть речення.

Шампіньйон, дебошир, аплодисменти, вояж, модерний.

8. Прочитай словосполучення. Заміни виділені слова **антонімами** й запиши утворені сполучення слів. Із двома з них складі й запиши речення.

Великий дебошир, гучні аплодисменти, довгий вояж, модерний одяг, свіжі шампіньйони.

РОЗПІЗНАЮ БАГАТОЗНАЧНІ СЛОВА

1. Прочитай повідомлення Луїзи й Андре. Спиши виділені речення. Поясни значення підкреслених слів. Які ще значення вони можуть мати?

Південь Франції славиться лавандовими полями. Під час цвітіння лавандове поле стає фіолетовим. У цей час сюди з'їжджаються французи й туристи з інших країн для фотосесій.

Лаванду називають блакитним золотом. Адже вона дуже цінна. Її використовують у медицині, парфумерії, косметиці. Є лавандовий мед, варення. А ще мішечки із сухою лавандою кладуть у шафи, щоб постільна білизна гарно пахла.

Лаванда — рослинний символ Франції, туристична родзинка краю.

2. Поясніть, чому підкреслені в попередньому завданні слова називають **багатозначними**. Складіть і запишіть речення, у яких ці слова матимуть інші значення.

3. Прочитай речення. Скільки значень має слово **лаванда**? Поясни, чому в кожному реченні воно написане по-різному. Спиши речення, яке тобі найбільше сподобалося. Придумай своє речення, у якому слово **лаванда** матиме інше значення, і запиши.

1. У наш клас прибула нова учениця — Оленка Лаванда.
2. У полі зацвіла лаванда.
3. На нашій вулиці відкрився салон краси «Лаванда».
4. Ми проїжджали село Лаванда.
5. Мило «Лаванда» має запах цієї рослини.

4. Напиши повідомлення для Андре й Луїзи про рослинні символи України (3–4 речення). Можеш скористатися світлинами.

5. Прочитайте інформацію, яка зацікавила Читалочку. Чи відомі вам імена згаданих художників?

Побачивши картини Катерини Білокур на виставці в Парижі, відомий художник Пабло Пікассо захоплено сказав: «Якби у Франції була така жінка, ми б змусили весь світ говорити про неї».

6. Розглянь світлини картин Катерини Білокур і Пабло Пікассо. Визнач, хто яку картину написав. Поясни, чому так думаєш. Яка картина тобі більше подобається? Чому?

7. Прочитай словосполучення. Визнач, яке слово в ньому **багатозначне**. Які ще значення має це слово? Склади й запиши речення з цим словом в іншому значенні.

писати картини

8. Разом із дорослими знайди в інтернеті чи інших джерелах відповіді на подані запитання і запиши.

1. Коли жила і творила Катерина Білокур?
2. Що зображала на своїх картинах художниця?
3. Як ставилися до її творчості в родині, а як оцінили у світі?

ДОСЛІДЖУЮ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

1. Прочитай цікаву інформацію про французів. Розкажи, як ти ставишся до свого харчування.

Сніданок, обід, вече́рня, їжа та всі пов'язані з ними слова — священні для французів. Конкурувати з ними можуть тільки *регбі, велосипед, футбол*.

Про харчування дбають у французьких школах. Учні молодших класів мають велику перерву, під час якої можуть піти додому, щоб пообідати.

2. Прочитай, що дізналася Читалочка про вподобання французьких друзів. Поясни значення виділених висловів. Прочитай правило про такі вислови.

Андре полюбляє кататися на велосипеді. Як тільки випадає нагода — він сідає на свого двоколісного коня і **мчить як вітер**. А Луїза любить солодощі. Найбільше їй до вподоби еклери із заварним кремом. Вони такі, що **пальчики оближеш!**

Фразеологізми — це влучні, нероздільні, сталі вислови, які можна замінити синонімами.

Наприклад: **сидіти склавши руки** — лінуватися.

3. До поданих фразеологізмів добери **близькі** за значенням слова і запиши. За потреби скористайся довідкою.

пасти задніх — ...

шкірити зуби — ...

розвідити глек — ...

як кіт наплакав — ...

викинути з голови — ...

водити за носа — ...

Довідка: сміятися, посваритися, відставати, мало, обманювати, забути.

4. Із **двома** фразеологізмами з попереднього завдання склади й запиши речення.
5. Прочитай про одну французьку традицію. Пригадай, які першоквітневі традиції є в нашій країні.

Наприкінці березня мсьє Жак розповів нам про цікаву французьку традицію. Напередодні першого квітня всі готують квітневих риб — вирізаних із паперу, розмальованих власноруч і обписаних добрими жартами й щирими побажаннями.

Рибу таку належить першого квітня непомітно почепити на спину тому, до кого відчуваєш симпатію, кого поважаєш і маєш за друга. Виходить одночасно і жарт, і вияв прихильності.

Катерина Бабкіна

6. Чи зацікавила тебе французька традиція? Кому тобі хотілося б приготувати квітневу рибу? Що написати на ній? Напиши про це текст (3–4 речення).
7. Прочитай речення. Заміни виділені слова фразеологізмами з довідки. Запиши утворені речення.

1. Марійка продовжувала **лінуватися**. **2.** Людей в автобусі було **дуже багато**. **3.** Дмитрик на уроці **був неуважним**. **4.** Не треба **перебільшувати**.

Довідка: як оселедців у бочці, робити з мухи слона, бити байдики, ловити ґав.

8. Спиши речення, розкривши дужки. Знайди і підкресли в них фразеологізми.
- 1.** Дівчата домовились тр(е,и)мати язик за зубами. **2.** До с(е,и)ла було рукою подати. **3.** Досить нас водити за ніс і х(е,и)трувати. **4.** Данилко шви(д,т)-ко злі(з,с) з яблуні і накивав п'ятами. **5.** В(е,и)лика простора кімнати була як у віночку.

ПРИГАДУЮ БУДОВУ СЛОВА

ВИЗНАЧАЮ БУДОВУ СЛОВА

1. Разом з однокласниками/однокласницями прочитайте слова і словосполучення. Поясніть, що означає кожне з них. Пригадайте, що позначають зображені в останній рамочці значки.

корінь слова

спільнокореневі слова

закінчення

основа

префікс

суфікс

2. Випиши з поданих слів спільнокореневі. Вони підкажуть тобі, де віртуально побував Щебетунчик. Познач **корінь** у цих словах. Склади і запиши **два** речення з цими словами.

Німеччина, знімати, німець, анімація, німкеня, німецький.

3. Разом з однокласниками/однокласницями розгляньте таблицю. Про що ви дізналися з неї? Знайдіть Німеччину на карті.

Інформація про Німеччину

Офіційна назва	Федеративна Республіка Німеччина
Столиця	місто Берлін
Пропор 	прямокутне полотнище з трьох рівновеликих горизонтальних смуг: верхньої — чорної, середньої — червоної і нижньої — золотистого кольору
Державна мова	німецька
Валюта	євро
Кількість населення	понад 82 мільйони

- 4.** Випиши з таблиці «Інформація про Німеччину» виділені слова. Розбери їх за будовою. Склади й запиши речення зі словом, яке має таку будову:

- 5.** Склади таблицю «Інформація про Україну».

- 6.** Прочитай імена німецьких школярів, з якими познайомився Щебетунчик. Запиши й розбери за будовою ці слова.

Ганс

Еріка

- 7.** Прочитай, як звучать німецькі ввічливі слова. Чи здогадуєшся, що вони означають? Знайди в довідці відповідні їм слова української мови.

Г'утен таг'.

Бітте.

Данке.

Ауф відерзеен.

Довідка: Будь ласка. Дякую. Добрий день.
До побачення.

- 8.** Під час знайомства Ганс сказав Щебетунчикові український ввічливий вислів. Розпізнай його за поданими звуковими схемами слів. Запиши цей вислів і розбери за будовою слова з нього.

- 9.** Спиши текст, уставивши пропущені букви. Випиши і розбери за будовою виділені слова.

Німці — дуже акуратні, д..сципліновані, працьовиті. Вони в усьому люблять порядок, дотримуються законів і прав...л.

За поруше..я прав..л стягаються штрафи. Так, за зірвану квітку в лісі, парку або сквері — штраф 650 євро.

РОЗРІЗНЯЮ СПІВЗВУЧНІ ПРЕФІКСИ І ПРИЙМЕННИКИ

- 1.** Прочитай словосполучення. Нагадай Гаджикові, до якої частини мови належать виділені слова. Що ти знаєш про цю частину мови?

розмовляти з друзями
покладатися **на** друзів
приготувати **для** друзів

зайти до друзів
дізнатися від друзів
 побувати в друзів

- 2.** Запиши словосполучення. За потреби скористайся правилом. Підкресли **прийменники** і познач співзвучні з ними **префікси**.

(по) бігти (по) дорозі	(з) ліпити (з) пластиліну
(від) пливти (від) берега	(в) лучити (в) мішень
(на) клеїти (на) папір	(до) їхати (до) площі

Префікс — це частина слова. Його пишемо **разом** зі словом.

Прийменник — це частина мови. **Прийменники** пишемо **окремо** від інших слів.

Між **прийменником** і наступним словом **можна вставити** ще одне слово. Наприклад: *за дерево — за високе дерево*.

Прийменники ніколи **не стоять** перед дієсловами.

Наприклад: *зходить, приїхати*.

- 3.** Еріка і Ганс розповіли про улюблену страву німців. Дізнайся про неї з тексту. Спиши текст, розкривши дужки.

(У) німців є (у) люблена страва — баварські ковбаски. Це (від) варені сосиски білого кольору. Їх готують тільки (з) натуральних продуктів. (До) них не (до) дають ніяких хімічних добавок і барвників.

- 4.** Яку національну українську страву ти порадиш скуштувати німецьким школярам? Напиши про це текст (3–4 речення). За потреби скористайся довідкою.

Довідка: борщ, вареники, галушки, узвар.

- 5.** Відгадай загадку Родзинки.

Хліб німецькою мовою — *брот*. А масло — *бутер*. Як звучить німецькою мовою словосполучення *хліб із маслом*?

- 6.** Постілкуйтесь в групі. Розкажіть, чи полюбляєте ви бутерброди. Які бутерброди вам найбільше смакують? Як часто ви їх їстє?

- 7.** Прочитай повідомлення Щебетунчика. Випиши з нього слова з префіксами. Познач їх.

Всесвітнє визнання, захоплення і щиру дитячу любов завоювали німецькі казкарі Якоб і Вільгельм Грімм. «Білосніжка», «Бременські музиканти», «Горщик каші», «Золота гуска» — ці пречудові історії прочитали діти багатьох країн світу.

- 8.** Візьми інтерв'ю в однокласників і однокласниць. Розпитай, чи відомі їм казки братів Грімм. Які з них найулюбленіші?

- 9.** Розгляньте кадри з мультфільмів. Розпізнайте, за сюжетом якої казки знято кожен із них.

- 10.** Прочитай уривок із казки «Стоптані черевички». Спиши виділену частину, розкривши дужки. Познач **префікси** у словах і підкресли **прийменники**.

Жив собі колись король. Було у нього дванадцять доньоک, одна другої красивіша. Спали вони всі разом в одній залі, і ліжка їхні стояли поряд.

Увечері, коли доньки лягали спати, король (за) чиняв двері (на) засув. А вранці, коли двері (від) чиняв, то завжди помічав, що всі черевики його доньок стоптані (від) танців. Ніяк він не міг (з) розуміти, чому це (від) бувається. І (на) казав король оголосити (на) все королівство, що той, хто дізнається, де це вони (по) ночах танцюють, може (о) брати одну з них собі (в) дружини...

Брати Грімм (переклад Миколи Харченка)

ДОСЛІДЖУЮ СЛОВА ІЗ ПРЕФІКСАМИ пре- і при-

- 1.** Спиши колонки слів. Познач у них префікс.

премудра
прегарний
предобра

приїхати
прийти
приліпити

Проведи дослідження!

1. Визнач, до яких слів замість префікса можна підставити слово **дуже**.
2. Який префікс вони мають?
3. У якій колонці слова означають наближення, приєднання чогось?
4. Який у них префікс?
5. Зроби висновок про те, коли пишемо префікс **пре-**, а коли — **при-**. Перевір себе за правилом на наступній сторінці.

Префікс **пре-** пишемо переважно в **прикметниках**, коли замість нього можна підставити слово **дуже**. Наприклад: **прекрасний — дуже красивий**.

В інших випадках пишемо префікс **при-**. Наприклад: **прилетіти, присісти, приміський**.

- 2.** Спиши словосполучення, вставивши пропущені букви. Із **двома** з них склади й запиши речення.

Пр..чудовий день, пр..старий замок, пр..чалити до берега, пр..в'язати до дверей, пр..миле цуценя, пр..клейти оголошення, пр..лягти на дивані, пр..смачний обід.

- 3.** Заміни виділені сполучення слів одним словом і запиши.

Зразок: *слуга при дворі — придворний слуга.*

площа **при вокзалі** — ...

сад **при школі** — ...

бульвар **при морі** — ...

- 4.** Прочитай повідомлення Щебетунчика. Спиши виділену частину тексту, вставивши пропущені букви.

До Німеччини пр..їздить багато туристів. Вони пр..бувають із різних куточків світу. Їх пр..ваблюють пр..красні старовинні споруди, пр..чудові куточки природи, пр..хороші люди.

Німеччину омивають моря — Балтійське й Північне. Територією Німеччини простягаються гори Альпи. Є тут ліси, поля, виноградники.

Як і в Україні, в Німеччині багато річок. Найбільші серед них Рейн, Дунай, Ельба, Одер. На річці Ельбі аж 2300 мостів!

5. Пригадай, які моря, гори й річки є в Україні. Напиши про це текст (3–4 речення).
6. Прочитай речення. Заміни виділені фрази одним словом із префіксом **пре-** або **при-** і запиши.

Зразок: *ділянка біля садиби — присадибна ділянка.*

1. Не зовсім зачинити двері. 2. Надзвичайно красива музика. 3. Дуже густий ліс. 4. Смуга при кордоні. 5. Трохи мерзла трава. 6. Дуже погана погода.
7. Утвори за допомогою префіксів **пре-** або **при-** слова від поданих слів і запиши. Із **трьома** утвореними словами склади і запиши речення.

Вчити, міряти, солодкий, думати, бігти, хоробрий, міський, мудрий, дивний, ховати, кріпити, багато, тягти, шити, гіркий, хитрий, чесати, широкий.

УТВОРЮЮ СЛОВА ЗА ДОПОМОГОЮ ПРЕФІКСІВ І СУФІКСІВ

1. Спиши слова. Розбери їх за будовою. Поясни Гаджикові, як утворилися **друге** і **третє** слова.

добрий — предобрий — найдобріший

2. Запиши подані слова в колонку. Утвори від них нові слова таким самим способом, як у попередньому завданні. Із **двома** з утворених слів склади і запиши речення.

гарний

сильний

хитрий

3. Прочитай повідомлення Щебетунчика. Випиши слова, утворені за допомогою **префіксів**. Познач у них префікс. Німеччина за площею вдвічі менша від України. Проте це одна з найбагатших, найуспішніших, найрозвиненіших країн світу. Найбільші її міста:

Франкфурт-на-Майні, Мюнхен, Дрезден, Берлін, Кельн, Гамбург. У них побудовані великі міжнародні аеропорти, які сполучають країну з усіма державами Європи і світу.

4. Щебетунчик має квиток. Розгляньте його у групі однокласників/однокласниць. Про що ви з нього дізналися?

Київ (Україна), Бориспіль - Берлін (Німеччина), Тегель, 20 грудня

Рейс PS-423	виліт 09:25	в дорозі	приліт 10:35
Boeing 737	Київ	2 год 10 хв	Берлін
Економ клас	Бориспіль		Тегель

5. Чи доводилося тобі літати літаком? Куди саме? Чи ти тільки мрієш кудись полетіти? Напиши про це текст (3–4 речення).

6. Спиши слова. Поясни, від яких слів вони утворилися. Познач у кожному слові частину, за допомогою якої воно утворилося. Добери і запиши в кожну колонку по **два** слова, які утворилися таким самим способом.

маленький

столик

дитинка

7. Прочитай текст. Випиши в колонку виділені слова. Визнач, від яких іменників вони утворились, і запиши їх поряд. Поясни, як утворилися ці слова.

Німеччина **славиться** якісними дорогами. Далеко за межами країни відомі її знамениті автобани. Це **швидкісні** магістралі з **прекрасним** дорожнім покриттям. На деяких із них навіть немає **обмежень** швидкості.

8. Добери і запиши слова з поданими **суфіксами**. Склади з кожним речення й запиши.

-ищ-

-очок-

-инк-

-есенък-

ДІЗНАЮСЯ БІЛЬШЕ ПРО ІМЕННИК

РОЗРІЗНЯЮ ІМЕННИКИ – НАЗВИ ІСТОТ І НЕІСТОТ, ВЛАСНІ І ЗАГАЛЬНІ НАЗВИ

- Постав питання до поданих слів. Визнач, до якої частини мови вони належать. Запиши їх у дві колонки.

Школярка, верблюд, екран, йод, цифра, артисти, риба, індик, яблуко.

ХТО?

ЩО?

- Нагадай Гаджикові, у якій колонці іменники є назвами **істот**, а в якій — назвами **неістот**. Перевір свою думку за правилом.

Іменник — це частина мови, яка **називає предмет** і відповідає на питання **хто?** або **що?**

Іменники — **назви істот** відповідають на питання **хто?**. Наприклад: *батько, лисиця*.

Назви неістот відповідають на питання **що?**. Наприклад: *вулиця, клен*.

- Склади слово з перших букв слів, поданих у першому завданні. Воно називає країну, якою подорожувала Родзинка. Запиши це слово і побудуй його **звукову схему**.

- Прочитай інформацію Родзинки про Швейцарію. Поясни, чому виділені іменники написані з **великої** букви. Перевір себе за правилом.

Швейцарія — невелика, але багата й цікава європейська країна. Вона має спільні кордони з **Італією, Францією, Німеччиною, Австрією**.

Велику частину території країни займають гори **Альпи**. Найвища вершина Швейцарських Альп — **Дюфур**. Її висота становить 4634 метри. Вершини гір укриті вічними снігами.

Іменники бувають **загальними** назвами і **власними**. **Власні** назви пишемо з **великої** букви: собака **Рекс**.

5. Склади за світлинами **три** речення, використовуючи власні назви, і запиши. Підкресли назви істот.

6. Спиши текст, розкривши дужки. Підкресли іменники — власні назви.

(Ш,ш)вейцарія славиться в(е,и)ликими, чистими і гл(е,и)бокими (О,о)зерами. Їх тут понад шістсот. Найбільші серед них — (Ж,ж)еневське, (Ц,ц)юріхське. Чисті (Р,р)ічки (Р,р)ейн, (Р,р)она, (І,і)нн, (Т,т)ічино роблять т(е,и)риторію (К,к)райни ж(е,и)вописною і пр(и,е)вабливою для відпочинку.

7. Де тобі хотілося б відпочивати — у горах, біля озера чи річки? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).

8. Спиши слова, розкривши дужки. Підкресли власні назви. Випиши їх в алфавітному порядку. З виділенними словами склади **одне** речення про Україну й **одне** про Швейцарію і запиши.

(Ш,ш)вейцарія, (Р,р)ічка, (А,а)льпи, (Ж,ж)еневське, (О,о)зеро, (Г,г)ори, (Р,р)ейн, (М,м)істо, (В,в)інниця, (К,к)арпати, (С,с)вітязь, (К,к)райна.

ВИЗНАЧАЮ РІД І ЧИСЛО ІМЕННИКІВ

1. Розгляньте у групі однокласників таблицю. Дайте відповіді на запитання Читалочки.

Роди іменників		
Чоловічий рід (він, мій)	Жіночий рід (вона, моя)	Середній рід (воно, моє)
берег <input type="text"/> кінь <input type="text"/> батько <input type="text"/>	річка <input type="text"/> бабуся <input type="text"/> ніч <input type="text"/>	серце <input type="text"/> село <input type="text"/> курча <input type="text"/> ягні <input type="text"/>

1. Як називаються роди іменників?
2. Які слова допомагають визначити рід іменників?
3. Які закінчення можуть мати іменники кожного роду?
2. Допоможи Щебетунчикові змінити за числами подані в таблиці іменники. Постав їх у формі **множини** і запиши. Познач закінчення.
3. Спиши повідомлення Родзинки. Підкресли іменники, вжиті в **однині**. Познач над кожним його **рід**.

ж. р.

Зразок: Яка країна тебе зацікавила?

Швейцарія не багата на корисні копалини. Тут видобувають тільки сіль.

А прославили цю країну на весь світ швейцарські годинники, швейцарський сир. Відомий також швейцарський шоколад. Країна продає його найбільше. Ще у Швейцарії виробляють якісне дитяче харчування.

4. Розгляньте у групі однокласників етикетку. Користуючись довідкою, перевірте, чи якісний цей шоколад. Яка ще інформація з етикетки важлива для вас?

Довідка. Склад якісного шоколаду: какао терте, какао-масло, цукор. Молочний шоколад містить ще сухе молоко.

5. Розглянь таблицю. Зроби висновок, чи варто тобі вживати шоколад. Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).

ШОКОЛАД	
Користь	Шкода
<ul style="list-style-type: none"> приємний смак містить поживні речовини корисний для мозку 	<ul style="list-style-type: none"> можлива алергія шкодить зубам надмірне збудження

6. Прочитай і запиши імена швейцарських друзів Родзинки. Познач **закінчення** у цих словах. Запиши українські імена з такими закінченнями.

Олівія

Лукас

7. Прочитай, якою мовою розмовляють мешканці Швейцарії. Від виділених слів утвори іменники **жіночого** роду й запиши. Підкресли **власні** назви.

У Швейцарії немає офіційної державної мови. Більшість швейцарців **розмовляють** німецькою. А ще тут поширені **французька** й **італійська**.

- 8.** Пригадай, з якої мови подані слова. Що вони означають? Запиши відповідні українські ввічливі вислови. Підкресли в них **іменники**. Познач зверху їх **рід**.

Г'утен таг.

Бітте.

Áуф ві́дерзесн.

- 9.** Спиши текст, уставивши пропущені букви. Підкресли іменники, вжиті у формі **множини**. Постав їх у формі **одинини** й запиши. Познач над кожним його **рід**.

Діти у Шв..йцарії ідуть до школи в чотири роки. Навчаються вони чотири дні на тижд..нь. С..р..да, субота і н..діля — в..хідні дні. Освіта в країні повністю безкоштовна, для іноземців також. Виняток становлять пр..ватні школи.

ДОСЛІДЖУЮ ВІДМІНКИ І ВІДМІНКОВІ ПИТАННЯ

- 1.** Спиши сполучення слів. Познач закінчення у виділених словах. Поясни, як змінилося слово **природа**. Прочитай правило про змінювання іменників.

приваблює **природа**

виїхали на **природу**

ставитися до **природи**

милувалися **природою**

вдячні **природі**

відпочивали на **природі**

Зміну закінчень іменників називають **відмінюванням** або **змінюванням за відмінками**.

Іменники мають **сім** відмінків: **називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий, кличний**. Шість відмінків відповідають на питання. Сьомий, **клічний** відмінок, не відповідає на питання. Іменники в цьому відмінку використовують у звертаннях.

2. Розглянь таблицю. Запам'ятай назви відмінків і питання, на які вони відповідають.

Назва відмінка	Скорочено	Питання, на які відповідає відмінок	Приклади відмінювання іменників	
			в однині	у множині
Називний	Н.	хто? що?	друг	друзі
Родовий	Р.	кого? чого?	друга	дружів
Давальний	Д.	кому? чому?	другові	друзям
Знахідний	Зн.	кого? що?	друга	друзів
Орудний	Ор.	ким? чим?	другом	друзями
Місцевий	М.	на кому?	на другові	на друзях
Кличний	Кл.	на (у) чому?	друже	друзі

3. Разом із сусідом/сусідкою по парті пограйте у «**Відлуння**» — хтось називає відмінок, а хтось — питання, на які він відповідає.

4. Спиши словосполучення, поставивши **питання** до виділених слів. Користуючись таблицею, визнач **відмінок** цих іменників і запиши за зразком.

M.
Зразок: *росте (на чому?) на дереві.*

Побачив їжака, присмачила олією, подарував мамі, живуть в акваріумі, підійшли до будинку.

5. Із сусідом/сусідкою по парті провідміняйте **усно** слова: **сонце, земля, гори**. Можете користуватися таблицею.

6. Спиши повідомлення Родзинки. Постав усно питання до виділених іменників. Визнач їхній **відмінок** і познач його скорочено над словом.

Альпи — найвищі і найдовші гори в Європі. Це ідеальне місце для відпочинку. Тут є незвичайний готель без стін, даху й вікон. Там дерев'яне ліжко

стоїть серед гір. Просто з ліжка туристам відкриваються захопливі краєвиди. На випадок дощу поряд збудовані комфортні кімнати.

- 7. Уяви, що ти відпочиваєш в Альпах. Що ти вибереш для сну — ліжко просто неба чи затишну кімнату в готелі? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).
- 8. Спиши цікаві факти про Швейцарію. Встав пропущені букви. Визнач **відмінок** виділених іменників і познач його скорочено над словом.

У Швейцарії немає номерів квартир. Замість них вивішують **таблички з прізвищами** мешканців.

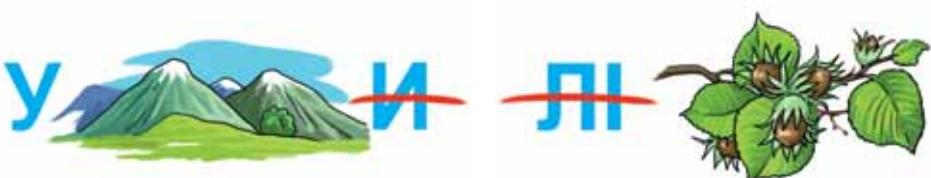
Більшість магазинів у Швейцарії закриваються о д..в'ятнадцятій годині, а в н..ділю не працюють зовсім. Тільки у ч..твер вони відкриті до двадцять першої **години**. Щоправда, це не стосується маленьких **крамничок**. Вони працюють за власним розкладом.

ЗМІНЮЮ ІМЕННИКИ ЗА ВІДМІНКАМИ

1. Дізнайся і запиши, якою країною подорожував Гаджик. Для цього розгадай ребус. Підкрасли в записаному реченні **власні** назви.

2. Разом із сусідом/сусідкою по парті пригадайте назви відмінків і питання, на які вони відповідають: хтось називає їх, а хтось перевіряє за таблицею на с. 38. Провідміняйте **усно** іменники, підкраслені в записаному реченні.

- 3.** Прочитай, що дізнався Гаджик про Угорщину. Спиши текст, розкривши дужки.

Угорщина — одна з найдавніших (країна) у (Європа). Вона утворилася раніше за (Німеччина) і (Франція).

Столиця (Угорщина) — місто Будапешт. Його назва виникла з назв двох (міста) — Буда і Пешт, які розкинулися на протилежних (береги) Дунаю. Дев'ять (мости) з'єднали їх в одне (міста), якому дали назву Будапешт.

- 4.** Прочитай імена угорських друзів Гаджика. Яке з них, на твою думку, належить дівчинці, а яке — хлопчикові?

Іштван

Евелін

- 5.** Іштван трохи знає українську мову. Прочитай повідомлення, яке він надіслав Гаджикові. Яких помилок припустився Іштван? Спиши текст, виправивши помилки.

Привіт, Гаджик! Зaproшуєш тебе до Угорщина. Побуваєш у Будапешт. Помилуєшся краса Дунай. Відвідаєш термальні джерело. Із задоволення поплаваєш у їхніх лікувальних води.

- 6.** Уяви, що подібне запрошення Іштван надіслав і тобі. Напиши відповідь на нього (3–4 речення).

- 7.** Спиши текст, уставивши пропущені закінчення у словах.

Хочете знати, де в Угорщин.. є термальні курорт..? Спитайте краще, де їх немає! Не буде великим перебільшенн.. сказати, що Угорщин.. від самої столиц.. до найглуухішого сел.. — один великий термальний курорт.

В Україн.. також є термальні джерел.. . Вони розташовані на Закарпatt.., яке межує з Угорщин.. .

ВИЗНАЧАЮ ПОЧАТКОВУ ФОРМУ ІМЕННИКІВ

1. Допоможи Гаджикові визначити і записати початкову форму поданих іменників. Для цього скористайся правилом.

Лісом, коня, батькові, рибою, землю, солі, сонця, містом, курчат, телята, хвилями.

Форма **називного відмінка **однини** є **пochatkovoю формою** іменника.**

За початковою формою визначають рід іменника.

2. Спиши словосполучення. Підкресли іменники. Усно постав їх у **пochatkoviй formi** й познач **rіd**.

За круглим столом; маленькому кошеняті; цікаву книжку; гарного дня; у великій сумці; у своєму серці; новорічних подарунків.

3. Прочитай повідомлення угорських школярів. Спиши текст, розкривши дужки. Підкресли іменники в **називному** відмінку і познач закінчення.

Найбільше оз(е,и)ро в Угорщині — Балатон. Угорці називають його угорським морем. Але це умовна назва. Адже найбільша гл(е,и)бина в оз(е,и)рі — всього дванадцять з половиною метрів. На Балатоні є півострів Тихань. Тут встановлено пам'ятник угорському королю Андрашу і його дружині Анастасії, дочці Ярослава Мудрого.

4. Пригадай, як називається найбільше озеро в Україні. Перевір себе, склавши слово з пазлів. Напиши угорським школярам повідомлення про нього (3–4 речення).

- 5.** Прочитай, як звучать угорською мовою ввічливі слова. Зроби висновок, чи схожі угорська й українська мови. Випиши з українських висловів **іменники** і познач **закінчення**.

Йу напот. — Добрий день.

Кірем. — Будь ласка.

Вісонтлаташро. — До побачення.

- 6.** Прочитай, чим пишаються угорці. Постав виділені іменники в **початковій формі** й запиши за зразком. Познач **закінчення**.

Зразок: квіткою — (що?) квітк**a**.

1. Угорський винахідник Ерно Рубік придумав популярну **іграшку** — кубик Рубіка. У Будапешті вже більш як тридцять років проходить чемпіонат зі складання **кубика**. Тут було встановлено світовий рекорд — 7 секунд.

2. У Будапешті є незвичний туристичний автобус-амфібія. Він не тільки їздить **дорогами міста**, а й плаває по **Дунаю**.

- 7.** Прочитай текст. Випиши виділені іменники, постав їх у **початковій формі** й запиши поряд. Познач їхній **рід**.

В угорському **місті** Калочі є **музей** червоного **перцю**.

До Європи червоний перець потрапив із Центральної Америки майже чотириста **років** тому. Як **картоплю** і **квасолю**, його довго вважали декоративною **рослиною**. І лише сто років тому почали використовувати в **кулінарії**.

За Софією Могилевською

ДОСЛІДЖУЮ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ В РОДОВОМУ ВІДМІНКУ ОДНИНИ

1. Родзинка й Гаджик по-різному записали закінчення у виділеному слові. Допоможи їм розібратися, хто помилувся. Для цього скористайся таблицею.

Я не люблю манної **каши.**

Я не люблю манної **каші.**

Називний відмінок (хто? що?)	Родовий відмінок (кого? чого?)
книжка, дівчина	книжки, дівчини
земля, дinya	zemлі, дині
межа	межі
дача	дачі
тиша	тиші

Проведи дослідження!

1. Визнач рід поданих у таблиці іменників.
2. Які закінчення вони мають у початковій формі?
3. Які закінчення в них у родовому відмінку?
4. Після яких звуків (твердих чи м'яких) стоїть закінчення **-и**?
5. Після яких звуків стоїть закінчення **-і**?
6. Перевір свої міркування за правилом.

В іменниках **жіночого** роду, які мають закінчення **-а** (**-я**), в **родовому** відмінку однини після **м'яких** приголосних і [ж], [ч], [ш] пишемо закінчення **-і**. Наприклад: **земля** – **zemлі**, **межа** – **межі**, **дача** – **дачі**, **тиша** – **тиші**.

Після інших **твердих** приголосних звуків пишемо закінчення **-и**. Наприклад: **книжка** – **книжки**.

- 2.** Спиши з попереднього завдання речення. Правильно напиши закінчення у видленому слові. Поясни свій вибір.

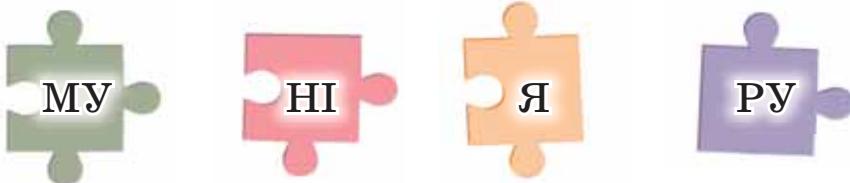
- 3.** Спиши словосполучення, додавши закінчення слів.

до своєї подруг..
з високої круч..
вийшли зі спальн..
від важкої нош..

біля старої веж..
до шкільної їdalyn..
засіб від ірж..
у польової миш..

- 4.** Склади з пазлів назву країни, якою віртуально подорожував Щебетунчик. Побудуй із цим словом речення і запиши. Підкресли в ньому **іменники**. Познач їхній **рід**.

- 5.** Прочитай і спиши повідомлення про Румунію. Постав слова, що в дужках, у **родовому** відмінку однини.

Румунія — близька сусідка (Україна). Майже половину її (площа) займають ліси, заповідники, річки. Уздовж (країна) простяглися Карпати. Назва найбільшої (вершина) цих гір у Румунії — Молдовяну. На півдні Румунію омиває Чорне море.

- 6.** Поясни, чим схожі Румунія й Україна. Що в них відмінне? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 7.** Прочитай і запиши імена румунських школярів. Побудуй **звукові схеми** цих слів. Визнач ім'я дівчинки, якщо відомо, що в ньому звуків **більше**, ніж в імені хлопчика.

Мірча

Бъянка

- 8.** Прочитай, як звучать румунські ввічливі слова. Як ти вважаєш, чи схожі румунська й українська мови?

Бúна зiuá. — Добрий день.
La реведéре. — До побачення.

9. Спиши текст, уставивши пропущені закінчення слів. Познач **відмінок** цих слів. Закінчення іменників чоловічого роду перевіряй за орфографічним словником.

Завітайте до столиц.. Румунії — Бухарест.. . Своїми старовинними спорудами він подібний до Париж.. . Тут є і вулиця, схожа на Єлісейські поля. Якщо ж захочете тиш.. — виrushайте до найближчого парку.. чи ліс.. . Їх у цій країні дуже багато.

Румуни — доброзичливі люди. Вони від душ.. пригощають гостей.

ВЖИВАЮ ПАРАЛЕЛЬНІ ФОРМИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ В ДАВАЛЬНОМУ І МІСЦЕВОМУ ВІДМІНКАХ ОДНИНИ

1. Щебетунчик і Читалочка засперечались, як правильно писати закінчення у виділеному слові. Допоможи їм знайти відповідь, користуючись таблицею.

Я напишу листа друг**ові**.

Я напишу листа друг**у**.

Давальний відмінок (кому? чому?)	Місцевий відмінок (на кому? на чому?)
батьк ові або батьк у коне ві або кон ю геро єві або геро ю	на батьк ові або на батьк у на коне ві або на кон і на геро єві або на геро ї в га ю

Проведи дослідження!

1. До якого роду належать подані в таблиці іменники?
2. Які закінчення мають іменники чоловічого роду в **давальному** відмінку однини?
3. Які закінчення мають ці іменники в **місцевому** відмінку? Перевір себе за правилом.

Іменники **чоловічого** роду в **давальному** відмінку **однини** мають закінчення **-ові**, **-еві** (-**єві**) або **-у** (-**ю**). Наприклад: **братові або брату**.

Іменники **чоловічого** роду в **місцевому** відмінку **однини** мають закінчення **-ові**, **-еві** (-**єві**) або **-у** (-**ю**), **-і** (-**ї**). Наприклад: **на коневі або на коні**.

Закінчення **-ові**, **-еві** (-**єві**) частіше вживаємо в іменниках, які називають **істот**.

2. Прочитайте у групі однокласників/однокласниць прислів'я і приказки, поставивши слова, що в дужках, у відповідній формі. Поясніть, як ви розумієте значення **першого і другого** прислів'їв.

1. Дарованому (кінь) в зуби не заглядають.

2. Купив кота в (мішок). 3. На (злодій) шапка горить.

4. Поганому (танцюрист) ноги заважають. 5. Є в (глечик) молоко, та голова не влізе. 6. На (город) бузина, а в Києві дядько. 7. По бороді текло, а в (рот) не було.

3. Спиши прислів'я і приказки з попереднього завдання, розкривши дужки. Познач **відмінок і закінчення** у змінених словах.

4. Щебетунчик вважає, що прапори Румунії й України схожі. А як думаєш ти? Напиши про це текст (3–4 речення).

5. Запиши словосполучення, скориставшись підказкою Гаджика.

сказали (вчитель Віктор Петрович)
повідомили (учень Шевчук)
доповів (пан полковник)
віддала (Петренко Іван Андрійович)
катались на (кінь Вітер)

Підказка. Якщо у мовленні збігаються **два іменники** чоловічого роду в давальному або місцевому відмінку однини, то їх краще вживати **з різними** закінченнями. Наприклад: **дідусеві Степану або дідусю Степанові**.

6. Поясни, які помилки є у словосполученнях. Виправ їх і запиши правильно. Підкресли **закінчення** в іменниках.

подарував велосипедові

катався на дідусі

7. Добери за поданими питаннями слова з довідки й запиши утворені словосполучення.

купив (*кому?*)

надіслав (*кому?*)

побачив (*на чому?*)

сиджу (*на чому?*)

плаває (*в чому?*)

телефоную (*кому?*)

подобається (*кому?*)

катаюсь (*на чому?*)

Довідка: паркан, друг Юрко, брат Дмитрик, басейн, Сергій Іванович, самокат, стілець, однокласник Микола.

СПОСТЕРІГАЮ ЗА ЧЕРГУВАННЯМ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ У ДАВАЛЬНОМУ І МІСЦЕВОМУ ВІДМІНКАХ ОДНИНИ

1. Гаджик і Родзинка по-різному записали виділені слова. Користуючись таблицею, поясни, хто з них помилився.

Я телефоную своїй подругі.

Я телефоную своїй подрузі.

Називний відмінок хто? що?	Давальний відмінок кому? чому?	Місцевий відмінок на (у) кому? на (у) чому?
книга рука муха	книзи руці муси	у книзі в руці на мусі

Проведи дослідження!

1. До якого роду належать подані в таблиці іменники?
2. Які закінчення вони мають у давальному і місцевому відмінках?
3. Чергування яких приголосних відбулося в цих відмінках?
4. Перевір своє міркування за правилом.

В іменниках **жіночого** роду перед закінченням **-i** у **давальному** і **місцевому** відмінках **однини** кінцеві приголосні основи **[г]**, **[к]**, **[х]** змінюються на **[з']**, **[ц']**, **[с']**. Наприклад: *дорога* – *на дорозі*; *гуска* – *гусці*; *мураха* – *мурасі*.

2. Спиши речення з попереднього завдання, вставивши потрібну букву у виділеному слові. Поясни свій вибір.

3. Запиши сполучення слів, розкривши дужки. Із трьома з них склади й запиши речення.

подорожувати по (річка)

у прибережній (смуга)

добре живеться (щука)

маленькій (комаха)

лежить на (підлога)

написано на (дошка)

4. Прочитай вірш. Випиши пари іменників, у яких відбулося **чергування приголосних**. Підкресли букви, які позначають звуки, що чергаються. Познач **рід** цих іменників.

Як виконуеш завдання,
не забудь про чергування.
Як поріг — то на порозі,
ну, а ріг — пиши на розі.
Коли вухо — то у вусі,
як кожух — то у кожусі.
Як урок — то на уроці,
око — порошинка в оці.

Алла Свашенко

5. Зроби висновок про чергування приголосних у вписаних словах. Перевір себе за правилом.

У деяких іменниках **чоловічого** і **середнього** роду в **місцевому** відмінку однини кінцеві приголосні основи [г], [к], [х] змінюються на [з'], [ц'], [с'].

Наприклад: *луг — у лузі; бік — на боці; вухо — у вусі.*

6. Щебетунчик дізнався про національні страви румунів. Прочитай і ти. Чи доводилося тобі куштувати страви румунської кухні?

Улюбленими національними стравами румунів є кукурудзяна мамалі́га й голубці у виноградному листі.

Мамалі́га замінює румунам навіть хліб. Це круто зварена каша з кукурудзяного борошна. Ріжуть її

вощеною ниткою або дерев'яним ножем на шматки й подають зі шкварками, сиром, грибами, смаженою рибою. Є й інші варіанти подачі мамалиги.

7. Чи хотілося б тобі скуштувати румунські страви? Які саме? Напиши про це текст (3–4 речення).
8. Спиши речення, розкривши дужки. Познач **відмінок** змінених слів.
1. На (лавочка) сидів чоловік у (капелюх). 2. Мама купила (донечка) чобітки. 3. На (гілка) дерева діти повісили годівницю. 4. Надійка весело стрибала на одній (нога). 5. У шкільній (бібліотека) є багато цікавих книжок. 6. У (луг) росте червона калина. 7. Осінь позолотила (берізка) листочки. 8. У наступному навчальному (рік) ми станемо п'ятикласниками.

СПОСТЕРІГАЮ ЗА ЧЕРГУВАННЯМ ГОЛОСНИХ ЗВУКІВ ПІД ЧАС ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ

1. Розгадай ребус, щоб дізнатися, якою країною подорожувала Читалочка. Склади й запиши речення з відгаданим словом. Підкресли в ньому іменники.

2. Прочитай текст, який підкаже, коли Читалочка подорожувала Італією. Придумай заголовок до тексту.

Листопад — останній місяць осені. Чому він похмурий і сумний. Може, від того, що робити йому в цю пору року нічого? Блукає він без радості й байдарості полями, луками, аж поки не дійде до лісу.

3. Випиши в колонку виділені в тексті про листопад іменники. Постав їх у **початковій формі** й запиши у другу колонку.

Проведи дослідження!

1. Визнач рід записаних іменників.
2. Познач закінчення й основу в записаних словах.
3. Як змінилися голосні звуки в основах кожної пари слів?
4. Обведи букви, які позначають звуки, що чергуються.
5. Зроби висновок про чергування голосних звуків під час відмінювання іменників.
6. Перевір себе за правилом.

У деяких іменниках **жіночого** і **чоловічого** роду, які в початковій формі мають нульове закінчення, при відмінюванні відбувається **чергування** звуків [i] з [o] або [e]. Наприклад: *кінь — коня, повінь — повені*.

4. Прочитай повідомлення Читалочки про Італію. Спиши його, розкривши дужки. Підкресли **іменники**. Зверху познач **відмінок** кожного.

Італія розташована на (півострів), який має форму жіночого чобітка. До складу Італії входить також кілька (острів). Найбільші серед них — Сицилія і Сардинія.

На (північ) країни розташовані гори Альпи. Найвища їх вершина — гора Монблан. Вона вкрита вічними снігами.

Багато країн можуть позаздрити красі й (привабливість) Італії.

5. Розглянь рекламний плакат. Чи всі слова на ньому тобі відомі? Яка інформація вміщена на плакаті? Як ти думаєш, з якою метою?

 6. Яка інформація з плаката зацікавила тебе найбільше? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).

 7. Спиши речення, розкривши дужки. Підкресли букви, які позначають звуки, що чергуються. Вибери з рамочки тлумачення виділеного слова і запиши його в зошит.

1. Читалочка зраділа (можливість) побувати в Італії. 2. Пропор Італії має три вертикальні смуги — зеленого, білого і червоного (колір). 3. Італійці дуже емоційні, але їм трохи бракує (організованість) їй (пунктуальність).

- Уміння планувати і впорядковувати свою діяльність.
- Здатність вчасно виконувати всі свої обов'язки.

ДОСЛІДЖУЮ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ В ОРУДНОМУ ВІДМІНКУ ОДНИНИ

 1. Допоможи Читалочці правильно написати закінчення у виділених словах. Для цього скористайся таблицею.

Я хочу посмакувати італійською піц.. і паст...

Називний відмінок хто? що?		Орудний відмінок ким? чим?		
-а (-я)		-ою	-ею	-єю
книга		книгою	—	—
пісня	_____		піснею	_____
їжа	_____		їжею	_____
задача	_____		задачею	_____
душа	_____		душевою	_____
мрія [mr'їя]	_____			мрією

Проведи дослідження!

1. До якого роду належать подані в таблиці іменники?
2. Які закінчення вони мають у називному відмінку?
3. У якому слові основа закінчується на м'який приголосний?
4. Яке закінчення воно має в орудному відмінку?
5. Які ще слова мають таке саме закінчення?
6. На які звуки закінчуються основи цих слів?
7. Яке слово в орудному відмінку має закінчення **-ою**? На який звук закінчується його основа?
8. Коли пишемо закінчення **-єю**? Перевір свої висновки за правилом.

Іменники **жіночого** роду на **-а (-я)** в **орудному** відмінку **однини** мають:

- закінчення **-ою**, якщо їх основа закінчується на **твір-дий** приголосний звук, **крім** [ж], [ч], [ш]: **рукою**;
- закінчення **-ею**, якщо їх основа закінчується на **м'який** приголосний звук **або** [ж], [ч], [ш]: **землею**, **межею**, **втечею**, **тишею**;
- закінчення **-єю**, якщо їх основа закінчується на **[й]**: **надією**.

2. Спиши речення з першого завдання, додавши пропущені закінчення у словах.
3. Запиши цікаву інформацію про Італію. Встав пропущені закінчення у словах.

1. Італійці дуже пишаються своєю країн.. і кухн... .

2. Місто Піза славиться знамено-тою «падаючою» Пізанською веж... .

3. Італійський закон забороняє ма-лювати на асфальті крейд... .

4. Залізничний транспорт сполучає Італію з Німеччин.., Австрі.., Фран-ці.., Швейцарі.., Іспані... .

4. Читалочка познайомилася з італійськими дітьми. Прочитай їхні імена. Постав ім'я дівчинки у формі **орудного** відмінка, склади з ним речення і запиши.

Фабіо

Джулія

5. Від італійських друзів Читалочка почула ввічливі слова. Прочитай, як вони звучать. Чи доводилося тобі чути їх раніше?

Бон джóрно. — Добрий день.
Арріведéрчі. — До побачення.

6. Розглянь світлину. Чи відома тобі ця споруда? Як ти гада-єш, скільки їй років?

7. Прочитай текст, щоб переконатися, чи правильно ти думаєш. Спиши виділену частину, розкривши дужки.

Італія славиться своєю (історія). Більш як дві тисячі років тому на території цієї країни існувала велика держава, яка називалася Римською (імперія). Її (столиця) було місто Рим. Найвідомішою (споруда) Стародавнього Риму, яка збереглася до наших днів, є Колізей. Це грандіозний амфітеатр*, у якому влаштовували розважальні видовища.

* АМФІТЕАТР — кругла чи напівкругла споруда для видовищ з аrenoю посередині, навколо якої розташовані глядацькі місця.

8. Яке враження справили на тебе світлина й текст про Колізей? Напиши про це текст (3–4 речення).
9. Прочитай і спиши текст. Підкресли іменники у формі **орудного** відмінка. Познач у них закінчення.

Якось королева Маргарита гуляла зі своєю родиною по парку. Вона багато чула про піцу й вирішила скуштувати її. Місцевий піца-йоло спік для неї піцу за новою рецептурою. Відтоді піцу з помідорами, сиром моцарелою й листям базиліку стали називати піцою Маргаритою.

ДОСЛІДЖУЮ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ В ОРУДНОМУ ВІДМІНКУ ОДНИНИ

1. Допоможи Щебетунчикові правильно написати закінчення у виділеному слові. Для цього скористайся таблицею на наступній сторінці.

Ми з моїм товариш.. любимо грати в теніс.

Називний відмінок хто? що?	Орудний відмінок ким? чим?		
	-ом	-ем	-ем
парк ☐	парк ом _____	_____ днem	_____
день ☐	_____	ножem	_____
ніж ☐	_____	калач ем	_____
калач ☐	_____	душ ем	_____
душ ☐	_____	_____	ча ем
чай ☐	_____	_____	_____

Проведи дослідження!

1. До якого роду належать подані в таблиці іменники?
2. Які закінчення вони мають у називному відмінку?
3. У якому слові основа закінчується на [й]?
4. Яке закінчення воно має в орудному відмінку?
5. Яке слово в орудному відмінку має закінчення **-ом**?
На твердий чи м'який звук закінчується його основа?
6. Які слова мають в орудному відмінку закінчення **-ем**?
На які звуки закінчуються основи цих слів?
7. На які звуки закінчуються основи цих слів?
8. Перевір свої висновки за правилом.

Іменники **чоловічого** роду в **орудному** відмінку **одинини** мають:

- закінчення **-ом**, якщо їх основа закінчується на **твірдий** приголосний звук, **крім** [ж], [ч], [ш]: **парком**;
- закінчення **-ем**, якщо їх основа закінчується на **м'який** приголосний звук **або** [ж], [ч], [ш]: **днem**, **ножем**, **калачем**, **душем**;
- закінчення **-ем**, якщо їх основа закінчується на [й]: **чаem**.

2. Спиши речення з попереднього завдання, додавши пропущене закінчення у виділеному слові.

3. Запиши речення, розкривши дужки. Познач **закінчення** у змінених словах.

- 1.** Мій дідусь працює (охоронець). **2.** Марійка трохи змокла під (дощ). **3.** Гостей на українському весіллі пригощають (коровай). **4.** Журавлі в небі летять (ключ). **5.** Грибники сплутали змію з (вуж).
- 4.** Спиши текст, додавши пропущені закінчення у словах. Скористайся поданим нижче правилом.

Після закінчення школи ви будете обирати собі професію. Кому подобається мистецтво, той може стати модельєр.., актор.., дизайнер.. . Хто любить будувати, може бути інженер.., конструктор.., архітектор.., маляр.. . А хтось захоче бути лікар.., перукар.., авіатор.., кухар.., менеджер.., банкір.. .

Іменники чоловічого роду з основою на -р в орудному відмінку **однини** мають закінчення **-ом** або **-ем**. Написання їх треба перевіряти за орфографічним словником. Наприклад: **школяр**, **-а**, **ор. -ем**.

- 5.** Ким ти хочеш стати, коли виростеш? Чому тобі подобається ця професія? Напиши про це текст (3–4 речення).
- 6.** Спиши текст, розкривши дужки. Підкресли **іменники** у виділених реченнях. Зверну познач їхній **відмінок**.

Унікальне місто в Італії — Венеція. Вона розкинулася на ста двадцяти піщаних островах. Її мешканці пересуваються не вулицями, а каналами, заповненими (вода). Головною (вулиця) міста є Гранд-канал. Найпоширенішим (транспорт) у Венеції стали гондоли. Це венеціанські човни з одним (весло).

Венецію називають дивовижним (музей) на воді. Тут кожна будівля овіяна своєю (легенда).

ДОСЛІДЖУЮ НАПИСАННЯ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ З ОСНОВОЮ НА ПРИГОЛОСНИЙ ЗВУК В ОРУДНОМУ ВІДМІНКУ ОДНИНИ

1. Допоможи Родзинці правильно записати слова, подані в дужках. Для цього скористайся правилом.
  1. Діти з (любов) приготували подарунок мамі.
  2. Дмитрик з (гордість) розповідав про свого брата.
  3. Гостей в Україні зустрічають з хлібом і (сіль).

Іменники **жіночого** роду з нульовим закінченням в **орудному** відмінку **однини** пишемо:

- з **подвоєнням** букв, якщо їх основа закінчується на **м'який** приголосний звук: *осінь* — *осінню*;
- **без подвоєння**, якщо їх основа закінчується на **два приголосні** звуки: *гордість* — *гордістю*;
- з **апострофом**, якщо їх основа закінчується на **твёрдий** звук: *матір* — *матір'ю*.

2. Спиши речення з попереднього завдання, розкривши дужки. Підкресли іменники. Познач їхній **рід**.

3. Прочитай цікаві відомості про Італію. Запиши виділені речення, розкривши дужки.

1. В італійській мові всі слова закінчуються на голосний звук. Тому італійську мову вважають наймилозвучнішою у світі. Друге місце за (мелодійність) посідає українська мова.

2. Італійці люблять ділитися своєю (радістю).

У маленьких містечках подвір'я прикрашені кольо-

ровими стрічками або бантами. Якщо вони білого кольору, значить тут хтось одружився. Червоний колір означає, що в цьому помешканні живе випускник або випускниця університету. Рожевий чи голубий — народилася дівчинка або хлопчик.

3. Італійці вирізняються (вихованість), (ввічливість) і хорошими манерами. Слова «дякую» і «будь ласка» можна почути в Італії на кожному кроці.

- 4. Яка інформація з попереднього завдання тебе зацікавила або здивувала найбільше? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).
- 5. Розглянь фотоколаж. Розкажи, яку інформацію про Італію ти з нього дізнався/дізналася. Яка з них тебе найбільше зацікавила?

- 6. Спиши речення, додавши пропущені закінчення у словах. Підкресли **іменники**. Познач їхній **відмінок**.

Італія дивує світ своєю історі..., культур..., мод..., кухн..., футбол..., автомобіл..., курорт... .

- 7. Постав подані іменники в **орудному** відмінку й запиши утворені пари слів. Із **трьома** з утворених слів склади і запиши речення.

Відповідь, молодість, ваніль, гордість, матір, совість, зелень, тінь.

ДОСЛІДЖУЮ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ У РОДОВОМУ І МІСЦЕВОМУ ВІДМІНКАХ МНОЖИНИ

1. Читалочка і Щебетунчик по-різному записали закінчення у виділеному слові. Визнач, хто з них помилився. Скористайся правилом.

Блокнот коштує сорок гривень .

Блокнот коштує сорок гривнів.

Іменники **жіночого** роду, що в початковій формі мають **закінчення -а (-я)**, в **родовому** відмінку **множини** мають **нульове** закінчення: **дорога** — доріг, **вишня** — вишень.

Іменники **жіночого** роду з **нульовим закінченням** у початковій формі в **родовому** відмінку **множини** мають закінчення **-ей**: **подорож** — **подорожей**.

2. Спиши речення з попереднього завдання, дібравши потрібне закінчення у виділеному слові. Поясни свій вибір.

3. Спиши словосполучення, розкривши дужки. Познач закінчення у змінених словах. Із **трьома** з них склади й запиши речення.

багато (машина)

нових (зустріч)

цікавих (подорож)

високих (гора)

4. Допоможи Гаджикові вставити пропущені закінчення у словах, скориставшись правилом. Запиши речення.

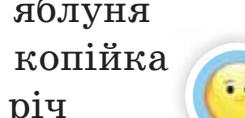
1. В Італії рух машин по **автобан..** — платний.

2. Улітку в обідню пору по **магазин..** Італії не підеш, вони в цей час зачинені через спеку. **3.** Туристичні маршрути в Італії проходять по **міст..** і **сел..**, **гор..** і **узбережж..** морів.

У місцевому відмінку **множини** іменники мають **закінчення -ах (-ях)**: **у лісах**, **по морях**, **на річках**.

5. Що ти можеш розповісти про Італію своїм рідним чи друзям? Напиши про це текст (3–4 речення).
6. Побудуй і запиши словосполучення за поданими схемами, змінивши закінчення іменників. Із **двох** з них склади й запиши речення.

стрибають по 	вікна 	десять
---	--	--

РОЗБИРАЮ ІМЕННИК ЯК ЧАСТИНУ МОВИ

1. Прочитай текст. Придумай йому заголовок. Розкажи, що ти знаєш про вулкани.

У Європі є три діючі вулкани — Везувій, Етна, Стрόмболі. Усі вони розташовані на півдні Італії. Етна, починаючи з 1999 року, щодня вивергає лаву. Везувій знищив колись ціле велике місто Помпеї, засипавши його попелом до шести метрів заввишки. Нині це старовинне місто розкопане. Його досліджують археологи і вчені.

2. Випиши з тексту про вулкани виділене речення. Підкресли в ньому **іменники**. Познач над кожним його **відмінок**. Підкреслене в тексті слово **розбери** усно за зразком.

Зразок розбору іменника

1. Аналізоване слово (лаву).
2. Питання, на яке відповідає слово (кого? що?).
3. Початкова форма (що? лава).
4. Частина мови (**іменник**).
5. Назва істоти чи неістоти (**неістота**).
6. Власна чи загальна назва (**загальна назва**).
7. Рід (**жіночий**).
8. Число (**одніна**).
9. Відмінок (**знахідний**).

- 3.** Прочитай уривок з улюбленої казки Читалочки. Її написав італійський письменник. Чи впізнаєш ти цю казку? Як вона називається?

Повернувшись додому, Джеппетто, не гаючись, уявся за інструменти, щоб вирізати з поліна дерев'яного хлопчика.

— Яке ж ім'я йому дати? — спитав він сам себе. — Назву його Піноккіо. Це ім'я принесе йому щастя...

Знайшовши ім'я для ляльки, Джеппетто заходився її робити. Вирізав спочатку чуба, потім обличчя, потім очі. Уявіть, як він здивувався, побачивши, що очі кліпають і пильно-пильно на нього дивляться.

Карло Коллоді (переклад Юрія Авдєєва)

- 4.** Випиши з казки виділені речення. Підкресли **іменники**. Познач над кожним його **рід**.

- 5.** Разом із сусідом/сусідкою по парті зробіть усно **розбір** підкреслених у казці **іменників** — хтось розбере одне слово, а хтось — інше. Зробіть це за зразком, поданим у завданні 2.

- 6.** Яку книжку ти читаєш або нещодавно прочитав/прочитала? Про що в ній розповідається? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 7.** Гаджик дізнався, звідки походить ім'я Піноккіо. Прочитай про це. Про що ти довідався/довідалася з цього тексту вперше?

В (І, і)талії росте сосна пінія. Вона має трохи довшу хвою, ніж у зв(е, и)чайної сосни. Кроні пінії нагадує в(е, и)лику парасольку.

Саме з поліна пінії був зроблений ка(з, с)ковий п(е, и)рсона(ж, ш) (П, п)іноккіо.

- 8.** Спиши текст із попереднього завдання, розкривши дужки. Підкресли **іменники**. Познач над кожним його **відмінок**.

ДІЗНАЮСЯ БІЛЬШЕ ПРО ПРИКМЕТНИК

ПРИГАДУЮ ВИВЧЕНЕ ПРО ПРИКМЕТНИК

- Прочитай словосполучення. Постав питання до виділених слів і запиши за зразком. Пригадай, яка частина мови відповідає на такі питання. Перевір себе за правилом.

Зразок: ранок (який?) зимовий.

Сонячний день; паперова коробка; ласкаве слово; дитячі іграшки.

Прикметник — це частина мови, яка **називає ознаку** предмета і відповідає на питання **який? яка? яке? які?**. Наприклад: *веселий, щаслива, добре, красиви*.

Прикметники в реченні пов'язані з **іменниками**.

- Склади з пазлів слово. Воно підкаже, якою країною віртуально подорожував Гаджик. Запиши це слово. Побудуй його **звукову схему**.

- Прочитай повідомлення Гаджика про Іспанію. Знайди цю країну на карті. Спиши текст, уставивши пропущені букви. Підкресли **прикметники** хвилястою лінією.

Іспанія — півде..а європейська д..ржава. Її повна офіційна назва — Королівство Іспанія. Главою д..ржави є король. Мадрид — столиця Іспанії і найбільше місто країни. Це сучасний і гамірний мегаполіс*.

Іспанія дуже тепла, навіть жарка країна. У більшості регіонів літо сухе й сп..котне, з..ма доволі тепла й волога.

***МЕГАПОЛІС** — велике місто, у якому понад мільйон населення.

4. Прочитай записаний текст **без** підкреслених прикметників. Зроби висновок, яку роль відіграють прикметники в мовленні.
5. Знайди в тексті про Іспанію **антоніми** до поданих прикметників і запиши їх парами.
північна — ...   холодна — ...   суха — ...
6. Спиши словосполучення, додавши пропущені закінчення. Підкресли прикметники. Познач їх **рід** і **число**, користуючись поданим правилом.

іспанськ.. король
іспанськ.. свято

іспанськ.. їжа
іспанськ.. міста

Прикметник завжди стоїть **у тому роді й числі, що й іменник**, із яким він пов'язаний. Наприклад: *високий дуб, гарна жінка, старе дерево, веселі діти.*

7. Прочитай текст. Випиши прикметники разом з іменниками, з якими вони пов'язані. Познач над кожним його **рід**.

Корида — традиційне іспанське видовище. Сміливий тореадор тримає в руці червоне полотнище. А назустріч йому вибігає грізний бик. Відбувається двобій, за яким спостерігає азартна публіка.

Проте багато іспанців виступають за заборону кориди, оскільки це жорстока традиція. У деяких містах Іспанії вже заборонили це безжалільне видовище.

8. Яке твоє ставлення до кориди? Поясни чому. Напиши про це текст (3–4 речення).
9. Прочитай імена іспанських друзів Гаджика. Визнач, яке з них належить хлопчикові, а яке — дівчинці, якщо відомо, що ім'я **дівчинки** має **два склади**.

Кармén

Ді́єго

- 10.** Гаджик вивчив кілька іспанських ввічливих слів. Прочитай, як вони звучать і що означають. Чи схожі іспанська й українська мови?

Óla! — Привіт!
Kómo eстáс? — Як справи?
Mуй бен, gráсіяс. — Добре, дякую.
Адъйóс. — До побачення.

- 11.** Прочитай повідомлення Гаджика про звичку іспанців. Як ти ставишся до неї? Випиши **прикметники** з **іменниками**, з якими вони пов'язані. Познач **закінчення** прикметників і **рід**.

В Іспанії заведено післяобідній відпочинок, який називається сієста. Це може бути двогодинний сон у мешканців невеликого містечка. Або коротка перерва після обіду в працівників офісу. Просто на робочому місці вони заплющують очі і дають храпака в офісному кріслі.

Іспанці вважають, що сієста має позитивний вплив на здоров'я. У південних районах країни така перерва просто необхідна, адже там нестерпна полуценна спека.

СПОСТЕРІГАЮ ЗА ВІДМІНЮВАННЯМ ПРИКМЕТНИКІВ

- 1.** Випиши з речень виділені іменники разом із прикметниками, що з ними пов'язані, за зразком.

Зразок: зими (якої?) холодної.

1. У місті відбулося веселе **свято**. **2.** Мешканці старанно готувалися до веселого **свята**. **3.** На веселому **святі** був салют. **4.** Усі задоволені веселим **святом**.

- 2.** Пригадай назви відмінків іменників і їхні питання. Перевір себе за таблицею на с. 38. Познач **відмінок іменників** у записаних словосполученнях.

Проведи дослідження!

- Познач закінчення прикметників у вилісаних словосполученнях.
- Чи змінилося воно зі зміною відмінка іменника?
- Зроби висновок, чи змінюються прикметники за відмінками. Перевір себе за правилом.

Прикметники змінюються за відмінками.

Прикметник завжди стоїть **у тому відмінку, що й іменник**, із яким він пов'язаний.

- 3.** Розглянь таблицю відмінювання прикметників.

Від- мінок	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
Н.	(який?) добрий	(яка?) добра	(яке?) добре
Р.	(якого?) доброго	(якої?) доброї	(якого?) доброго
Д.	(якому?) доброму	(якій?) добрій	(якому?) доброму
Зн.	як Н. або Р.	(яку?) добру	(яке?) добре
Ор.	(яким?) добрим	(якою?) доброю	(яким?) добрим
М.	(на якому?) на доброму на добрім	(на якій?) на добрій	(на якому?) на доброму на добрім

Проведи дослідження!

- Порівняй питання і відмінкові закінчення прикметників **чоловічого і середнього** роду. У яких відмінках вони однакові, а в яких — різні?
- Скільки форм мають прикметники чоловічого і середнього роду в **місцевому** відмінку?

4. Прочитай словосполучення, які записали Гаджик і Родзинка. Визнач, у кого відмінкові закінчення прикметників записані правильно. Доведи свою думку.

на синьому небі
у новому році

на синім небі
у новім році

5. Прочитай текст, додавши пропущені закінчення. Визнач його **мету**.

Іспанія — країна яскрав.. сонця, запальн.. музики, весел.. карнавалів. Тут святков.. дійства можуть тривати по кілька днів.

Танцюристи, циркачі, артисти на висок.. ходулях ідуть центром міста. Всі учасники, одягнуті у велик.. костюми, зі смішн.. масками беруть участь у вуличн.. виставах.

6. Випиши з тексту попереднього завдання виділені словосполучення. Допиши пропущені закінчення. Підкресли **прикметники**. Познач їхній **відмінок**.

7. Пригадай найцікавіше свято у твоєму житті. Коли і де воно було? Які враження залишилися в тебе від свята? Напиши про це текст (3–4 речення).

8. Прочитай інформацію Гаджика. Доповни текст **прикметниками** і запиши. Можеш скористатися довідкою. Познач **відмінок** вставлених прикметників.

... школярі й діти ... віку можуть гуляти допізна. І це вважається ... явищем, бо вдень надто ... сонце. Вулиці в Іспанії мають дуже ... освітлення. Тому іспанці навіть у ... пору мають можливість грати у футбол, гуляти в парках, вигулювати собак.

Довідка: іспанські, дошкільного, нормальним, спекотне, гарне, темну.

9. Спиши текст, додавши пропущені закінчення прикметників. Познач **відмінок** виділених прикметників.

Сомбреро — національний.. головний..
убір іспанців. Це крислат.. солом'яні..
капелюх, що нагадує український.. бриль.
Але значно більш.. розмірів, із високим..
денцем і закруглен.. догори краями.

Спочатку сомбреро було стильним.. прикрасою в одязі багатих.. сеньйорів. Його виготовляли з дорогих.. матеріалів. Згодом іспанські.. умільці винайшли солом'яні.. капелюхи. Він став дешевим і доступним простим.. людям.

ВИЗНАЧАЮ ПОЧАТКОВУ ФОРМУ ПРИКМЕТНИКІВ

- Прочитай цікаві факти про Іспанію та іспанців. Випиши в колонку **прикметники**. Познач їхні **закінчення**.
  - В іспанців є цікава звичка — прокидатися о п'ятій годині ранку. У цей час уже відкриваються кафе, де бадьорі мешканці п'ють ранкову каву.
  - В українській мові прижилися іспанські слова: *ваніль, карамель, томати, торнадо, лимон, романс, сеньйор, сеньйора, сомбреро*.
  - Іспанці дуже люблять дітей. Тут усюди є дитячі майданчики. Кафе для найменших відвідувачів оформлені у стилі популярних дитячих книжок.
- Допоможи Щебетунчикові визначити **початкову форму** записаних прикметників, користуючись правилом. Запиши її у **другу** колонку. Познач **закінчення**.

Початкова форма прикметника — **називний відмінок однини чоловічого роду**.

Наприклад: (який?) чистий, домашній.

3. Розглянь повідомлення з програми новин про цікаву подію. Про що ти дізнався/дізналася з нього?

4. Прочитай інформацію Гаджика, щоб перевірити свою думку. Спиши текст. Підкресли **прикметники**. Познач над кожним його **відмінок**.

Ла Томатіна — щорічний фестиваль, який відбувається в останню середу серпня в іспанському місті Буньйоль. Під час свята веселі учасники кидають одне в одного свіжими помідорами. Міські вулиці перетворюються на томатні річки.

Після томатної війни людей і вулиці відмивають зі шлангів пожежних машин.

5. Чи хотілося б тобі потрапити на томатний фестиваль? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).

6. Прочитай і спиши текст. Постав прикметники, що в дужках, у відповідну форму. Познач їхній **відмінок**.

У кожній країні є (новорічний) звичаї. В Іспанії в (новорічний) ніч під час бою курантів треба з'їсти 12 виноградинок — по одній на кожний удар.

Це заняття дуже (кумедний). Адже неможливо з'їсти 12 ягід до моменту, коли годинник перестане бити. Тому іспанці зустрічають Новий рік з (повний) ротом винограду.

ДОСЛІДЖУЮ ЗАКІНЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ В ДАВАЛЬНОМУ І МІСЦЕВОМУ ВІДМІНКАХ

1. Прочитай словосполучення, які записали Щебетунчик і Читалочка. Перевір, у кого **відмінкові закінчення прикметників** записано правильно. Скористайся правилом.

на зеленій траві
добрі подрузі

на зеленій траві
добрі подрузі

Прикметники **жіночого** роду в **давальному і місцевому** відмінках однини мають закінчення **-ій**.

Наприклад: **хорошій**, **на малій**.

2. Склади речення із словосполученнями з попереднього завдання і запиши. Познач **закінчення** прикметників.

3. Добери **прикметники** до виділених іменників і запиши утворені речення. Познач **відмінок** прикметників.

1. Зустрілися на ... дорозі. **2.** Подарував книжку ... сестрі. **3.** На ... квітці сидів метелик. **4.** У ... їдалальні смачні обіди. **5.** Довірила секрет ... подрузі.

4. Прочитай повідомлення Родзинки про країну, в якій вона побувала. Чи здогадуєшся, як називається ця країна? Перевір себе, склавши слово з виділених у тексті букв.

Я побувала в **тепл..** морськ..
країні з пляжами, нескінченними
ринками, **суvenірами** і стародав-
німи пам'ятками. Її столицею є
місто Анкара.

Країна омивається **четирма** мо-
рями: Чорним, Середземним, Егейським і Мармуро-
вим. Середземне море визнане одним з най**чистіших**

морів у світі. Мабуть, тому в цій країні його називають Білим морем.

- 5. Спиши **перше** речення з повідомлення Родзинки, дібравши пропущені закінчення. Підкресли **прикметники**. Познач їхній **відмінок**.
- 6. У якій теплій країні ти був/була або мрієш побувати? З якою метою? Напиши про це текст (3–4 речення).
- 7. Родзинка познайомилася з турецькими школолярами. Прочитай їхні імена. Визнач, яке з них належить хлопчикові, а яке — дівчинці, якщо відомо, що в імені **дівчинки** є **м'який** приголосний звук.

Омér

Айшé

- 8. Від турецьких друзів Родзинка почула ввічливі слова. Прочитай, як вони звучать. Як ти вважаєш, чи схожі турецька й українська мови?

Мéргаба. — Привіт.
Нáсилсм? — Як справи?
Íіем, тишеккю'р едéрім. — Добре, дякую.
Хошчé кал. — До побачення.

9. Спиши прислів'я і приказки, додавши пропущені закінчення прикметників. Познач **відмінок** прикметників.

1. Голодн.. курці просо на думці. 2. Дружн.. череді вовк не страшний. 3. У чуж.. кошарі овець не розведеш. 4. На чорн.. землі білий хліб родить. 5. На добр.. землі що посієш, те й уродить. 6. При добр.. годині є брати й побратими, а при лих.. годині немає родини. 7. У хорош.. компанії розуму наберешся, а в поган.. і свій загубиш.

УТВОРЮЮ ПРИКМЕТНИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРЕФІКСІВ І СУФІКСІВ

1. Прочитай повідомлення Родзинки. Про що ти дізнався/дізналася з нього? Чи хотілося б тобі побувати на цьому святі?

23 квітня в Туреччині відзначають День безхмарного щастя. Це величезне свято, під час якого країною «керують» найменші її громадяни — діти. Їм дозволено господарювати в кабінетах високо-посадовців.

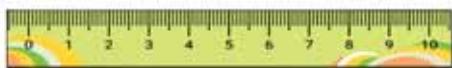
У цей день відбуваються найрізноманітніші фестивалі та концерти. На свято запрошують дітей з інших країн, зокрема й з України.

2. Випиши в колонку **прикметники** з тексту попереднього завдання.

Проведи дослідження!

1. Від яких слів утворилися вписані прикметники? Запиши їх у другу колонку.
  2. За допомогою чого (префікса чи суфікса) утворилися вписані прикметники? Познач ці частини слова.
  3. Зроби висновок, як можуть утворюватися прикметники.
-
3. Порівняй зображені предмети за довжиною. Запиши речення, додавши пропущені **прикметники**. Поміркуй, який із прикметників називає **вищий** ступінь ознаки, а який — **найвищий**. Як утворилися ці прикметники?

Ручка довга, лінійка ..., а скакалка ... .

4. Спиши колонки прикметників, додавши пропущені слова.

високий

...

...

...
менший

...

...
...

наймудріший

5. Спиши речення, доповнивши їх прикметниками з попереднього завдання.

1. Метелик ..., жук ..., а комар ... . **2.** Трава ..., калина ..., а береза ... . **3.** Мій старший брат ..., батько ..., а дідусь ... .

6. Позмагайся з сусідом/сусідкою по парті: хто більше утворить прикметників від поданого слова за допомогою префіксів і суфіксів.

гарний

7. Родзинка підготувала фотоколаж найцікавіших місць для дитячих розваг у Туреччині. Розглянь його. Розкажи, які розваги сподобалися Родзинці.

МУЗЕЙ ПІЩАННИХ СКУЛЬПТУР
Майстер-класи для дітей.

Сплав гірською річкою на човні.

A
K
B
A
P
A
R
K
P
A
F
T
I
N
G

Тунельний акваріум,
тропічні рослини,
льодовий поверх.

ПАРК ДИНОЗАВРІВ
Великі динозаври, що
рухаються і видають звуки.

8. Яке із зображених на фотоколажі місце зацікавило тебе найбільше? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).

9. Спиши цікаві факти про Туреччину, утворивши за допомогою **префіксів** і **суфіксів** прикметники від поданих у дужках. Запиши один цікавий факт про Україну, яким ти можеш здивувати іноземців.

- 1.** (Улюблені) тваринки в Туреччині — коти.
- 2.** Кожний гость у Туреччині (дорогий). Для гостей подають (краще) частування.
- 3.** Турецькі ласощі лукум — (давні) солодощі, що існують уже понад 500 років.

ДОСЛІДЖУЮ ПРИКМЕТНИКИ ІЗ СУФІКСАМИ **-ськ-**, **-зък-**, **-цък-**

1. Допоможи Читалочці утворити прикметники від поданих слів. Запиши утворені слова.

село — ...	місто — ...	рай — ...
козак — ...	грек — ...	завод — ...

2. Перевір, чи правильно ти записав/записала прикметники, скориставшись правилом.

У суфіксах **-ськ-**, **-зък-**, **-цък-** завжди пишемо **знак м'якшення**. Наприклад: **товари́ський**, **празъкій**, **доне́цъкій**.

Перед цими суфіксами приголосні звуки можуть пом'якшуватись у вимові, але **ь** після них **не пишемо**: **умансъкій**. Лише **після звука [л']** перед суфіксом **-ськ-** ставимо **знак м'якшення**: **подільській**.

3. Запиши словосполучення, утворивши прикметники з власних назв.

Зразок: *піца з Італії — італійська піца.*

ласощі з Туреччини
яблука з України
ковбаски з Німеччини

шоколад зі Швейцарії
парфуми з Франції
полуниця з Польщі

4. У групі однокласників/однокласниць розгляньте світлину. Чи знаєте, що це за прапор? Що символізують кільця на ньому?

5. Щебетунчик подорожував країною, у якій виникли Олімпійські ігри. Чи знаєш ти, як називається ця країна?
6. Прочитай текст, щоб перевірити, чи правильно ти думав/думала.

Майже три тисячі років тому в Греції раз на чотири роки проводилися загальнонародні спортивні змагання-ігри. Вони відбувались у місті Олімпії і тому дістали назву Олімпійські. На період їх проведення по всій країні оголошували мир. Із різних грецьких міст збиралися в Олімпію спортсмени і глядачі.

Тепер Олімпійські ігри стали всесвітніми і відбуваються в різних країнах по черзі.

За Олександрою Шалагіновою

7. Що ти дізнався/дізналася про Олімпійські ігри? Напиши про це текст (3–4 речення).
8. Як ти думаєш, чому зображений горіх називають грецьким? Перевір свою думку, прочитавши текст. На місці пропущених букв устав суфікси **-ськ-**, **-зък-** або **-цък-**.

Воло..ий горіх ще називають гре..им.

Проте друга назва присвоєна йому неправильно. Адже батьківщиною цієї рослини є Середня Азія, Кавказ. Тому горіх правильніше було б називати азій..им або кавка..им. Але на Крим..ий півострів та в інші регіони сучасної України ці плоди завозили переважно з Греції. Ось звідки пішла назва гре..ий горіх.

9. Спиши текст із попереднього завдання, вставивши пропущені суфікси в прикметниках. Познач **відмінок** цих прикметників.

ВИЗНАЧАЮ РІД, ЧИСЛО І ВІДМІНОК ПРИКМЕТНИКІВ

- Прочитай повідомлення Щебетунчика про Грецію. Що нового ти дізнався/дізналася з нього? Випиши словосполучення прикметників з іменниками. Підкресли **прикметники**. Познач їх **число і відмінок**.

Греція відома чудовою природою, давньою історією і багатою культурою. Ця країна вважається батьківщиною філософії, математики й фізики, Олімпійських ігор, театрального мистецтва.

Столиця Греції — місто Афіни — одне з найдавніших міст на Землі.

Греція — сонячна країна. На рік тут припадає 250 погожих днів. Тому вона дуже приваблює туристів. Це єдина у світі країна, де туристів удвічі більше, ніж місцевих жителів.

- Прочитай імена грецьких друзів Щебетунчика. Чи є в українській мові подібні? Як вони звучать?

Дімітріос

Елέні

- Прочитай текст. Спиши виділені речення. Підкресли **прикметники**. Познач їхній **відмінок**.

Багато сучасних українських імен запозичено з грецької мови. Кожне з них у рідній мові мало певне значення. Так, ім'я Анатолій означає схід; Андрій — мужній, хоробрий; Антон — квітучий; Василь — цар, князь; Євген — благородний; Тарас — бунтівник; Григорій — уважний; Павло — скромний; Ірина — мир, спокій; Олена — світла; Катерина — чиста; Софія — мудрість; Зоя — життя; Тетяна — володарка; Лариса — чайка; Оксана — гостинна.

- 4. Знайди **прикметники** серед значень імен у тексті попереднього завдання. Випиши їх. Із **трьома** з них склади і запиши речення. Познач **рід** і **відмінок** прикметників.
- 5. Хто з твоїх рідних, друзів чи знайомих має ім'я грецького походження? Що воно означає? Що ти знаєш про походження і значення свого імені? Напиши про це текст (3–4 речення).
- 6. Спиши словосполучення. Підкресли **прикметники**. Визнач їх **число** і **відмінок**. Зроби висновок про закінчення прикметників у цьому відмінку і числі.
- по широких вулицях   по гірських річках
по затишних домівках   по крутых схилах
- 7. Від грецьких друзів Щебетунчик почув увічливі слова. Прочитай, як вони звучать. Як ти вважаєш, чи схожі грецька й українська мови?

Каліспéra. — Добрий день.
Ті кάніс? — Як справи?
Калá, ефхарістó. — Добре, дякую.
Адíо. — До побачення.

8. Прочитай текст. Випиши з виділених речень словосполучення прикметників з іменниками. Підкресли **прикметники**. Познач їх **число** і **відмінок**.

На грецькому острові Родос є незвичайна долина метеликів. Сюди взимку злітається величезна кількість цих комах.

Найбільше метеликів виду ведмедиця Гера. Передні крила в них чорного кольору із зеленим відтінком. На них три скісні смуги кремового кольору. Задні крила червоні з трьома чорними крапками. Груди чорні, черевце червоне. Та розгледіти ці барви можна

лише під час польоту. Коли метелики сидять, то зливаються з темними стовбурами дерев.

Ці метелики водяться і в Україні.

РОЗБИРАЮ ПРИКМЕТНИК ЯК ЧАСТИНУ МОВИ

- Прочитай уривок з давньогрецького міфу, який сподобався Щебетунчикові. Яким ти уявляєш собі Посейдона? Опиши його прикметниками.

Панує над морями Посейдон, і хвилі морські слухаються найменшого руху його руки, озброєної грізним тризубцем. Коли махне Посейдон тризубцем, здіймаються височенні хвилі і бурхає на морі люта буря. Але простягає Посейдон свій тризубець над хвильами і вони заспокоюються. Вщухає буря — і знову море спокійне, рівне, як дзеркало, синє, безкрає.

Переказав Микола Кун

- Випиши з тексту про Посейдона виділене речення. Підкресли в ньому **прикметники**. Познач над кожним його **відмінок**. Підкреслене в тексті слово **розбери** усно за поданим зразком.

Зразок розбору прикметника

1. Аналізоване слово (**найменшого**).
2. Питання, на яке відповідає слово (**якого?**).
3. Початкова форма (**який?** **найменший**).
4. Частина мови (**прикметник**).
5. Пов'язаний з іменником (**руху**).
6. Рід (**чоловічий**).
7. Число (**одніна**).
8. Відмінок (**родовий**).

- 3.** Щебетунчик дізнався, як святкують Новий рік у Греції. Прочитай і ти. Які грецькі традиції тобі подобаються?

У Греції Новий рік святкують у День святого Вас..ля. І подарунки дітям приносить не Санта-Клаус і не святий Миколай, а святий Василь. Для подарунків дітвора в..ставляє на видному місці в будинку власні ч..р..вички.

За давн..ою традиці..ю греки п..чуть новорічний п..ріг. У н..ому запікають срібну монетку. Кому по-падеться шматок п..рога зі щасливою монеткою, того в новому році ч..кає удача.

- 4.** Спиши виділені частини тексту з попереднього завдання, вставивши пропущені орфограми. Підкресли **прикметники**. Познач над кожним його **відмінок**.

- 5.** Разом із сусідом/сусідкою по парті зробіть усно **розбір прикметників**, підкреслених у тексті про Новий рік.

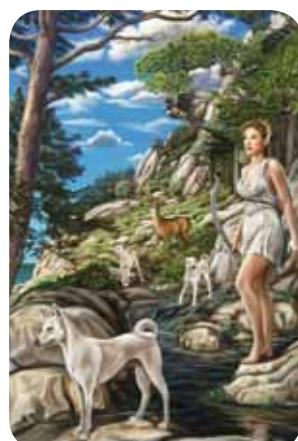

- 6.** Чого ти чекаєш від Нового року? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 7.** Прочитай уривок із міфу, який сподобався Читалочці. Якою ти уявляєш Артеміду? Добери якомога більше прикметників, якими можна її описати.

Вічно юна, пр..красна, мов яс-
ний день, богиня Артеміда з луком
за пл..чима, зі списом м..сливця
в руках вес..ло полює в тінистих
лісах і залитих сонцем полях. Го-
мінкий натовп німф супроводжує
її. А вона, в..лична, в короткому
одязі м..сливиці, швидко мчить
по лісистих схилах гір.

Переказав Микола Кун

- 8.** Спиши текст із попереднього завдання. Під-
кresли **прикметники**. Познач над кожним його
відмінок.

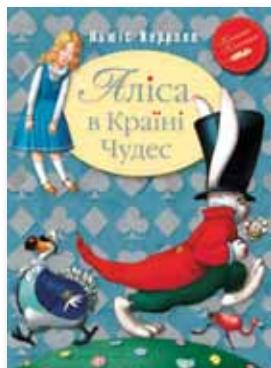
ПРИГАДУЮ ЧИСЛІВНИКИ

РОЗПІЗНАЮ ЧИСЛІВНИКИ В РЕЧЕННІ І ТЕКСТІ

1. Розгляньте у групі обкладинки книжок. Яку інформацію з них можна почерпнути? Чи відомі вам головні персонажі цих книжок?

2. Читалочка віртуально подорожувала країною, у якій були написані ці книжки. Чи знаєш ти назву цієї країни? Перевір себе, прочитавши подане слово справа наліво. Знайди цю країну на карті.

Я І Л Г Н А

3. Прочитай інформацію про Англію. Випиши виділені слова і постав до них питання. Пригадай, яка це частина мови. Перевір себе за правилом на наступній сторінці.

Англія — велика європейська країна. Вона розташована на острові Велика Британія. Населення Англії становить понад п'ятдесят мільйонів. Лише тринадцять відсотків людей живе в селах і маленьких містечках, а більшість обирає для проживання мегаполіси. Столицею Англії є Лондон. Це найбільше місто в Європі. У ньому приблизно вісім мільйонів мешканців.

Англія — дуже багата країна. За розвитком економіки вона займає друге місце в Європі і п'яте у світі.

Слова, які називають **кількість** предметів або **порядок** їх при лічбі, називаються **числівниками**. Числівники відповідають на питання **скільки?** (п'ять, двадцять один) і **який? котрий?** (дванадцятий, сорок третій).

4. Спиши колонки слів, додавши пропущені числівники. Склади речення з **одним** числівником із **кожної колонки** і запиши.

СКІЛЬКИ?

два

...

одинадцять

дев'ятнадцять

...

сорок

...

ЯКИЙ? КОТРИЙ?

другий

п'ятий

...

двадцятий

...

сімдесятій

5. Запиши подані числа словами, дотримуючись правила.

11, 15, 16, 20, 30, 60, 500, 900.

У числівниках, що закінчуються на **-дцять**, **-десят** або **-сот** **знак м'якшення** в середині слова **не пишемо**. Наприклад: **дев'ятнадцять**, **п'ятдесят**, **шістсот**.

6. Розглянь колаж. Склади за ним розповідь, використовуючи подані числа, і запиши. Числа записуй словами.

365 або 366

4

3

12

30 або 31

28 або 29

7. Читалочка познайомилася з англійськими школлярами. Прочитай їхні імена. Чи є в українській мові подібні? Як вони звучать?

Деніел

Емілі

8. Від англійських друзів Читалочка почула ввічливі слова. Прочитай, як вони звучать. Чи знайомі вони тобі?

Хелóу. — Здрастуй.
Хáу ар ю? — Як справи?
Файн, сéнк'ю. — Добре, дякую.
Гудбáй. — До побачення.

9. Розіграйте із сусідом/сусідкою по парті сценку знайомства Читалочки й Деніела. Використайте англійські ввічливі слова.

10. Спиши текст, уставивши пропущені орфограми. Підкресли числівники.

У Лондоні на бер..зі Темзи в..соціє оглядове кол..со Лондонське око. На н..ому обладнано тридцять дві закриті кабінки. У кожній уміщається двадцять п..ять людей. В..сота кол..са — сто тридцять п..ять метрів. Повний об..рт воно робить за тридцять хв..лин. У ясну погоду з н..ого видно на сорок кілометрів удалину.

ДОСЛІДЖУЮ ФОРМИ РОДОВОГО ВІДМІНКА ЧИСЛІВНИКІВ 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100

1. Допоможи Гаджикові розібратися, як правильно читати і записувати виділені числівники. Для цього скористайся правилом на наступній сторінці.

До п'я~~т~~десяти додати десять дорівнює шіст~~т~~десяти.
До п'я~~ти~~десяти додати десять дорівнює шіст~~ти~~десяти.

При відмінюванні числівників п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят змінюються тільки закінчення.
Наприклад: **сімдесят – сімдесяти.**

- 2. Спиши з попереднього завдання речення, у якому числівники записано правильно.
- 3. Із сусідом/сусідкою по парті прочитайте по черзі подані числові вирази, вживаючи прийменники **до** або **від**.

$$80 - 30 = 50$$

$$70 - 10 = 60$$

$$60 + 10 = 70$$

$$50 + 30 = 80$$

- 4. Запиши словами **два** числові вирази з попереднього завдання.
- 5. Запиши словосполучення, замінивши числа словами. Скористайся правилом.

до 100 днів

із 90 літрів

близько 40 кілометрів

Числівники сорок, дев'яносто і сто при змінюванні мають закінчення **-а.**

- 6. Прочитай повідомлення Читалочки. Спиши його, розкривши дужки. Числа записуй словами.

Фу(д,т)бол виник в (А,а)нглії дуже давно. У фу(д,т)бол грали (з,с)початку на базарних площах і навіть на вул(е,и)цях. У грі брали участь іноді до 100 гравців. Буйний натов(б,п) у погоні за м'яч(е,о)м змітив усе на своєму шляху. Король (Е,е)дуард у 1313 році заборонив гру в межах міста. Однак нар(д,т) і далі грав.

У 17 столі(т,тт)і заборону було знято.

За Аллою Коваль

- 7. Як ти ставишся до футболу? Чи любиш грати або вболівати? Напиши про це текст (3–4 речення).

8. Прочитай текст. Спиши виділену частину. Числа записуй словами.

Англія відокремлена від Франції протоками Ла-Манш і Па-де-Кале. Під Ла-Маншем є тунель, яким мандрівники потрапляють в Англію із Франції.

Тунель було збудовано за 7 років силами 13000 робітників та інженерів. На будівництво витратили близько 12 мільярдів доларів. Загальна протяжність тунелю становить майже 51 кілометр. Із них 38 кілометрів — безпосередньо під дном моря. Максимальна швидкість потяга в тунелі сягає 160 кілометрів за годину. Із Парижа до Лондона можна дістатися за 2 години 35 хвилин.

ПРАВИЛЬНО ВЖИВАЮ ФОРМИ ЧИСЛІВНИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЧАСУ ПРОТЯГОМ ДОБИ

1. Розгляньте малюнки. З'ясуйте, який годинник показує **нічний** час. Який — **денний**? Який — **ранковий**? А який — **вечірній**?

2. Прочитай і запам'ятай, як правильно запитувати про час українською мовою.

Котра година? — Третя.
О котрій годині? — О п'ятій.
З котрої години? — З восьмої.
До котрої години? — До десятої.

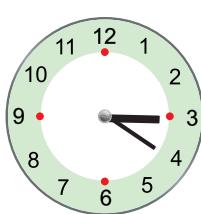
3. Разом із сусідом/сусідкою по парті розіграйте діалог за запитаннями Родзинки.

- 1.** О котрій годині ти просинаєшся в будні?
- 2.** До котрої години ти спиш у вихідні?
- 3.** З котрої години починаються заняття у школі?
- 4.** Котра зараз година?

4. Прочитай речення. Знайди на малюнку годинник, який показує зазначений у кожному реченні час. Запиши речення в такій послідовності, як розміщені годинники. Підкресли **числівники**.

- 1.** Сьома година п'ятнадцять хвилин, або чверть на восьму.
- 2.** Сьома година сорок п'ять хвилин, або за чверть восьма.
- 3.** П'ятнадцята година двадцять хвилин, або двадцять хвилин на шістнадцяту.
- 4.** Десята година.

5. Уяви, що ти можеш керувати часом. Який час тобі хотілося б подовжити, а який скоротити? Чому? Напиши про це текст (4–5 речень).

6. Спиши речення, записуючи показаний на годинниках час словами. Постав запитання до **двох** із речень і запиши.

- 1.** Тато йде на роботу о **8:30**. **2.** На годиннику за **8:45**. **3.** Перший урок починається о **8:30**.
- 4.** Аптека працює до **20:00**.

ДОСЛІДЖУЮ ЗАЙМЕННИК

РОЗПІЗНАЮ ЗАЙМЕННИКИ

1. Прочитай текст. Чи здогадуєшся, про кого в ньому йдеТЬся? Які слова в тексті замінюють ім'я цього персонажа?

Він товстенький. На спині **у нього** малий двигунеЦь. Варто **йому** покрутити гудзика на животі, як двигунеЦь починає працювати і піднімає **його** вгору.

Проведи дослідження!

1. Постав питання до виділених слів.
2. Яка частина мови відповідає на такі самі питання?
3. Прочитай правило про частину мови, до якої належать виділені слова.

У мовленні іменники часто замінюють займенниками.

Займенники — це слова, які **вказують** на **предмети**, але **не називають** їх. Наприклад: іменник *друг* можна замінити займенником *він*.

2. У тексті попереднього завдання заміни виділені слова ім'ям Карлсон і прочитай. Який недолік з'явився? Зроби висновок, для чого служать займенники. Перевір себе за правилом.

Займенники використовують у мовленні, щоб уникнути **повторів** того самого слова.

3. Гаджик побував на Батьківщині Карлсона. Чи знаєш ти, як називається ця країна? Прочитай текст, щоб перевірити свою думку.

Я побував на батьківщині Карлсона — у пр..красній країні Швеції. Вона ро..ташована на півночі Європи. Її столиц..ю є місто Стокгольм. Воно ро..кинулось на чет..рнадцять островах. Усі вони з'єднані д..сятками мостів.

- Спиши повідомлення Гаджика, вставивши пропущені букви. Підкресли **займенники**.
- Прочитай імена шведських друзів Гаджика. Визнач, яке з них належить хлопчикові, а яке — дівчинці, якщо відомо, що в імені **дівчинки є м'який** приголосний звук.

Áліс

Лукас

- 6. Розглянь прапори Швеції й України. Що у них спільного, а чим вони різняться? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 7. Прочитай, як звучать ввічливі слова шведською мовою. Як ти вважаєш, чи схожі шведська й українська мови?

Хей! — Здрастуйте!
Хур ар дет? — Як справи?
Вра, так. — Добре, дякую.
Адъйо. — До побачення.

- 8. Прочитай речення. Визнач, який недолік воно має. Виправ його, використавши займенники, і запиши. Підкресли **займенники**.

Вчителька сказала, що розуміє Пеппі, більше не гнівається на Пеппі і сподівається знов побачити Пеппі у школі, коли Пеппі трохи підросте.

За Астрид Ліндгрен (переклад Ольги Сенюк)

9. Гаджик трохи змінив уривок із книжки «Пеппі Довгапанчха». Прочитай його і знайди недолік. Виправ недолік, використавши займенники, і запиши текст.

Бугай вирішив побуцати Пеппі. Бугай почав штурхати її, і Пеппі стрибнула бугаєві на спину. Проте бугаєві не сподобалося, що хтось сидить

у бугая на спині. Бугай почав вистрибувати й вихилятися на всі боки, щоб скинути Пеппі. Але вона вперлася п'ятами бугаєві в боки й не падала. Бугай ревів, бігав по всьому лузі, аж у бугая пара йшла з ніздрів. А Пеппі сміялася і підганяла бугая криком...

За Астрид Ліндгрен (переклад Ольги Сенюк)

ДОСЛІДЖУЮ ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ

1. Спиши текст. Підкресли займенники. Усно постав до них питання. Яку частину мови вони замінюють?

Ми займаємося спортом. Я граю у волейбол, а ти — в теніс. Він бігає, вона стрибає, вони плавають. А ви любите спорт? Він дуже корисний для здоров'я.

2. Прочитай, як називаються підкреслені займенники.

Я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони — особові займенники. Вони вказують на особу або осіб і відповідають на такі самі питання, що й іменник: **хто? що? кого? чого?** та інші.

3. Розглянь таблицю з особовими займенниками.

Особа	Займенники	
	Одніна	Множина
1-ша	я	ми
2-га	ти	ви
3-тя	він, вона, воно	вони

Проведи дослідження!

1. Визнач особу і число кожного займенника.
2. Яка особливість 3-ої особи однини?

4. Склади й запиши **два** речення: із займенниками **1-ої особи множини** і **2-ої особи однини**.

5. Спиши текст. Встав зазначені в дужках займенники.

(1 ос., мн.) зустрілися на стадіоні. (1 ос., одн.) приїхав на велосипеді. (2 ос., одн.) — на роликах. Там були наші друзі. (3 ос., мн.) грали в бадміnton.

6. Прочитай повідомлення Гаджика. Який недолік має цей текст? Виправ його і запиши.

У Швеції всі люблять спорт. Спорт популярний серед людей різного віку. Спортом займаються цілими сім'ями. Особливо великий інтерес до спорту в людей старшого покоління. Завдяки спорту вони видаються значно молодшими за свій вік.

7. Чи часто ти ходиш на стадіон або спортивний майданчик? Яким видом спорту любиш займатися? Напиши про це текст (3–4 речення).

8. Спиши і відгадай загадки. Підкресли особові займенники. Познач їх **особу** і **число**.

1 ос., мн.

Зразок: *Кого ми любимо?*

1. Коли хочеш ти читати, то мене повинен знати.
2. Сушить він волосся всім теплим вітерцем своїм.
3. Хоч не шию я ніколи, та голок маю доволі. 4. Він продукти зберігає, бо у холоді тримає. 5. Ми поріжемо для тебе і тканину, і папір. Як не віриш — перевір. 6. Хоч і відстань розділяє, він нас з друзями з'єднає.

СПОСТЕРІГАЮ ЗА ВІДМІНЮВАННЯМ ЗАЙМЕННИКІВ 1-ої ТА 2-ої ОСОБИ

1. Розглянь таблицю відмінування займенників 1-ої і 2-ої особи.

Відмінки	Займенники 1-ої особи		Займенники 2-ої особи	
	Одніна	Множина	Одніна	Множина
Н. (хто?)	я	ми	ти	ви
Р. (кого?)	мене	нас	тебе	вас
Д. (кому?)	мені	нам	тобі	вам
Зн. (кого?)	мене	нас	тебе	вас
Ор. (ким?)	мною	нами	тобою	вами
М. (на кому?)	на мені	на нас	на тобі	на вас

Проведи дослідження!

1. Поміркуй, чому займенники 1-ої і 2-ої особи відповідають на питання тільки істот (хто? кого? та інші).
2. Як ти думаєш, чому в родовому і знахідному відмінках займенники мають однакову форму?

2. Прочитай запрошення Гаджика. Випиши в колонку займенники.

Зaproшу ю тебе подорожувати зі мною.
Разом нам буде веселіше.

3. Визнач **початкову форму** виписаних займенників, користуючись правилом. Запиши її у **другу** колонку.

Початкова форма займенника — **називний відмінок**. Наприклад: (хто?) я, ми, ти, ви.

4. Спиши текст, змінивши займенники, що в дужках.

У (я) є друг. Разом (ми) завжди цікаво. У (ми) не має секретів. А в (ти) є друг чи подружка? Що (ви) подобається робити разом?

5. Прочитай заголовок тексту. Чи знаєш ти, що означає цей вислів? Прочитай текст, щоб перевірити свою думку.

Шведський стіл

У давнину шведи відвідували своїх родичів, до-лаючи велику відстань поганими дорогами. Їм було не до очікування прибуття інших гостей. Тому гос-подарі ставили на стіл різні страви. Подавали їх у великих мисках, і кожен міг брати стільки, скіль-ки хотів. Це давало змогу втамувати перший голод і залишало час для спілкування. Іноземці називали такий спосіб пригощання «шведським столом».

6. Уяви, що ти поселився/поселилась у готелі, де сніда-нок пропонують за типом «шведський стіл». Ознайомся з його меню. Які страви ти обереш? Напиши про це текст (3–4 речення).

МЕНЮ

Шведський стіл (сніданок)

Шинка	Овочі та зелень	Йогурт
Сир	Салат овочевий	Молоко
Каша вівсяна	Сметана	Соки
Сосиски	Джем	Чай
Омлет	Хліб	Какао
Сирники	Круасани	Вода

7. Прочитай правила поведінки за «шведським столом». Випиши речення із займенниками. Познач їхній **відмінок**.

1. Ви вчасно приходите на сні-данок або обід і обираєте страви на свій смак.

2. Вас здивує великий вибір страв. Та не потрібно все хапати і набирати великими порціями.

Спочатку уважно роздивіться і виберіть, що саме хочете скуштувати.

3. Зазвичай столові прибори й тарілки розміщені на окремому столі. Вам треба взяти тарілку в ліву руку, а правою накладати їжу. Але якщо ви шульга, — то навпаки.

4. Не заважайте тому, хто стоїть поруч із вами.

5. Кількість підходів до столу необмежена. Ви можете взяти салат, пізніше підійти за гарячою стравою, потім за десертом.

8. Прочитай і спиши вірш. Підкресли займенники. Усно постав до них питання. Познач **відмінок** кожного.

Хороші друзі в мене є, і ми одна сім'я.

Ми завжди думаєм одне — і ти, і він, і я.

Нам любе сонце золоте, долини і поля.

Ми дуже любим рідний край — і ти, і він, і я.

Гурген Борян

ДОСЛІДЖУЮ ВІДМІНЮВАННЯ ЗАЙМЕННИКІВ 3-ої ОСОБИ

1. Розглянь таблицю відмінювання займенників 3-ої особи.

Відмінки	Займенники 3-ої особи			
	Одніна	Множина		
Н. (хто? що?)	він	вона	воно	вони
Р. (кого? чого?)	його (до) нього	її (до) ней	його (до) нього	їх (до) них
Д. (кому? чому?)	йому	їй	йому	їм
Зн. (кого? що?)	його	її	його	їх
Ор. (ким? чим?)	ним	нею	ним	ними
М. (на кому? на чому?)	на ньому на нім	на ній	на ньому на нім	на них

Проведи дослідження!

1. У яких відмінках займенники 3-ої особи мають дві форми? Які саме?
2. З якої букви починаються займенники в орудному відмінку, а також ті, що вживаються з прийменниками?
3. Як пишуться займенники з прийменниками — разом чи окремо?

2. Допоможи Гаджикові поставити займенники у відповідній формі. Спиши словосполучення, розкривши дужки.

зустрів (вона)	дивився на (вони)
подарувала (він)	звернулись до (вона)
познайомилися з (вони)	привів (вони)
побачили (воно)	розмовляла з (він)

3. Прочитай текст про країну, якою віртуально подорожувала Родзинка. Чи здогадуєшся, як вона називається?

Вона — північна країна. Її територія поділена на дев'ятнадцять областей. В одній із них — Лапландії — живе Йолупуккі, відомий нам як Санта-Клаус. Він реально існує. У нього є офіс і поштова адреса. Йому приходять листи з усього світу.

4. Щоб перевірити назву країни, склади слово з виділених у тексті букв і прочитай його **справа наліво**. Знайди цю країну на карті.

5. Спиши текст із завдання 3. Підкресли **займенники 3-ої особи**. Познач над кожним його **відмінок**.

6. Кому ти замовляв/замовляла новорічні подарунки? Які саме? Напиши про це текст (3–4 речення).

7. Прочитай імена фінських школярів. Яке з них належить хлопчикові, а яке — дівчинці, якщо відомо, що в імені **хлопчика є подовжений м'який приголосний звук**.

Мáтті

Рíтва

- 8.** Родзинка вивчила кілька ввічливих слів фінською мовою. Прочитай, як вони звучать. Як ти вважаєш, чи схожі фінська й українська мови?

Хей! — Здрастуйте!
Мі́та кúулу? — Як справи?
Ок. — Добре.
Хівасті. — До побачення.

- 9.** Родзинку вразило незвичайне явище природи у Фінляндії. Прочитай про нього. Визнач, який недолік має текст.

У Лапландії можна побачити північне сяйво. Сяйво з'являється на висоті ста метрів над землею у вигляді хмар, смуг або плям. У сяйві виграють різні відтінки зеленого кольору. Сяйво можна спостерігати двісті днів у році — у холодну ясну погоду в нічний час.

- 10.** Спиши текст про північне сяйво, замінивши повторюване слово займенниками. Познач їхній **відмінок**.

РОЗБИРАЮ ЗАЙМЕННИКИ ЯК ЧАСТИНУ МОВИ

- 1.** Прочитай і спиши цікаві факти про Фінляндію. Підкресли особові займенники. Познач **відмінок** кожного.
- Столиця Фінляндії — місто Гельсінкі. Воно вважається одним із найкращих у світі.
  - Фіни — сором'язливі й закриті люди. Та варто вам познайомитися з ними ближче, і вони стають відверті й усміхнені.
  - Хокей — найпопулярніший у Фінляндії вид спорту. Ним захоплюються від малого до старого.

2. Спиши займенники. Познач над кожним його **особу**, користуючись правилом.

Мені, їх, тобою, їй, його, вам, нас, нею.

Щоб визначити **особу** займенника, треба поставити його в початкову форму, тобто форму **називного** відмінка.

3. Прочитай повідомлення Родзинки. Що тебе найбільше здивувало в ньому?

Чи відомо **тобі**, що фіни полюбляють влаштовувати різні змагання? Найпопулярніші серед них — болотний футбол, сидіння на мурашнику, пошук комарів, метання мобільних телефонів, гра на уявній гітарі.

4. Розбери **усно** виділений у повідомленні Родзинки займенник як частину мови за поданим зразком.

Зразок розбору займенника

1. Аналізоване слово (**них**).
2. Питання, на яке відповідає слово (**кого?**).
3. Початкова форма (**хто? вони**).
4. Частина мови (**займенник**).
5. Особа (**3-тя**).
6. Число (**множина**).
7. Відмінок (**родовий**).

5. Які фінські змагання тебе зацікавили найбільше? У якому з них тобі хотілося б взяти участь? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 6.** Прочитай текст про цікаві явища природи у Фінляндії. Знайди в тексті займенники. Разом із сусідом/сусідкою по парті зробіть **усно** їх розбір — хтось розбере одне слово, а хтось — інше.

На півночі Фінляндії **взимку** сонце не **піднімається** з-за обрію. Однаково темно і вдень, і вночі. Настає полярна **ніч**. Вона триває 51 день.

Зате влітку сонце не опускається за горизонт аж 73 дні! Воно світить цілий день і цілу ніч. Настає полярний день.

- 7.** Випиши в колонку виділені в тексті попереднього завдання слова. Знайди в тексті **антоніми** до них і запиши у **другу** колонку.
- 8.** Прочитай опис української нічі. Чи доводилося тобі спостерігати щось подібне? Спиши текст, уставивши пропущені орфограми. Підкресли **займенники**. Познач їхню **особу**.

Чи знаєте ви українську ніч?
О, ви не знаєте її. Я вам ро..повім.
Приглянеться до неї. З с..редини
неба див..ться місяць. Він наче горить.
З..мля вся в сріблому сяйві.

Чудова ніч! Нерухомо сплять гаї,
ставки, річки, ст..пи. Вони тихі і спокійні. Нічний
віт..р, підкравшись зненацька, цілує їх.

За Миколою Гоголем

- 9.** Прочитай текст. Чи здогадуєшся, про кого йдеться? Визнач **особу** використаних займенників. Заміни їх займенниками **1-ої особи множини** і запиши перебудований текст. Познач **відмінок** займенників.

Вона віртуально подорожувала Фінляндією. Дізналася багато нового. Познайомилася з фінськими школярами. Їй було дуже цікаво. У неї гарні враження від подорожі.

ДІЗНАЮСЯ БІЛЬШЕ ПРО ДІЄСЛОВО

РОЗПІЗНАЮ ДІЄСЛОВА

1. Постав питання до поданих слів. Визнач, до якої частини мови вони належать. Перевір себе за правилом.

Займатися, їли, цвіте, одягають, насувається.

Дієслово — це частина мови, яка **називає дію предмета** і відповідає на питання **що робити?** (**писати**), **що зробити?** (**написати**), **що робив?** (**писав**), **що зробив?** (**написав**), **що робить?** (**пише**), **що зробить?** (**напише**), **що буде робити?** (**буде писати**), **що робитиме?** (**пісатиме**).

2. Прочитай слова, пов'язані з країною, якою віртуально подорожував Щебетунчик. Чи здогадуєшся, як називається ця країна? Чи зрозуміле тобі значення цих слів?

сúші

каратé

кімонó

цунáмі

сáкура

3. До якої частини мови належать слова з попереднього завдання? Поєднай їх із відповідними дієсловами з **першого** завдання. Запиши утворені сполучення слів. Із **трьома** з них склади й запиши речення.

Зроби **висновок**, з якою частиною мови пов'язуються дієслова в мовленні.

4. Прочитай інформацію Щебетунчика про країну, якою він подорожував. Спиши текст, уставивши пропущені орфограми. Підкресли **дієслова**.

Японію називають країною Сонця, що (з,с)ходить. Адже вона ро(з,с)ташована на крайн..ому (з,с)ході й першою зустрічає сонце. Тому назва країни перекладається як «сонце». І національний прапор Японії с..мволізує сонце — ч..рвоний сонячний диск на білому полотнищі.

5. Прочитай вірш про рослинний символ Японії. Чи доводиться тобі чути про цю рослину? Чи росте вона в Україні? Спиши вірш і підкресли **дієслова**.

Сакура
Ніжна, запашна.
Квітне, чарує, приваблює.
Навесні рожеву хмару нагадує.
Диво-вишня.

6. Чи знаєш ти, як називаються такі вірші? Прочитай про них.

Сенкан — це короткий поетичний твір із п'яти рядків:

- 1-й рядок — **іменник** (тема вірша);
- 2-й рядок — **два прикметники** (описують іменник);
- 3-й рядок — **три дієслова** (називають дії, пов'язані з іменником);
- 4-й рядок — **речення** з чотирьох слів (виражає ставлення автора до іменника);
- 5-й рядок — **висновок** (синонім до іменника).

7. Пригадай рослинні символи України. Склади сенкан про **один** із них і запиши.

8. Прочитай імена японських школярів. Визнач, яке з них належить хлопчикові, а яке — дівчинці, якщо відомо, що ім'я **хлопчика** закінчується на **голосний** звук.

Aóй

Xíрото

9. Прочитай, як звучать японські ввічливі слова. Чи доводиться тобі чути їх раніше?

Кόннітіва. — Привіт.
О гéнькі дес ка? — Як справи?
Хай, гéнькі дес. — Добре, дякую.
Сайбонара. — До побачення.

10. Прочитай текст. Добери до нього **заголовок**. Випиши дієслова з іменниками, які з ними пов'язані. Постав **питання** від дієслова до іменника.

Зразок: *відвідали* (що?) Японію.

Більшу частину території Японії займають гори. Найвища гора називається Фудзі. У ясну погоду вона вражає правильністю своїх форм. Її обриси нагадують квітку лотоса з вісімома пелюстками. Однак побачити Фудзі повністю вдається вкрай рідко. Зазвичай її вершина ховається у хмарах.

РОЗПІЗНАЮ НЕОЗНАЧЕНУ ФОРМУ ДІЄСЛОВА

1. Спиши повідомлення Щебетунчика. Підкресли дієслова.

Кожний другий мешканець/мешканка Японії чудово малює й непогано співає. Це результат японського підходу до виховання дітей — спершу вчити їх малювати і співати, а потім читати й писати.

Проведи дослідження!

- Прочитай дієслова у першому реченні. Чи відомо, хто виконує ці дії?
- Коли відбуваються ці дії — у теперішньому, минулому чи майбутньому часі?
- Прочитай дієслова у другому реченні. Чи можна сказати, коли відбуваються названі дії та хто їх виконує?
- На яке питання відповідають ці дієслова? Прочитай і запам'ятай, як називається така форма дієслів.

Дієслова, які відповідають на питання **що робити?** (*їхати, варити*) **що зробити?** (*приїхати, зварити*), називаються **неозначеною формою**.

Дієслова в неозначеній формі закінчуються на **-ти (-ть)** (*перемагати, перемагать*). Іноді після **-ти** може стояти **-ся (-сь)** (*сміятися, одягатись*).

Неозначена форма є **початковою формою** дієслова.

2. Прочитай текст. Поясни, як ти розумієш його зміст. З якою **метою** він написаний?

Словом можна вбити й оживити, поранити й вилікувати, посіяти тривогу, розсіяти сумнів і засмутити, викликати посмішку і слезу, породити віру в людину і заронити невіру, надихнути на працю... Зле, невдале, нерозумне слово може образити, приголомшити людину.

За Василем Сухомлинським

3. Випиши з тексту попереднього завдання дієслова в неозначеній формі. Знайди серед них **антоніми** і підкресли їх.

4. Розглянь світлину. Чи знаєш ти, як називається одяг на жінці? Перевір свою думку, прочитавши текст.

Традиційний костюм японців називається кімоно. Цей одяг нагадує халат. Кімоно закріплюється на тілі поясом. Замість європейських гудзиків використовуються паски й мотузочки. Кімоно вирізняється дуже широкими рукавами.

Японський національний одяг зручний і не сковує рухів людини.

5. З тексту про кімоно випиши в колонку дієслова. Утвори від кожного **неозначену форму** й запиши у другу колонку.

6. Що ти можеш розповісти японським школярам про український національний одяг? Скористайся світлинами і словами з довідки.

Довідка: вишиванка, плахта, шаровари.

7. Напиши розповідь або сенкан про вишиванку.

8. Прочитай текст. Як ти думаєш, чи легко дотримуватися дітям зазначених правил поведінки? Спиши текст, уставивши пропущені орфограми. Підкресли дієслова в **неозначеній формі**.

На уроці вчит..лька довго ро(з,с)повідала про те, як мають себе поводити хлопці й дівчата. Виявилося, що мені багато чого не можна! Наприклад, битися, мов на шаблях, на лінійках з Олегом і Костиком. Плюватися з трубочки пожованим папірцем! Не можна бігати кор..дорами і з розгону ковзатися на сл..зькій підлозі! С..діти на підвікон..і. Їсти на уроці бутербро... I малювати в зош..ті з мат..матики цифри у спідничках і бантиках.

Ірен Роздобудъко

ЗМІНЮЮ ДІЄСЛОВА ЗА ЧИСЛАМИ

1. Прочитай вірш. Розкажи, яку картину природи ти собі уявляєш? Випиши дієслова у **дві** колонки, скориставшись правилом на наступній сторінці.

Сонце заходить, гори чорніють,
пташечка тихне, поле німіє.

Радіють люде, що одпочинуть,
а я дивлюся... і серцем лину
в темний садочок на Україну.

Тарас Шевченко

ОДНИНА

МНОЖИНА

Дієслова змінюються **за числами**. Вони вживаються в однині і множині. В **однині** дієслово називає дію одного предмета: *дівчинка* (що робить?) **малює**. У **множині** дієслово називає дію двох і більше предметів: *дівчатка* (що роблять?) **малюють**.

2. Прочитай рядки ще одного вірша. Який час доби описав автор? Якими дієсловами він передав красу природи на світанку?

Світає, край неба палає;
соловейко в темнім гаї
сонце зустрічає.
Тихесенько вітер віє.
Степи, лани мріють;
між ярами над ставами
верби зеленіють.

Тарас Шевченко

3. Випиши з вірша дієслова у **дві** колонки. Доповни своїми словами колонку з меншою кількістю слів.

ОДНИНА

МНОЖИНА

4. Щебетунчик дізнався, що японська мова дуже складна для вивчення. Прочитай текст і поясни чому.

Японці пишуть іерогліфами*, які запозичили в китайців. А ще в японській мові існують два алфавіти. Першим записують споконвічно японські слова, другим — іноземні та складні слова.

У японській мові одна літера позначає два звуки. Якщо слово «сакура» у нас має шість букв, то у них — три (さくら). Але для слова «сакура» є ще й окремий іерогліф (桜). Отже, те саме слово можна позначити одним іерогліфом або записати літерами алфавіту.

***ІЕРОГЛІФ** — фігурний знак, що позначає слово, склад або звук мови.

- 5. Із тексту про японську мову випиши в колонку дієслова, вжиті **у множині**. Утвори від них форму **однини** і запиши у другу колонку.
- 6. Напиши повідомлення японським школярам про українську мову (3–4 речення).
- 7. Прочитай текст. Випиши в колонку дієслова. Зміни їх **за числами** й запиши поряд. Напиши, які страви з рису ти знаєш. Які тобі доводилося їсти?

Рис називають японським хлібом. Найчастіше японці їдять його без будь-яких приправ, масла і навіть солі. Вони вважають, що рис і без того багатий на смак. Із рису готують безліч страв. Найпопулярніша серед них — суші.

Японці користуються незвичним для нас столovим прибором. Це дві палички, які називаються хáсі.

ВИЗНАЧАЮ ЧАСИ ДІЄСЛІВ

- 1. Розглянь серію малюнків. Запиши відповіді на запитання, подані під кожним малюнком. Підкресли **дієслова**.

1. Що прочитали діти?

2. Що виготовляють діти?

3. Що зроблять діти?

2. Познач **час** над кожним дієсловом у записаних реченнях.
Можеш скористатися правилом.

Дієслова змінюються за **часами**.

У **теперішньому** часі дієслова відповідають на питання **що робить? що роблять?**: живе, пишуть.

У **минулому** часі — на питання **що робив? що зробив?**: жив, написав.

У **майбутньому** — на питання **що буде робити? що робитиме? що зробить?**: буде жити, житиме, напишє.

3. Прочитай текст. Склади з виділених букв назву країни, у якій віртуально побувала Читалочка.

Перші повітряні змії з'явилися **кілька тисяч** років тому. Виготовляли їх з бамбука і шовку. Їм **надавали** форму метеликів, жуків, риб. Та **найулюбленішою** формою був дракон — казковий крилатий вогнедишний змій. Його вважали символом влади і благополуччя.

4. Випиши з тексту попереднього завдання дієслова у відповідну колонку. Утвори інші часові форми цих дієслів і запиши.

**МИНУЛИЙ
ЧАС**

**ТЕПЕРІШНІЙ
ЧАС**

**МАЙБУТНІЙ
ЧАС**

5. Чи доводилося тобі запускати повітряного змія? А може, ти мрієш це зробити? Напиши про це текст (3–4 речення).
6. Прочитай і спиши текст про Китай, уставивши орфограми. Підкресли **дієслова**. Познач їхній **час**.

К..тай — стародавня (з,с)хідна країна. Вона посідає третє місце у світі за в..личиною території. А за ч..сельністю мешканців К..тай давно вийшов у лідери. Адже тут прож..ває ч..тверта частина вс..ого населен..я З..млі. А це становить майже півтора мільярда осіб.

7. Прочитай імена китайських школярів. Визнач, яке з них належить хлопчикові, а яке — дівчинці, якщо відомо, що ім'я **дівчинки** складається з **одного** складу.

Джу

Зіхáo

8. Читалочка вивчила кілька китайських ввічливих слів. Прочитай, як вони звучать і що означають.

Ні хáo. — Здрастуйте.

Цзай цзіéнь. — До побачення.

9. Спиши текст. Підкресли **дієслова**. Познач їх **число** і **час**.

На півночі Китаю розташувалося місто Харбін. У ньому щороку проходить Міжнародний фестиваль крижаних і снігових скульптур.

На фестиваль з'їжджаються скульптори з усього світу. Глядачі перебувають наче у дивному сні серед крижаних замків, фортець, тварин, квітів.

Харбін називають столицею холоду. Тут туристи ганяють снігового м'яча, купаються в крижаній воді, ночують у льодяному готелі.

ПЕРЕВІРЯЮ НАПИСАННЯ ЗАКІНЧЕНЬ ДІЄСЛІВ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ

1. Допоможи Гаджикові вибрати з дужок потрібну букву. Для цього **визнач час** дієслів і скористайся поданою порадою.

1. Ти ход(е,и)ш на стадіон. **2.** Ви займа(є,ї)тесь спортом. **3.** Ми стан(е,и)мо здоровими.

Міркую так:

- 1.** Пов'язую дієслово із займенником **вони**.
- 2.** Якщо дієслово закінчується на **-уть** (**-ють**), то в закінченнях **теперішнього** часу пишу букву **е** (**є**): **вони пишуть — пишеш, пишете, пишемо.**
- 3.** Якщо дієслово закінчується на **-ать** (**-яТЬ**), то в закінченнях **теперішнього** часу пишу букву **и** (**ї**): **вони сидять — сидиш, сидите, сидимо.**

2. Спиши речення з попереднього завдання. Вибери з дужок потрібну букву.

3. Прочитай запитання Читалочки. Чи знаєш відповіді на них? Спиши запитання, вставивши пропущені букви.

1. Чи зна..ш ти, як назива..ться столиця Китаю?

2. Пригаду..ш, із якої мови японці запозичили ієрогліфи?

3. Як ти дума..ш, чи існують штучні яйця?

4. Чи здогаду..шся, хто винайшов морозиво?

4. Прочитай інформацію, щоб перевірити свої відповіді на запитання з попереднього завдання. Випиши виділені дієслова. Познач їхній **час**. Підкресли **орфограми**.

- Столиця Китаю — місто Пекін. Його назва **переклада..ться** як «північна столиця».

- Китайським ієрогліфам уже три тисячі років. Їх **налічу..ться** понад 80 тисяч. Написання ієрогліфів **вважа..ться** видом мистецтва.

• У Китаї виробляють штучні яйця. На вигляд таке яйце нічим не відрізняється від справжнього. Проте в ньому зовсім немає корисних речовин.

• Виявляється, морозиво також прийшло до нас із Китаю. Більш як тисячу років тому хтось випадково залишив у снігу суміш молока і рису. На ранок це був солодкий мерзлий смаколик. Так з'явилася перше морозиво.

5. Прочитай і відгадай загадку Читалочки. Спиши загадку, вставивши пропущені орфограми.

Ми носимо цю річ улітку і розкриваємо її, коли починається дощ. Чи знаєш ти, як вона називається?

Друзі, а ви маєте цю річ? Чи носите її з собою? А користуватися нею вмієте?

6. Напиши розповідь або сенкан про парасольку. Використай дієслова в **теперішньому** часі.

7. Спиши текст. Встав пропущені орфограми. Підкресли **дієслова**. Познач їхній **час**.

Появі парасольки ми завдачуюмо к..тайському робітнику-тесляреві. Саме він більш як три тисячі років тому виготовив для своєї дружини «дах, який завжди при ній».

Пізніше парасолька з'являється в інших країнах світу. (З, С)початку використовується як захист від сонця. А близько 200 років тому в Англії її почали використовувати для укриття від дощу.

З «Великої енциклопедії про все на світі»

УТВОРЮЮ РІЗНІ ФОРМИ ДІЄСЛІВ МАЙБУТНЬОГО ЧАСУ

1. Прочитай речення. Чим вони відрізняються одне від одного? Поясни, як ти розумієш значення приказки. Випиши в колонку **дієслова**. Постав до них **питання** і запиши поряд.

1. Без трудів не їстимеш пирогів.
2. Без трудів не будеш їсти пирогів.
3. Без трудів не з'їси пирогів.

Проведи дослідження!

1. Визнач час виписаних дієслів.
2. Чим відрізняються ці дієслова — змістом чи формою?
3. Зроби висновок, скільки форм мають дієслова в майбутньому часі.
4. Перевір себе за правилом.

Дієслова **майбутнього** часу мають **три форми**: **що зроблю?** куплю, **що робитиму?** купуватиму, **що буду робити?** буду купувати.

2. Допоможи Гаджикові утворити **три** форми майбутнього часу від неозначененої форми дієслів.

Що робити? | **Що зроблю?** | **Що робитиму?** | **Що буду робити?**

малювати
бігти
зустрічати
пригощати
розвідати

3. Склади й запиши речення із **трьома** з утворених дієслів. Познач **число** цих дієслів.

4. Прочитай етикетку улюблена напою китайців. Розкажи, яку інформацію вона містить. Що в ній для тебе як споживача найважливіше?

5. Родзинка дізналася, де винайшли чай. Прочитай і ти.

Вирощувати й заварювати чай почали в Китаї. А сталося це, коли випадково листок чайного куща впав у чашку з окропом.

Чай буває білий, зелений, чорний. Усі вони з листя одного куща, який називається «Камелія китайська». Тільки сушать листя по-різному. Тому й виходить різний смак і властивості чаю.

Чай зміцнює імунітет, зубну емаль, якщо його споживають без цукру. Також допомагає працювати серцю і судинам, перетравлювати їжу.

6. Добери **антоніми** до виділених у тексті про чай дієслів і запиши в колонку. Постав утворені дієслова у формі **майбутнього** часу й запиши у другу колонку.

7. Напиши розповідь або сенкан про чай. Використай дієслова в **майбутньому** часі.

8. Напиши розповідь за поданим початком. Використовуй дієслова в **майбутньому** часі.

У суботу ми всією сім'єю влаштуємо велике прибирання.

ПРАВИЛЬНО ЗАПИСУЮ ЗАКІНЧЕННЯ ДІЄСЛІВ МАЙБУТНЬОГО ЧАСУ

- Прочитай речення — і знатимеш, що буде сьогодні на уроці. Спиши речення. Вибери з дужок потрібну букву, користуючись правилом.
  - Ви дізна(є,ї)тесь про найвищу у світі гору.
  - Ми побач(є,и)мо тварину, яка живе тільки в Китаї.
  - Ти напиш(є,и)ш про те, як долаєш труднощі.

Якщо у сполученні із займенником **вони** дієслово закінчується на **-уть** (**-ють**), то в закінченнях **майбутнього** часу пишемо букву **е** (**є**): **вони прочитають** — прочитаєш, прочитаєте, прочитаємо.

Якщо у сполученні із займенником **вони** дієслово закінчується на **-ать** (**-ять**), то в закінченнях **майбутнього** часу пишемо букву **и** (**ї**): **вони побачать** — побачиш, побачите, побачимо.

- Прочитай мудрі вислови. Які з них ти вже чув/чула? Спиши вислови, вставивши пропущені букви. Підкресли **дієслова**. Познач їхнє **число**.
  - Як рік зустрін..ш, так і проведеш. **2.** Проп..те погожі дні весною, заплач..те від голоду зимою. **3.** Запрос..мо друзів, пригост..мо їх чаєм і зроб..мо приємною нашу зустріч.

- Прочитай інформацію Читалочки. Про що ти дізнаєшся вперше?

У Китаї розташована найвища гора світу Джомолунгма. Є ще одна її назва — Еверест, на честь англійського дослідника. Висота гори становить 8848 метрів. У січні морози тут досягають

60 градусів. А в найтеплішому місяці літа липні — 19 градусів морозу.

Підніматися на вершину гори дуже складно й небезпечно. Підйом триває майже 2 місяці. За час підйому на гору люди **втрачають** 10–15 кілограмів ваги. Незважаючи на труднощі, Джомолунгму **підкорюють** сміливці.

4. Випиши з тексту про гору виділені **дієслова**, змінивши їх за поданим питанням.

Ти (*що зробиш?*) ... , ... , ... , ...

5. Чи виникали у твоєму житті труднощі, які ти подолав/ подолала або хочеш подолати? Напиши про це текст (3–4 речення).

6. Читалочка довідалася, що існує Всесвітній фонд природи. Прочитай текст про нього і розглянь емблему цієї організації. Чи впізнаєш зображену на ній тварину?

Всесвітній фонд природи — міжнародна організація, яка займається збереженням природи. На її емблемі бачимо панду. Це чорно-білий ведмідь, який у природі живе тільки на території Китаю.

Панди офіційно визнані національним багатством Китаю. Однак ці тварини перебувають на межі зникнення і потребують захисту. Тому панду зображену на емблемі організації, яка обирає природу.

7. Уявіть, що вашому класу доручили створити емблему фонду збереження природи вашого рідного краю. Як ви назовете фонд? Яку тварину намалюєте на емблемі? Чому? Удома підготуйте ескіз емблеми.

8. Спиши текст про Всесвітній фонд природи. Встав пропущені орфограми.

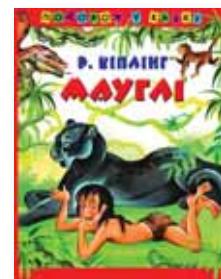
УТВОРЮЮ ДІЄСЛОВА МИNUЛОГО ЧАСУ

1. Розглянь обкладинку книжки. Чи знайома вона тобі? Прочитай уривок із неї.

Чорна **тінь** (упасті) посеред кола. То (з'являтися) чорна пантера Багіра. У свіtlі місяця на хутрі (виліскувати) чудові плями, мов намальовані. Всі (знати) Багіру. Ніхто не (наважуватися) ставати їй на дорозі. Пантера (бути) хитра, смілива і нестримна. Але голос у неї (бути) солодший за мед. Шерсть її (здаватися) м'якшою за пух.

Більш за все Мауглі (любити) ходить з Багірою в темну й теплу лісову хащу і засинати там на весь день.

*За Редьярдом Кіплінгом
(переклад Всеvoloda Прокопчука)*

2. Визнач, до якої частини мови належать слова, що в дужках, у тексті про Мауглі. У якій формі вони стоять? Постав ці дієслова у **минулому** часі і спиши текст.
3. Гаджик подорожував віртуально країною, у якій жив Мауглі. Чи знаєш ти назву цієї країни? Щоб перевірити свою відповідь, склади слово з букв, виділених у тексті про Мауглі.
4. Прочитай повідомлення Гаджика про Індію. Що з нього раніше тобі було невідомо?

Індія розташувалася на півострові Індостан. І назва країни, і назва півострова утворилися від назви однієї з найбільших річок світу — Інд. Вона протікає через усю Індію. Її довжина — 3000 кілометрів. Свій початок річка бере в Гімалаях.

Столиця Індії — місто Нью-Делі.

За чисельністю населення Індія посідає друге місце у світі після Китаю.

5. Випиши з тексту про Індію речення, у яких є дієслова в **минулому** часі. Підкресли їх і познач **число**.
6. Прочитай імена індійських школярів. Визнач, яке з них належить хлопчикові, а яке — дівчинці, якщо відомо, що ім'я **дівчинки** починається із закінчується на **голосний** звук.

Е́кта**Самíр**

7. Для спілкування з індійськими друзями Гаджик вивчив індійські ввічливі слова. Прочитай, як вони звучать.

Намаскáр. — Здрастуйте.
 Ан каісе хí? — Як справи?
 Ме тік ху. — У мене все добре.
 Алвіда. — До побачення.

8. Розглянь світлини птаха, який є національним символом Індії. Напиши текст-опис про нього (3–4 речення) або сенкан. Використай дієслова **минулого** часу.

9. Спиши текст. Постав дієслова, що в дужках, у **минулому** часі. Познач їхнє **число**.

В Індії (з'являтися) перші йоги. У давні часи немолоді люди (йти) в ліси й (оселятися) там на самоті, далеко від людей. Вони (їсти) корінці та плоди дерев, (пити) джерельну воду, (молитися), (виконувати) фізичні вправи, корисні для здоров'я.

Нині йога (стати) популярним заняттям серед молодих і літніх людей. Сучасні йоги живуть серед нас звичайним життям.

ДОСЛІДЖУЮ ДІЄСЛОВА НА -ся

1. Поясни Гаджикові, які букви пропущено в дієсловах. Покажи, як правильно читати ці слова. Скористайся правилом.

умиваєш себе — умиває..я	миють себе — мию..я
одягаєш себе — одягає..я	гріють себе — грію..я
навчає себе — навчає..я	взуває себе — взуває..я

Дієслова на **-тъся**, **-шся** вимовляємо і пишемо так:

Пишемо:

дивитъся

смієшся

Вимовляємо:

диви[ц':а]

сміє[с':а]

2. Спиши слова і словосполучення з попереднього завдання, вставивши пропущені букви. Підкресли **дієслова**. Познач їхнє **число**.

3. Прочитай інформацію Гаджика. Спиши текст, уставивши пропущені **орфограми**.

В..ликою популярністю в Індії користую..я танці. Без них не обходи..я жодний обряд. Мало знайде..я серед індійців тих, хто взагалі не вміє танцювати. Адже танцювати тут навчаю..я ще з д..тячих років.

4. Пригадайте, як називається український національний танець. Що ви знаєте про нього?

5. Прочитай текст, щоб перевірити, чи правильно ви думали.

Гопак — це танець бойового мистецтва. Кожен рух у ньому нагадує бойовий удар ногами з різних позицій, навіть сидячи. Гопак виник під час бойових тренувань козаків Запорозької Січі. Тому спочатку це був чоловічий танець. Жінки з'явилися в гопаку тоді, коли його почали виконувати на сцені.

- 6.** Розгляньте у групі світлини. Чи знаєте, які танці на них зображені? Які ще танці ви знаєте? Можете скористатися довідкою.

Довідка: *вальс, гопак, хіп-хоп, ча-ча-ча, танго.*

- 7.** Як ти ставишся до танців? Який танець ти вмієш танцювати або тобі хотілося б навчитися? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 8.** Прочитай повідомлення Гаджика. Про що ти з нього дізнаєшся вперше? Спиши текст. Постав дієслова, що в дужках, у **теперішньому** часі.

Щороку в деяких індійських містах (проводиться) фестиваль слонів. Господарі слонів ретельно (готуватися) до нього. Всіляко розфарбовують і наряджають тварин.

Адже (сподіватися) перемогти в конкурсі на найкращого слона.

Фестиваль (починатися) з маршу слонів, верблюдів і коней. На цьому фестивалі (відбуватися) різні змагання між слонами та ігри.

- 9.** Спиши текст, розкривши дужки. Підкресли дієслова.

Корови в Індії (вважатися) священними тваринами. Чіпати і їсти їх не (дозволятися). Тому вони вільно (пересуватися) дорогами. Можуть лежати на проїжджій частині стільки, скільки їм (заманутися). Водіям (доводитися) чекати, поки корова сама піде геть або об'їжджати її. В одному з регіонів Індії існує закон, за яким (вимагатися), щоб у кожної корови був документ з фотографією.

РОЗБИРАЮ ДІЄСЛОВО ЯК ЧАСТИНУ МОВИ

- Прочитай текст. Придумай йому заголовок. Що нового ти дізнався/дізналася з тексту?

За індійським календарем рік ділиться на шість сезонів: весна, літо, мусони, осінь, передзим'я, зима.

Мусони — це змінні вітри. Вони змінюють свій напрямок два рази на рік. Узимку дмуть із суші на океан, а влітку навпаки — з океану на сушу. Дуже потужні ці вітри в Індії.

Літні мусони приносять багато тепла й рясні зливи. На берегах річки Інд утворюються величезні повені, які руйнують дороги, будинки, знищують посіви. Дмуть літні мусони в Індії з червня по вересень.

- Випиши з тексту про мусони виділене речення. Підкресли в ньому дієслова. Познач над кожним його **час**. Підкреслене в тексті слово **розвери** усно за зразком.

Зразок розбору дієслова

- Аналізоване слово (*ділиться*).
- Питання, на яке відповідає слово (*що робить?*).
- Початкова форма (*що робити? ділитися*).
- Частина мови (*дієслово*).
- Число (*одніна*).
- Час (*теперішній*).

- Гаджик дізнався про незвичайне озеро в Індії. Прочитай про нього. Спиши текст, уставивши орфограми. Підкресли дієслова.

В Індії є цікаве оз..ро Самбхар. Вісім місяців на рік воно солоне і чотири — прісне. Під час восьмимісячної посухи з цього оз..ра добувають

до 200 тисяч тонн кухо(н,нн)ої солі. А з червня по вер..сень ллють бе(з,с)перервні дощі, і тоді Самбхар опрісню(є,ї)ться.

За Володимиrom Уткіним

4. Разом із сусідом/сусідкою по парті зробіть усно **розвір** виділених у тексті про озеро **дієслів** — хтось розбере одне слово, а хтось — інше. Скористайтеся зразком, поданим у завданні 2.

5. Родзинчиній бабусі подобаються індійські фільми. Прочитай, що Родзинка дізналася про них.

В Індії знімають найбільше у світі фільмів.

Найбільша індійська кіностудія називається Боллівуд. Тут створюють не тільки мюзикли з піснями і танцями, а й доволі цікаві бойовики, фантастику і навіть жахи.

За рік студія випускає тисячу різноманітних фільмів. Це у два з половиною рази більше, ніж у Голлівуді — американському центрі створення кіно.

6. Спиши виділене речення. Познач над кожним словом, яка це частина мови.

7. Чи любиш ти дивитися фільми? Які фільми тобі найбільше подобаються? Напиши про це текст (3–4 речення).

8. Спиши текст, уставивши пропущені орфограми. Підкресли дієслова, вжиті в **неозначеній формі**. Над іншими дієсловами познач їхній **час**.

В Індії у багат..ох магазинах і складах чатують незв..чайні сторожі — дресировані змії. Злодій ще (не)встигне зоглядітись, як уже хтось в'є..я навколо його ніг. Злочинець тримтить від страху і мимоволі починає кр..чати, чим і в(е,и)казує себе. Якщо він (не)покличе на допомогу, «сторо(ж,ш)» задуш(е,и)ть його.

За Олександром Ємченком

ДОСЛІДЖУЮ ПРИСЛІВНИК

СПОСТЕРІГАЮ ЗА ПРИСЛІВНИКАМИ

- Постав питання до виділених слів і запиши словосполучення.
працюють (...?) дружно   повертає (...?) вліво
стоїть (...?) попереду   цвітуть (...?) навесні

Проведи дослідження!

- З якою частиною мови пов'язані виділені слова?
  - На які питання вони відповідають?
  - Ці слова називають прислівниками.
- Прочитай і запам'ятай правило про прислівники.

Частина мови, яка називає **ознаку дії** або пояснює **де, коли відбувається дія, куди вона спрямована** і відповідає на питання **як? де? куди? коли?** та ін., називається **прислівником**.

Наприклад: *голосно, ліворуч, назад, влітку*.

У мовленні прислівники найчастіше пов'язані з дієсловами.

- Прочитай прислів'я. Поясни, як ти їх розумієш. Випиши прислівники з дієсловами, з якими вони пов'язані.
  - Чесне діло роби сміло.
  - Хто йде вперед, за тим і перемога.
  - Спочатку думай, а потім роби.
  - Хвали день увечері.
  - Удома і стіни гріють.
  - Гірко поробиш — солодко з'їси.
- Розгляньте у групі однокласників/однокласниць герб країни, у якій віртуально побувала Родзинка. Чи здогадуєтесь, як називається ця країна? Знайдіть її на карті.

4. Прочитай повідомлення Родзинки, щоб перевірити, чи правильно ви думали. Спиши текст. Підкресли прислівники.

На австралійському гербі зображені кенгуру й ему. Адже тільки в Австралії вони вільно живуть у природі. І на відміну від більшості тварин рідко рухаються назад. Тому кенгуру й ему символічно демонструють прагнення Австралії розвиватися, тобто рухатися тільки вперед!

5. Яку тварину ти запропонував би/запропонувала б зробити символом України? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).

6. Прочитай інформацію про Австралію. Що раніше тобі було невідомо? Постав питання до кожного абзацу тексту.

Австралія розташована на материкову з такою самою назвою. Ця країна не має сухопутних кордонів. Її омивають Індійський і Тихий океани.

Австралію населяють вихідці з Європи. Корінних австралійців, які населяли континент до приходу європейців, залишилося всього три відсотки. Їх називають аборигенами або туземцями.

Різні групи аборигенів розмовляють 145 мовами. Але державна мова Австралії — англійська. Адже країна багато років перебувала у складі Англії.

7. Родзинка познайомилася з австралійськими школолярами. Прочитай їхні імена. Побудуй звукові схеми цих слів.

Кейт

Олівер

8. Спиши текст, уставивши пропущені орфограми. Підкресли прислівники.

Австралія ро..ташована на півде..ій півкулі. Літо тут триває з грудня по лютий, а з..ма — з червня по серпень. Узимку в Австралії тепло. Морозів

практично не буває. Будинки (не)обігриваю..я і погано утеплені. Тому, коли т..мпература опуска..ться нижче 15 градусів т..пла, у приміщеннях доволі прохолодно. Не дивно, що саме з Австралії пішла мода на взу..я уггі. Австралійці носять їх не на вул..ці, а вдома.

РОЗРІЗНЯЮ ПРИСЛІВНИКИ І ПРИКМЕТНИКИ

- Прочитай словосполучення. Визнач, у якій колонці виділені слова є прислівниками, а в якій — прикметниками. Скористайся правилом.

гарний день

гарно малює

весела дівчина

весело щебетав

яскраве сонце

яскраво світить

тихи вечори

тихо розмовляли

Прислівники називають **ознаку дії**, відповідають на питання **як?** і пов'язані в мовленні з **дієсловами**. Наприклад: **дружно** працюють.

Прикметники називають **ознаку предмета**, відповідають на питання **який? яка? яке? які?** і пов'язані з **іменниками**. Наприклад: **дружний** клас.

- Спиши з попереднього завдання сполучення прислівників з дієсловами. Із **двома** з них склади і запиши речення.

- Прочитай текст. Випиши виділені **прикметники** в колонку. Утвори від них спільнокореневі **прислівники** і запиши у другу колонку.

Австралію називають країною «Навпаки». Адже коли в нас **сніжна** й **морозна** зима, там **спекотне**

літо. А коли в нас **тепле** літо, там **прохолодна** зима, хоча майже немає морозів.

Автомобілі там рухаються по **лівій** стороні вулиць, а кермо в них розташоване у **правій** частині кабіни.

4. Спиши речення. Підкресли прислівники.

1. Родзинка цікаво розповідає про Австралію.
2. Родзинка цікаво розповість про подорож.
3. Родзинка цікаво розповіла про тварин, які водяться тільки в Австралії.

Проведи дослідження!

1. З яким словом пов'язаний прислівник у кожному реченні?
2. Чи змінюються дієслово в кожному реченні?
3. Чи змінюються пов'язаний з ним прислівник?
4. Зроби висновок про те, чи змінюються прислівники. Перевір себе за правилом.

Прислівники не змінюються, тому не мають закінчення. Схожі на закінчення частини основи прислівників є суфіксами: **весело**, **внизу**.

5. Розбери за будовою подані прислівники.

добре

зверху

рано

вночі

6. Розгляньте в класі світлини тварин, які живуть в Австралії. Чи знаєте, як вони називаються? Що вам відомо про них?

Довідка: коала, качкодзьоб, ему, какаду.

7. Про яку з тварин, згаданих у попередньому завданні, ти хочеш розповісти? Напиши про неї текст (3–4 речення).
8. Знайди серед поданих прислівників **антоніми** і запиши їх парами. Виділені прислівники розбери за будовою.

Ясно, весело, погано, вдень, праворуч, **вгору**, вночі, темно, добре, ліворуч, вниз, сумно.

9. Добери до фразеологізмів **синонімічні** прислівники і запиши. Можеш скористатися довідкою.
як сніг на голову — ...	в один момент — ...
кури не клюють — ...	як мокре горить — ...

Довідка: багато, несподівано, повільно, швидко.

10. Прочитай, яку інформацію про кенгуру знайшла Родзинка. Спиши текст, уставивши пропущені букви. Підкресли **прислівники**.

Кенгуру — незвичайні тварини. Мордочка (в)них дуже схожа на заячу. Сильні задні лапи допомагають їм шви..ко бігати, далеко й в..соко стр..бати. А передні лапи, хоч і маленькі, але дуже сильні та з в..ликими кігтями. Це надійний захист під час бійок. Коли кенгуру пасуть..я, їм зручно спиратися на свій довгий хвіст. На череві у цих тварин є сумка. (У)ній вони народжують і дбайливо вигодовують своїх малят.

З «Великої енциклопедії про все на світі»

ПРАВИЛЬНО ЗАПИСУЮ ПРИСЛІВНИКИ

- Спиши прислівники і розбери їх за будовою. Прочитай і запам'ятай правило про написання прислівників з префіксами.

вперед

щороку

зліва

навесні

невідомо

Префікс — це частина слова. Його пишемо **разом** зі словом. Наприклад: **надворі**, **влітку**, **зранку**.
Прислівники **не вживаються** з прийменниками.

- Відгадай загадки Родзинки. Спиши їх, розкривши дужки. Підкресли прислівники.

1. Формою круглий, (з)верху зелений, (у)середині червоний, (на)смак солодкий. 2. (В)зимку, (в)літку, (на)весні (у)зеленому вранні. 3. (Що)ранку сходить, (у)день (по)небу ходить, а (в)вечері (за)обрій заходить. 4. Чотири вушка, два черевця (що)ночі тулиш їх (до)лиця.

- Прочитай цікавий факт про Австралію. Випиши прислівники. Познач у них префікси.

В Австралії вперше замінили паперові гроші на пластикові. Спочатку це були купюри по десять доларів. Згодом усі інші купюри австралійського долара також почали виготовляти з тонкого пластику.

- Розгляньте у групі подані зображення. Дайте відповіді на запитання Гаджика, подані на наступній сторінці.

1. Яку інформацію містить кожна купюра?
2. Чим купюри відрізняються, а що в них подібне?
3. Чиї портрети зображають на купюрах? Чому?
4. Чи можна в наш час обійтися без купюр?
5. Поясніть, як розумієте вислови: «розрахунок готівкою», «безготівковий розрахунок».

6. Прочитай інформацію Родзинки, щоб перевірити, чи правильно ви міркували.

Готівка — це гроші. Розрахуватися готівкою — означає заплатити за товар чи послуги грошима. Безготівковий розрахунок здійснюється шляхом пеперахунку коштів без наявних грошей. Наприклад банківською карткою.

6. Який розрахунок, на твою думку, зручніший — готівкою чи безготівковий? Напиши про це текст (3–4 речення).
7. Спиши текст, розкривши дужки і вставивши пропущені букви. Підкресли **прислівники**.

(У)літку Катруся і Юрчик пр..їхали (в)перше (до)бабусі (в)с..ло. (У)с..лі (в)здовж вул..ці будиночки маленькі — хатами називаю..я.

I (в)бабусі хата. (На)вколо хати росте садок, а (в)садку яблуні, груші, вишні. Ягоди і яблука ще (зо)всім з..лені, їсти їх не можна. Та зате скільки (по)всюди зат..шних куточків.

За Іваном Сенченком

УТВОРЮЮ ПРИСЛІВНИКИ

1. Допоможи Щебетунчикові утворити прислівники з префіксом **в-** від поданих слів. Запиши їх і познач **префікси**.

Середина, ніч, лівий, далина, дім.

2. Позмагайся із сусідом/сусідкою по парті: хто більше добере прислівників, які відповідають на питання **коли?** Й починаються на **що-**. Запиши свої прислівники.

- 3.** Допоможи Читалочці утворити прислівники з префіксом **на-** від поданих слів. Із **двома** з утворених слів склади і запиши речення.

Пам'ять, двір, зустріч, весна, довгий.

- 4.** Допоможи Родзинці утворити прислівники з префіксом **з-** або **с-** від поданих слів. Запиши їх і познач префікс. Поясни, коли вживаємо префікс **с-**, а коли — **з-**.

Бік, ранок, край, правий, верх, перед.

- 5.** Прочитай повідомлення Родзинки. Утвори прислівники від виділених слів і запиши. Із **двома** з утворених прислівників склади і запиши речення.

В Австралії є **незвичайна швидка допомога**. Це служба «Літаючий лікар». Вона надає **термінову небідкладну допомогу** жителям **віддалених сільських регіонів**. Ця **спеціальна** служба часто рятує життя людям, які не мають можливості дістатися до лікарні.

- 6.** Родзинці цікаво, що тебе найбільше захопило або здивувало під час віртуальної подорожі Австралією. Напиши про це текст (3–4 речення).

- 7.** Гаджик хоче перевірити, що ти знаєш про прислівники. Дай відповіді на його запитання.

- 1.** На які питання відповідають прислівники?
- 2.** Що вони називають?
- 3.** З якою частиною мови найчастіше пов'язані в мовленні?
- 4.** Чи мають прислівники закінчення? Чому?

- 8.** Утвори прислівники від поданих слів і запиши. Познач у них префікси. Із **трьома** з утворених слів склади і запиши речення.

День, зима, весна, рік, відомий, низ,вечір, перед, початок.

БУДУЮ РЕЧЕННЯ

ПРИГАДУЮ ЗНАННЯ ПРО РЕЧЕННЯ

- Прочитай повідомлення Щебетунчика. Яких помилок він припустився? Спиши текст, виправивши ці помилки.

я віртуально побував у країні, де є Сахара чи знаєш **ти**, що таке Сахара це найбільша у світі **пустеля** вона розташована в **Африці** простягається на території однадцяти країн найвища температура тут досягає плюс 50 градусів а вночі може опускатися до нуля градусів дощів у Сахарі майже не буває

- Дізнайся назву країни, у якій побував Щебетунчик. Для цього випиши виділені в тексті про Сахару букви і прочитай їх **справа наліво**. Запиши назву країни і побудуй **звукову схему** цього слова.

- Прочитай розповідь Щебетунчика про Єгипет. Що новоготи з неї дізнався/дізналася?

Єгипет — давня країна, що існує близько шести тисяч років. Дев'яносто п'ять відсотків території Єгипту займають пустелі. Там височіють єгипетські піраміди — гробниці фараонів. Столицею Єгипту є місто Каїр. Офіційна мова — арабська.

Через усю країну протікає єдина тут річка — Ніл. У ній водиться багато крокодилів. Сюди на зимівлю прилітають наші лелеки, чаплі, дикі гуси, качки.

У Єгипті живуть одногорбі верблюди. Це не тільки транспорт, м'ясо і молоко для єгиптян, а ще й вода. Адже верблюди знаходять у пустелі водні джерела.

- Склади і запиши зі словом **Єгипет** **три** речення: питальне неокличне, розповідне окличне і спонукальне неокличне.

- 5.** Щебетунчик познайомився з єгипетськими дітьми.
Прочитай їхні імена. Чи доводилося тобі чути їх раніше?

Ахмέд

Шані

- 6.** Прочитай, як звучать у Єгипті ввічливі слова. Поясни, які види речень є серед цих висловів.

Мáрхаба! — Вітаю!
Кіф аль-хálъ? — Як справи?
Ана бі хáip! — У мене все добре!
Ма ассаляма. — До побачення.

- 7.** Розгляньте у групі світлини тварин. Як ви думаете, яка з них була священною у Стародавньому Єгипті?

- 8.** Прочитай текст, щоб перевірити, чи правильно ви думали.

Кішка була священною твариною у стародавніх єгиптян. Вона — берегиня домашнього затишку.

Кішку вважали рівноправним членом сім'ї. Якщо в помешканні траплялася пожежа, то першою рятували кішку.

- 9.** Як ти ставишся до тварин? Чи є тварини у твоєму домі? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 10.** Прочитай текст. Чи здогадуєшся, про кого в ньому йдеться? Запиши текст, уставивши пропущені слова і розділові знаки.

у Стародавньому Єгипті ... приручали водночас із конем кінь став трудівником і воїном, а ... — маленьким божком для єгиптян єгиптяни тримали ... у своїх храмах, годували їх, уважно стежили

за їхньою поведінкою а потім пробували пояснити цю поведінку як своєрідне пророкування людської долі

Алла Коваль

РОЗПІЗНАЮ І БУДУЮ РЕЧЕННЯ РІЗНИХ ВИДІВ

1. Прочитайте із сусідом/сусідкою по парті діалог. Чи не траплялися з вами подібні історії? Поясніть, чому в реченнях стоять коми. Перевірте себе за правилом.

— Данилку, прочитай складені вдома речення.

— Ірино Петрівно, чи будете мене сварити за невиконане домашнє завдання?

— А чому ж ти його не виконав?

— Забув, Ірино Петрівно.

— Погано, Даниле, що в тебе така коротка пам'ять.

Слово або сполучення слів, яке називає того, до кого звертається мовець, є **звертанням**. На письмі **звертання** виділяють **комами** або **знаком оклику**.

2. Прочитай текст. Випиши **питальне** речення, **відповідь** на нього і **спонукальне** речення. Перебудуй кожне з них так, щоб у ньому було **звертання**, і запиши.

Чи знаєш ти, хто винайшов папір і чорнило для письма? Це були єгиптяни. Писали вони ієрогліфами. При дворі фараона, у храмах були школи писарів. Там школярі заучували ієрогліфи, читали тексти й виконували письмові вправи. Тексти для письма здебільшого були повчальні. Одне з найвідоміших повчань звучить так: «*Зверни ж серце твоє до книжок, немає нічого вищого за книжку.*»

- 3.** Прочитай повідомлення Щебетунчика. Постав **три** запитання за його змістом і запиши.

Тобі, звісно, відомо, що у році 365 днів, а доба складається з 24 годин. А першими використовувати таку систему літочислення додумалися єгиптяни.

- 4.** Який день календаря для тебе найважливіший або найбільш очікуваний? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).

- 5.** Прочитай інформацію про винаходи єгиптян. Перебудуй виділені речення на **спонукальні** й запиши.

Щодня ти користуєшся гребінцем. Чистиш зуби зубною щіткою і пастою. Ножицями обрізаєш нігті. Замикаєш ключем двері. Дорослі користуються косметикою.

А чи відомо тобі, хто винайшов усі ці звичні для нас речі? Це були єгиптяни.

- 6.** Прочитай текст. Постав **запитання** до кожного абзацу і запиши. Розбері за **будовою** виділені слова.

Першу ручку винайшли у Стародавньому Єгипті. У мідному стержні містилася **тоненька** тростинка, наповнена темною рідиною. Рідина текла вниз по тростинці до її **загостреного** кінця і залишала темний слід.

Згодом почали писати розщепленим гусачим пером. Потім його замінили на сталеве.

У сучасної кулькової ручки немає пера. Воно замінене кулькою — маленькою і дуже міцною. Вона міститься в кінчику стержня. Кулька весь час змащується пастою і, ковзаючи по паперу, залишає слід.

Але, хоч би як змінювалася **ручка**, вона завжди залишалася ручкою — тим, що ми тримаємо в руці.

З етимологічного словника

ВИЗНАЧАЮ ГОЛОВНІ І ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНІ РЕЧЕННЯ

1. Допоможіть Щебетунчикові визначити **головні члени** в поданих реченнях. Пригадайте, що таке **підмет** і **присудок**. Перевірте себе за таблицею.

У пустелях Єгипту живуть бедуїни. Назва цього народу перекладається як жителі пустелі.

2. Спиши речення з попереднього завдання. Підкресли в них **підмет** однією лінією, а **присудок** — двома.
3. Прочитайте текст. Знайдіть **три** речення, які мають будову, подану на схемі. Випишіть їх і позначте **головні члени**.

... ... ————— ————— .

Ніл єгиптяни вважають джерелом життя в безводній пустелі. Ця велика річка оживила пустелю. У Єгипті рідко бувають опади. А над Нілом часто йдуть дощі. Навіть улітку в Сахарі річка не пересихає. На берегах Нілу живуть єгиптяни. Селяни на цих землях розводять верблюдів, овець, коней. Збирають по три врожаї на рік.

4. Прочитай повідомлення Щебетунчика. Випиши виділені речення. Познач у кожному спочатку **головні члени**, а потім — **другорядні**.

Узбережжя Єгипту омивають води Червоного моря. Воно вважається найсолонішим морем у світі. Вода в Червоному морі кришталево чиста.

Багатство підводного світу Червоного моря вражає. Різнобарвні корали, морські їжаки, всіляких форм і кольорів риби захоплюють. Драйвери з усього світу приїздять сюди. Вони милуються неповторною красою морського дна.

- 5.** Розгляньте світлину. Чи знаєте, що на ній зображенено? Прочитайте текст, щоб перевірити свої згадки.

Поблизу столиці Єгипту — Каїра — височіє піраміда Хеопса. Її назва походить від імені похованого в ній фараона. Ця піраміда вважається найбільшою кам'яною спорудою у світі. Вона складається з великих кам'яних брил, які лежать нічим не скріплени.

Науковці припускають, що на будівництво піраміди Хеопса пішло 2300000 кам'яних брил. Кожна з них важить близько двох з половиною тонн. Будувало цю піраміду більш як 100000 людей понад 20 років.

- 6.** Уяви, що ти маєш можливість обрати одну з екскурсій по Єгипту: **1)** подорожувати на теплоході по Нілу; **2)** відвідати єгипетську піраміду; **3)** помилуватися коралами, занурившись у Червоне море.

Напиши текст про свій вибір (3–4 речення).

- 7.** Спиши цікаві факти про Єгипет, уставивши пропущені букви. Познач у реченнях **головні і другорядні** члени.

- Голубіну пошту пр..думали єг..птяни. Вони перші використали птахів для надсилання л..стів.
- Ніл посідає друге місце у світі за в..личиною. Він протікає через десять афр..канських країн.
- Перші подушки з..явилися в Єгипті. Їх єг..птяни наповнювали дрібними камінцями.

ВСТАНОВЛЮЮ ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ

1. Прочитай слова, пов'язані з країною, якою віртуально подорожувала Читалочка. Склади назву цієї країни з виділених букв. Знайди цю країну на карті.

пустеля

кактуси

солончаки

фініки

оазиси

2. Прочитай повідомлення Читалочки про Туніс. Про що ти дізнаєшся вперше?

Найменша країна північної Африки — Туніс. Її столиця має таку саму назву.

Природа Тунісу дивує різноманітністю. На півдні простягається безкрай пустеля. Тут є соляні озера. Зрідка трапляються зелені оазиси. На півночі країни височіють гори. На сході розкинулося лагідне узбережжя Середземного моря.

3. Випиши з тексту про Туніс виділені речення. Підкресли **головні члени**.

4. Допоможи Гаджикові дати відповіді на подані запитання. Перевір себе за правилом.

1. Що становить основу речення?

2. Чи можна основу речення назвати словосполученням?

Підмет і присудок становлять **граматичну основу** речення.

Інші **пов'язані між собою слова** утворюють **словосполучення**. Наприклад: цікава подорож, читаю книжку.

- 5.** Прочитай інформацію. Поясни, чим метро Тунісу відрізняється від київського. Спиши речення. Підкресли їхні **граматичні основи**. Утвори словосполучення зі слів поданих речень і запиши за зразком.

Зразок: країна (яка?) найменша.

У Тунісі працює легке метро. Так називається наземний рейковий транспорт у столиці.

- **6.** Що ти знаєш про метро? Чи доводилося тобі їздити в метро? Напиши про це текст (3–4 речення).
- **7.** Читалочка познайомилася з туніськими школлярами. Прочитай і запиши їхні імена, поділяючи на склади для переносу.

Амі́ра

Анвár

- **8.** Офіційна мова в Тунісі така сама, як у Єгипті. Пригадай, яка це мова. Знайди і прочитай на с. 127, як звучать цією мовою подані ввічливі вислови.

Вітаю!

Як справи?

До побачення.

- **9.** Склади речення про свою рідну мову за поданою схемою і запиши. Утвори з його слів **словосполучення**, поставивши питання від головного слова до залежного.

<u>Xто?</u> ↔ <u>що роблю?</u> → чим?
↓
<u>якою?</u>

- **10.** Спиши текст. Підкресли в реченнях **граматичну основу**. Утвори **словосполучення** зі слів виділеного речення і запиши.

Соляні озера в пустелі називаються солончаками. Вода в них з'являється під час зимових дощів. А влітку вони висихають.

Із солі й піску на озерах утворюються кристали. Кристали у формі бутона називаються трояндами пустелі.

СПОСТЕРІГАЮ ЗА ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ РЕЧЕННЯ

1. Спиши речення. Познач головні і другорядні члени.
  1. З вирію повертаються птахи.
  2. З вирію повертаються лелеки, журавлі, ластівки.

Проведи дослідження!

1. У якому реченні є слова, що перелічуються?
2. На яке питання вони відповідають?
3. З яким словом пов'язані?
4. Якими членами речення є ці слова?
5. Зроби висновок, скільки підметів у цьому реченні.
6. Прочитай і запам'ятай правило про такі члени речення.

Члени речення, які **відносяться до того самого слова** і відповідають **на те саме питання**, називаються **однорідними членами** речення. Однорідними можуть бути підмети, присудки і другорядні члени.

Якщо однорідні члени речення вимовляються з перелічувальною інтонацією, то на письмі між ними ставимо **кому**. Наприклад: *У садах, лісах, парках весело щебечуть пташки.*

2. Прочитай повідомлення. Випиши речення з **однорідними** членами. Познач головні і другорядні члени.

На приморських рівнинах Середземного моря жителі Тунісу займаються сільським господарством. На полях селяни вирощують пшеницю, ячмінь, цукрові буряки. У садах ростуть оливки, цитрусові, фініки, виноград.

Багатьом оливковим деревам до 2000 років. Найстарішому з них — 2400. Цілющі плоди цього дерева збирають тільки для центральної аптеки країни.

- 3.** Розгляньте фотоколаж рослин, які поширені в Тунісі. Розкажіть, що ви знаєте про них.

- 4.** Пригадай, які рослини є в українських лісах, садах, на полях. Напиши про це текст (3–4 речення). Використай речення з однорідними членами.
- 5.** Прочитай текст. Знайди речення з однорідними членами. Випиши за зразком однорідні члени разом зі словом, з яким вони пов'язані.

Зразок: Діти (що робили?) купалися, засмагалися, розважалися.

У Тунісі росте кактус опунція. Його плоди смачні, корисні. Сmak стиглих плодів залежить від сорту. Він буває схожий на полуницю, кавун, диню, інжир, банани, ківі, цитрусові. Плоди опунції їдять сирими, вареними, смаженими. З них готують джеми, варення.

- 6.** Прочитай текст. Випиши речення з однорідними членами. Познач їх. Розбери за **будовою** виділені слова.

У Тунісі ростуть високі, могутні пальми. Усі вони — фінікові. Саме туніські фініки вважаються найкращими, **наїсмачнішими** у світі. Ці плоди дуже корисні. Вони нормалізують роботу серця, нирок, печінки.

З листя фінікової пальми тунісці плетуть кошики, меблі, килими. Гіллям покривають дахи будинків.

СКЛАДАЮ РЕЧЕННЯ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ

1. Спиши прислів'я. Поясни їх значення. Познач **однорідні члени** в реченнях.

1. Навчання і труд поряд ідуть.
2. Мудрим ніхто не вродився, а навчився.
3. Навчання — праця нелегка, але потрібна.

Проведи дослідження!

1. Що стоїть між однорідними членами в кожному реченні?
2. Перед якими словами стоїть кома?
3. Зроби висновок, як можуть поєднуватись однорідні члени речення. Перевір себе за правилом.

Однорідні члени речення можуть поєднуватися за допомогою слів **і (й)**, **а**, **але** та ін. Ці слова — **сполучники**.

Між двома однорідними членами перед сполучником **і (й)** кому не ставимо. Перед сполучниками **а**, **але** кому ставимо **зажди**.

2. Доповни речення однорідними членами і запиши. Познач однорідні члени. Поясни, як вони поєднані в кожному реченні.

1. Зимою сонце світить, але не ...
2. Весна птахів не проводжає, а ...
3. У зоопарку діти побачили ...

3. Спиши речення, додавши пропущені сполучники **і**, **де** потрібно, **коми**.

1. Не перо пише ... розум. 2. Біда помучить ... научить. 3. Справжній друг завжди допоможе ... виручить.

- 4.** Прочитай текст про країну, якою віртуально подорожувала Родзинка. Випиши речення з **однорідними членами** і познач їх. Поясни, як поєднані однорідні члени.

Це велика і багата **країна**. За площею вона займає друге місце у світі. Її територію омивають **Тихий, Атлантичний** і **Північний Льодовитий океан**. У південних провінціях клімат теплий, лагідний. На півночі країни природа сурова, але **красива**. Ця країна — батьківщина хокею.

- 5.** Відгадай назву країни. Для цього утвори слово з виділених у тексті букв. Склади речення про цю країну, вживаючи **однорідні члени**, і запиши.
- 6.** Родзинка познайомилася з канадськими школолярами. Прочитай і запиши їхні імена. Побудуй звукові схеми цих слів.

Ендрю

Джесіка

- 7.** Родзинка дізналася, що в Канаді дві офіційні мови. Прочитай, як звучать слова ввічливості цими мовами. Чи здогадуєшся, які це мови?

Бонжур. Мерси. Оревуар.

Хелоу. Сенк'ю. Г'удбай.

- 8.** Прочитай інформацію Ендрю про його улюблений вид спорту. Зачитай речення, у яких є **однорідні члени**. Поясни, як вони пов'язані.

Хокей із шайбою виник у Канаді. Тутешній клімат і природа створили прекрасні умови для цієї гри. Адже в Канаді багато річок, озер, які замерзають узимку. А зими тут довгі й холодні.

- 9.** Напиши текст про своє ставлення до хокею або іншого виду спорту, який тобі подобається (3–4 речення).

- 10.** Спиши текст, уставивши пропущені орфограми. Знайди речення з **однорідними членами**. Познач їх.

Одного літн..ого дня Ярик із друзями й батьками поїхав до лісового оз..ра. Воно було гарнюще, але засмічене. Діти шв..денько поприбирали і почали розважатися. Зненацька неподалік вони почули жахливий рик і стогін. Друзі пішли туди і побачили страшне страховисько — вел..чезне, обвішане пляшками й обгортками.

За Ларисою Ніцой

ЗАСТОСОВУЮ ЗНАННЯ ПРО РЕЧЕННЯ

- 1.** Прочитай повідомлення Родзинки. Випиши речення з **однорідними членами**. Побудуй його схему.

Через суворий клімат більша частина території Канади залишається незаселеною. Там панує рослинний і тваринний світ. У Канаді багато природних заповідників. У них чудово почувається безліч різноманітних тварин.

- 2.** Розгляньте у групі світлину. Чи впізнаєте ви цю тварину? Прочитайте текст про неї. Що нового дізналися з нього?

Тваринним символом Канади вважається бобер. Бобрів тут живе більш як п'ятнадцять мільйонів. Це великі водні гризуни з водонепроникним хутром.

Бобри справжні архіектори. Житло своє облаштовують біля самої води. Вихід із нори неодмінно ховають під водою.

- 3.** Спиши **перше** речення з тексту про бобрів. Познач його **граматичну основу**. Утвори **словосполучення** зі слів цього речення і запиши.

- 4.** Знайди в тексті про бобрів речення з числівником. Побудуй за його змістом **питальне** речення і запиши.

5. Прочитай текст. Придумай заголовок. Випиши виділені речення. Познач у них **граматичні основи**. Визнач, яке з них відповідає поданій схемі.

... — ... — ... .

Біля містечка Черчилл водяться білі ведмеді. Нерідко вони сміливо заходять у місто. Мешканці міста ставляться до цих тварин з любов'ю, але з осторогою. На порозі багатьох будинків лежать незвичайні килимки. Це шматок фанери, куди вбиті цвяхи. Фанеру кладуть так, щоб цвяхи були додори вістрям. Це відлякує тварин.

6. Прочитай текст. Чи знов/знала ти про цих тварин? Випиши речення з **однорідними членами**. Поясни, як вони поєднані.

До холодного клімату Канади добре пристосувалися вівцевики. Це присадкуваті, волохаті тварини завбільшки з поні. Гуртом вівцевики мужньо обороняються від ворогів. Вони не тікають, а стають у коло рогами до нападників. Хижакам не перемогти такої фортеці.

7. Який із текстів про тварин Канади зацікавив тебе найбільше? Чому? Напиши про це текст (3–4 речення).

8. Спиши текст, розкривши дужки. Утвори **слово-сполучення** зі слів виділеного речення і запиши.

У Канаді є знаменитий Ніагарський водоспа(д,т). Він ро(з,с)ташований на річці Ніагара. Його в(е,и)сота порівняно нев(е,и)лика, зате ш(е,и)рина аж 790 метрів. Кожну с(е,и)кунду з в(е,и)соти 57 метрів спадає 3160 тонн води.

Під час сильних морозів водоспа(д,т) інколи зам(е,и)рзає. Таке за період спостереження траплялося тричі: у 1848, 1912 і 2014 роках.

ЗАСТОСОВУЮ ЗНАННЯ ПРО ТЕКСТ

ПРИГАДУЮ БУДОВУ ТЕКСТУ

1. Прочитай текст. Поясни, чи правильно він побудований.

Тепер це свято урочисто відзначають кожної другої неділі травня.

На її клопотання 1914 року в США* встановили свято День матері. Невдовзі його узаконило чимало країн.

У цього свята давня й цікава історія. Пов'язана вона з долею американки Анни Джервіс, яка рано втратила матір.

*США — скорочена назва країни Сполучені Штати Америки. Цю країну ще називають — Америка.

2. Пригадайте у групі, що ви знаєте про будову тексту. Перевірте себе за правилом.

Текст має таку **будову**: зачин, основна частина, кінцівка.

3. Спиши текст про День матері, розташувавши його частини у правильній послідовності.

4. Чи святкують День матері у твоїй родині? Як ти ставишся до цього свята? Напиши про це текст (3–4 речення).

5. Гаджик віртуально подорожував країною, у якій започатковано свято День матері. Розкажи, що тобі відомо про цю країну. Знайди її на карті.

6. Прочитай повідомлення Гаджика про Америку. Знайди в ньому зачин, основну частину і кінцівку. Спиши **основну частину**. Підкресли **власні** назви.

На материку Північна Америка розташована країна Сполучені Штати Америки. Таку назву вона дістала тому, що об'єднує п'ятдесят штатів.

Столиц..ю країни є місто Вашингтон. Воно назване на честь першого пр..з..дента — Джорджа Вашингтона. Тут розміщена резиденція пр..з..дента США — Білий дім.

Сполучені Штати Америки — одна з наймогутніших і найрозвинутих країн у світі.

7. Прочитай імена американських друзів Гаджика. Запиши їх, поділяючи на склади для переносу.

Олівія

Майкл

8. В Америці більшість населення розмовляє англійською мовою. Пригадайте, як звучать цією мовою подані слова ввічливості.

Привіт! Будь ласка. До побачення. Дякую.

9. Склади з поданих частин текст про ще одне свято. Для цього визнач, яка частина може бути **зачином**, яка — **основною частиною**, а яка — **кінцівкою**.

В Україні його почали відзначати з 2017 року. Цей день святкують у третю н..ділю вер..сня. Люди проводять його разом із сім'..ю і друзями. Програма свята зазвичай насычена розвагами, флешмобами, концертами.

Одне з найпопулярніших в Америці свят — День подяки.

Мета цього свята — нагадати людям, що вони повинні цінувати те, що мають. І дякувати за це бл..зьким, рідним, пр..роді, Богові.

10. Чи знав/знала ти раніше про це свято? Розкажи, кому ти хотів би/хотіла б висловити подяку. За що саме?
11. Спиши текст про День подяки, розташувавши його частини у правильній послідовності. Встав пропущені орфограми.

ВИЗНАЧАЮ ТЕМУ І МЕТУ ТЕКСТУ

- Прочитай текст. Про що ти дізнаєшся вперше?

Корінне населення Америки — індіанці. Таку назву їм дав іспанський мореплавець Христофор Колумб.

Це він у пошуках морського шляху до Індії відкрив новий материк. Проте не знав цього. Тож вважав, що відкрита ним земля є Індією. А місцеве населення — індіанцями.

Індіанців у сучасній Америці залишилося небагато.

- Допоможи Гаджикові визначити **тему** і **мету** тексту з попереднього завдання. Скористайся правилом.

У кожному тексті **про щось повідомляється**. Це його **тема**.

Кожний текст **для чогось створений**. Це його **мета**.

- Прочитай заголовки до тексту про індіанців. Поясни, який із них виражає **тему** тексту, а який — **мету**.

Корінне населення
Америки

Як виникла назва
«індіанці»

- Запиши заголовок, який тобі більше подобається (або придумай свій), і текст про індіанців. Підкресли **прикметники** хвилястою лінією.

- Прочитай текст. Визнач його **тему** і **мету**. Добери заголовок. Поясни, що він виражає — тему чи мету тексту.

Христофор Колумб перший перетнув Атлантичний океан і досяг берегів нової землі. Його вважають

відкривачем Америки. Хоча сам мореплавець був переконаний, що відкрив шлях до Індії.

Континент Америка дістав свою назву від імені італійського мореплавця Амеріго Веспуччі. Він здійснив експедицію до берегів цього континенту пізніше за Колумба. Але був упевнений, що це новий континент, і переконував у цьому інших.

6. Як ти вважаєш, чи справедливо Америку назвали на честь Амеріго Веспуччі? Як би ти назвав/назвала цей континент? Напиши про це текст (3–4 речення).

7. Прочитай текст. Визнач його **тему і мету**. Спиши **першу** частину тексту. Підкресли **іменники**. Познач їх **відмінок**.

Рослина-велетень

У Сполучених Штатах Америки росте найвище дерево на Землі — секвоя. Висота його сягає 110 метрів. Живут секвої понад 3000 років.

На пеньку спиляного дерева може поміститися 16 танцювальних пар і оркестр. Щоб перевезти спиляну секвою, потрібно 30 залізничних платформ. Якщо дерево падає і перегороджує дорогу, то його не приирають. У ньому роблять тунель, яким їздять автомобілі.

8. Прочитай текст і добери заголовок. Запиши заголовок і текст, розкривши дужки. Числа записуй словами.

В (У,у)країні на (З,з)акарпатті колись росли гігантські секвої. Їх зрізали. А на тому місці висадили нові саджанці цих д(е,и)рев. Зараз це в(е,и)лики секвої, але тільки в д(е,и)тячому віці. Їхня в(е,и)сота становить близько 50 метрів, а діаметр стовбура — до 130 сантиметрів.

СКЛАДАЮ ПЛАН ТЕКСТУ

1. Розглянь світлини. Що на них зображенено? Як ти думаєш, що об'єднує ці предмети? Перевір відповідь на це запитання за заголовком наступного тексту.

2. Прочитай повідомлення Гаджика про предмети, зображені на світлинах. Скільки частин має цей текст? Склади і запиши його **план**.

Винаходи американців

Найпершу у світі машину для прання білизни створив американський винахідник Джеймс Кінг. Вона була з ручним приводом. Сучасні пральні машини — автоматизовані. Вони здійснюють прання за встановленою програмою.

Відому всім комп’ютерну мишу винайшов американець Дуглас Енгельбарт. Перша миша складалася з дерев’яного кубика на коліщатках з однією кнопкою. Її довгий провід нагадував хвіст миши. Тому пристрій дістав таку назву.

Американець Мартін Купер створив перший мобільний телефон. Він важив понад кілограм. Ні дисплея, ні додаткових функцій не було. Тепер цей апарат важить близько ста грамів і дає змогу телефонувати, слухати музику, фотографувати, знімати відео, спілкуватися по інтернету і багато іншого. Цей пристрій уже став звичним кишеневим комп’ютером.

3. Перекажи текст за складеним планом.

4. Прочитай текст. Поділи його на частини. Спиши текст. Кожну частину пиши з **абзацу**. Можеш скористатися правилом.

Більш як сто років тому в Америці знайшли золото. Почалася «золота лихоманка». Мало не вся Америка кинулася шукати золото. У селищі золотошукачів жив хороший кравець. Якось до нього звернувся один із мешканців селища. Він попросив пошити міцні штани, щоб у кишені можна було насипати побільше золотого піску. На другий день штани були готові. Кишені для міцності кравець прошив шкірою, а по кутиках набив заклепки. Це були перші джинси.

За Марком Беденком

Текст можна поділити на частини — **абзаци**. Абзац містить одне або кілька речень, пов’язаних між собою за змістом.

Кожний абзац починаємо писати з **нового рядка**.

5. Склади **план** тексту про перші джинси з **питальних** речень і запиши.

6. Прочитай інформацію Гаджика. Як ти гадаєш, чи правильно роблять американці?

Американці дуже цінують те, що людина зробила своїми руками. Навіть якщо виріб не дуже досконалій.

7. Що ти вмієш робити своїми руками? Напиши про це текст (3–4 речення).

8. Прочитай текст. Склади його **план** і запиши. Спиши **останній** абзац тексту, розкривши дужки. Підкресли **дієслова** двома лініями.

Якось хлопчик Шуша надумав літати. «Усі літають. Птахи — у небі, діти — у снах. А я?» Шуша знов: щоб літати, треба або мати крила, або заснути. До ночі ще було далеченько, тож Шуша вирішив змайструвати собі крила.

Копирсався він довгенько, але крила вийшли чудові! Наче справжні! Тоді Шуша поліз до своєї скриньки і знайшов окуляри. Бо летіти без окулярів — це неправильно. Обов'язково щось потрапить в око.

Шуша спеціальними н(е,и)тками пр(е,и)кріпив крила, надів окуляри і (з,с)робував зл(е,и)тіти. Та йому (не)вдалося. Натомість добре вдавалися стр(е,и)бки! І Шуша почав стр(е,и)бати.

За Ларисою Денисенко

РОЗРІЗНЯЮ РІЗНОВИДИ ТЕКСТІВ

1. Прочитай тексти. Визнач, який із них є **розповіддю**, який — **описом**, а який — **міркуванням**.

Чому соняшники так називаються?
Напевно, вони запозичили свою на-
зву в сонця. Адже ці квіти дуже схожі
на нього і кольором, і формою. А ще
соняшники завжди повертають свої
голівки до сонця. Вони — ніби його
діти.

Велика квітка соняшника нагадує жовтогаряче сонце. Стоять ці рослини на високих міцних стеблах. Їхні листки темно-зелені й цупкі. Великі круглі квіти обрамлені золотими пелюстками. А середина вкрита дрібними жовтими квіточками.

Іспанці привезли соняшник у Європу як дивовижну квітку. У 1510 році соняшник посіяли у Мадридському ботанічному саду серед інших квітів і милувалися ним. Квітка увійшла в моду спочатку в Іспанії, а згодом і в інших країнах Європи.

2. Який текст про соняшник тобі найбільше сподобався? Добери до нього заголовок. Запиши заголовок і текст. Підкресли речення з **однорідними членами**.
3. Прочитай повідомлення про країну, якою віртуально подорожувала Читалочка. Визнач **тип** цього тексту. Знайди Мексику на карті.

Мексика — американська країна з жаркими пустелями, високими горами, найпотужнішими землетрусами.

Столиця Мексики — місто Мехіко. Воно найбільше на всьому американському континенті.

Мексика — батьківщина шоколаду, гострого перцю, **пончо***. Рослинним символом Мексики є кактус. У цій країні росте більш як тисяча його видів.

***ПОНЧО** — верхній одяг із прямокутного шматка тканини, що має виріз для голови.

4. Що ти дізнався/дізналася про Мексику? Напиши про це текст (3–4 речення).

5. Прочитай імена мексиканських друзів Читалочки. Побудуй звукові схеми цих слів.

Матео

Ізабель

6. Прочитайте у класі ввічливі слова, які вживають мексиканці. Чи здогадуєтесь, якою мовою вони розмовляють?

Ола! — Привіт!
Адьйос. — До побачення.

7. Прочитай текст, щоб перевірити свій здогад. Визнач **тип** цього тексту.

Офіційна мова в Мексиці — іспанська. Чому саме іспанська? Річ у тому, що після відкриття Америки Христофором Колумбом сюди переселилося багато іспанців. Тут вони одружувалися, засновували міста. Тому офіційною в Мексиці стала їхня мова.

8. Прочитай текст. Спиши **другий** абзац. Підкресли **орфограми** у виділеному реченні.

Картоплю в Європу з Америки завіз англійський мореплавець Френсіс Дрейк. Він дав її королівському садівникові.

Садівник посадив картоплю. Спочатку виростили кущики, потім на них з'явилися білі квіточки, а згодом — зелені ягідки. Спробував садівник листя і ягоди — вони були несмачні. Тоді він вирішив вирвати рослини з корінням і спалити. Багаття вже доторало. Ненароком садівник наступив на картоплину, що викотилася з вогню. Відчув аромат печеної картоплі й відкусив білий шматочек. Смачно!

Багаття загасили і зібрали бульби, які вціліли. А навесні посадили знов.

Через кілька років уся Англія садила картоплю.

За Марком Беденком

БУДУЮ ТЕКСТ-ОПИС

1. Розглянь світлини овочів. Як ти думаєш, що їх об'єднує?

2. Прочитай текст, щоб перевірити свою думку. Визнач **тип** цього тексту.

В Україні вирощують кукурудзу, квасолю, помідори, перець, кабачки, гарбузи. Ми вважаємо їх українськими овочами. Проте це не так. Батьківщиною цих рослин є Мексика. До Європи їх завезли іспанські мореплавці.

3. Прочитай текст. Визнач його **тип**. Чи здогадуєшся, про яку рослину йдеться в тексті? Запиши в заголовку її назву і спиши текст, уставивши пропущені орфограми.

Це культурна пол..ова рослина з міцним, прямим, в..соким ст..блом. Л..стки довгі, темно-з..лені, розміщені на ст..блі поч..ргово. Плід — видовжений качан із жовтими або білими з..рнятами.

4. Склади **опис** одного з овочів, завезених із Мексики, не називаючи його, і запиши. Прочитай свій опис однокласникам/однокласницям, щоб вони відгадали назву цієї рослини.

5. Прочитай опис зовнішності мексиканців. Визнач, на якій світлині зображено маленького мексиканця.

Мексиканці мають смагляву шкіру. У них густе чорне як смола волосся. Зазвичай воно трохи хвилясте. На смуглому обличчі — виразні чорні очі.

6. Опиши когось зі своїх однокласників/однокласниць, не називаючи його/її імені. Зчитай свій опис, нехай клас відгадає, хто це.

7. Прочитай повідомлення Читалочки. Що нового ти з нього дізнався/дізналася?

Мексика є батьківщиною найменшої породи собак — чихуахуа.

Ці собачки мають коротке тіло, круглу голову з трохи загостrenoю мордочкою. Вуха у них стоячі, очі великі, круглі, темного кольору. Хвіст піднятий догори і злегка заокруглений до спини. Чихуахуа бувають довгошерсті та гладкошерсті, є однотонні, двох, трьох кольорів і різних відтінків.

Ці собачки розумні, спритні, сміливі, але часом — агресивні. Вони дуже віддані своїм господарям.

8. Випиши з тексту попереднього завдання **опис** собачки. У виділеному реченні підкресли **іменники**. Познач над кожним його **відмінок**.

БУДУЮ ТЕКСТ-МІРКУВАННЯ

1. Прочитай повідомлення Читалочки. Визнач **тип** цього тексту.

Чому появі жувальної гумки ми маємо завдячувати мексиканцям? Бо це вони любили жувати застиглий сік хвойних дерев. А переселенці з Європи перейняли в них цю звичку. Проте вдосконалили жувальну гумку, змішавши смолу хвойних дерев із бджолиним воском. Тепер жуйку вживають у різних куточках світу. І склад її зовсім змінився. Та батьківщиною жувальної гумки все ж є Мексика.

З «*Великої енциклопедії про все на світі*»

2. Пригадай будову тексту-міркування. Перевір себе за правилом.

Текст-міркування має **твірдження, доведення і висновок.**

- 3. Знайди в тексті про жувальну гумку **твірдження, доведення і висновок.** Спиши текст. Кожну частину пиши з абзацу.

- 4. Побудуй текст-міркування за **одним** із поданих тверджень, вибравши з рамок відповідне доведення. **Висновок** придумай самостійно.

Твірдження: 1. Жувальна гумка корисна.
2. Жувальна гумка шкідлива.

У людей, які зловживають нею, можуть виникнути захворювання зубів і ясен. Якщо гумку жувати довго, виділяється забагато шлункового соку. Це спричиняє шлункові хвороби.

Вона видаляє залишки їжі з поверхні зубів. Також сприяє виділенню шлункового соку і покращує травлення. Однак усе це стосується лише перших 10–15 хвилин після прийому їжі.

- 5. Розгляньте у групі рекламу жувальної гумки. Які слова з неї вважаєте не зовсім правдивими? Поясніть чому.

- 6. Як ти ставишся до жувальної гумки? Чи варто, на твою думку, її вживати? Що порадиш любителям цього продукту? Напиши про це текст (3–4 речення).

7. Прочитай повідомлення Читалочки. Визнач **тип** цього тексту. Придумай **заголовок**. Чи хотілося б тобі долучитися до незвичайного свята?

Чому мексиканським школярам один день на рік дозволяють несамовито кричати? Тому що це день крику — національне свято Мексики. Воно виникло, коли країна стала незалежною. Люди почули радісну звістку і почали кричати. Відтоді цього дня мексиканці збираються на шкільних подвір'ях, майданах і кричать, хто як і скільки хоче. До цих галасливих компаній долучаються міністри і навіть президент. Усім мексиканцям подобається це свято, особливо школярам.

8. Знайди твердження, доведення і висновок у тексті з попереднього завдання. Запиши **заголовок** і текст. Кожну частину тексту пиши з абзацу. Підкресли **іменники** в останньому реченні. Познач їхній **відмінок**.

СКЛАДАЮ ЕСЕ

1. Прочитай повідомлення про країну, якою віртуально подорожував Щебетунчик. Що тебе зацікавило чи здивувало в ньому? Визнач **тип** цього тексту.

Бразилію називають життерадісною країною. Бразильці й справді дуже веселі, емоційні, запальні. Найбільше їхнє захоплення — футбол. Цей вид спорту люблять не тільки чоловіки, а й жінки.

Конкурувати з футболом у місцевого населення може тільки самба. Це найпопулярніший у Бразилії танець. А прославилася самба завдяки бразильським карнавалам.

Адже бразильський карнавал — одне з найвідоміших шоу у світі. Він проходить щороку в місті Ріо-де-Жанейро і триває чотири дні і чотири ночі. На бразильському карнавалі в буквальному розумінні слова танцюють усі!

2. Спиши з тексту про Бразилію **абзац**, який тобі найбільше сподобався. Спочатку добери заголовок до нього. Підкресли **прикметники** хвилястою лінією.
3. Прочитай текст про бажання Щебетунчика. Визнач, що він написав — **розповідь, опис, міркування** чи **есе**. Можеш скористатися правилом.

Я дуже хочу потрапити в Бразилію на карнавал. Адже там так цікаво! Тільки зараз це неможливо. Та коли стану дорослим, неодмінно відвідаю Ріо-де-Жанейро. Навчуся танцювати самбу і приїду до танцюристів. Це буде класно!

Текст, у якому висловлено **розмірковування (думки автора)** про якийсь предмет, подію, вчинок, власні почуття, бажання, називають **есе**.

4. Яке в тебе є бажання або мрія? Напиши про це **есе**. Розпочни із заголовка.
5. Прочитай імена бразильських друзів Щебетунчика. Запиши ці слова і побудуй їхні **звукові схеми**.

Джулія

Габріель

6. Бразильці розмовляють португальською мовою. Прочитай, як звучать ввічливі слова цією мовою.

Óla! — Привіт!

Пор фавór. — Будь ласка.

Obri  ado. — Дякую.

Ч  o. — До побачення.

7. Прочитай інформацію про бразильців. Що нового ти дізнався/дізналася про них?

- Бразильці — велики патріоти своєї країни. Кожний із них обов'язково має футболку, на якій написано «Brasil» або зображене прапор країни.
- Мешканці Бразилії дбайливо ставляться до всіх членів своєї сім'ї. Підтримують родинні стосунки навіть із дуже далекими родичами.
- Поспішати в Бразилії не люблять. Запізнення тут — звичайна річ. Це стосується навіть телевізійних новин. Вони завжди починаються на 10–15 хвилин пізніше.

8. Які риси характеру бразильців тобі подобаються, а які — ні? Поясни чому. Яку рису ти хотів би/хотіла б запозичити для себе? Напиши про це **есе**.

РОЗРІЗНЯЮ СТИЛІ ТЕКСТІВ

1. Прочитай тексти. Визнач, до яких **стилів** вони належать. Можеш скористатися підказкою Гаджика.

- Амазонка — найдовша у світі річка. Протяжність її становить 6992 кілометри. Розташована Амазонка на материкові Південна Америка. Тече із заходу на схід, неподалік екватора. Впадає в Атлантичний океан.
- Через Бразилію протікає найбільша у світі річка — Амазонка. Люди досі не змогли приборкати її. На ній не збудовано жодного моста. Адже в сезон дощів рівень води в Амазонці підвищується на 20 метрів.

Тексти бувають різних стилів: **художнього, науково-популярного, ділового, розмовного**.

2. Спиши з попереднього завдання **науково-популярний** текст. Спочатку добери заголовок.
3. Напиши **художній** текст про зображену на світлині рослину за поданим початком. Скористайся довідкою.

В Амазонці росте латаття Вікторія регія.

Довідка: листок у діаметрі до 2 метрів; цвіте раз на рік усього 3 дні; квітка змінює колір від білого до рожевого або фіолетового.

4. Прочитай повідомлення. Визнач, до якого стилю належать ці тексти. Яке оголошення тебе зацікавило? Чому?

5. Уяви, що в тебе є ролики, з яких ти вже виріс/виростала. Батьки дозволили тобі їх комусь віддати. Напиши **оголошення** про свою пропозицію.
6. Прочитай текст. Визнач його **стиль**. Спиши текст, уставивши пропущені орфограми.

Столиц..ю Бразилії є місто Бразиліа. Найбільші бразильські міста — Сан-Паулу і Ріо-де-Жанейро.

У Ріо-де-Жанейро на ...ршині гори Корковаду встановлена відома на весь світ статуя Ісуса Христа. Вона є символом міста й усієї Бразилії. ...сота статуї майже 40 метрів. Статуя Христос-Спаситель є одним із с(e,и)ми нових чуде(c,z) світу.

ПОВТОРЮЮ І ЗАСТОСОВУЮ ВИВЧЕНЕ

ПРИГАДУЮ ВИВЧЕНЕ

1. Друзі записали для іноземних ровесників відео, на якому читали вірші про рідну країну. Прочитай вірш, з яким виступила Читалочка. Випиши в колонку **іменники**, вжиті у **множині**. Зміни їх за **числами** і запиши поряд. Видлене слово розбери як частину мову.

Різні в світі є країни,
різні люди є на світі.
Різні гори, полонини,
різні трави, різні квіти....
Є з усіх одна країна
найрідніша нам усім.
То — прекрасна Україна,
нашого народу дім!

Ганна Черінь

2. Прочитай вірш, який добрала Родзинка. Між ким відбулася розмова? Про що хотів дізнатися поет? Чи погоджуєшся ти з відповідю сонця? Визнач **тему і мету** вірша.

... На стежині сонце я зустрів,
привітав його і запитав:
— Всі народи бачиш ти з висот,
всі долини і гірські шпилі.
Де ж найбільший на землі народ?
Де ж найкраще місце на землі?

Сонце усміхнулося здаля:
— Правда, все я бачу з висоти.
Всі народи рівні. А земля
там найкраща, де вродився ти!
Виростай, дитино, й пам'ятай:
Батьківщина — то найкращий край!

Дмитро Павличко

3. Випиши з вірша про сонце **питальні** й **окличні** речення. Підкресли **прикметники**. Познач над кожним його **рід**.

- 4.** Прочитай і спиши вірш, який записав на відео Щебетунчик. Познач **головні** і **другорядні** члени в **першому** реченні. Напиши над кожним словом цього речення, яка це частина мови.

Я тримаю у руці кольорові олівці.

Хочу я намалювати Кримські гори і Карпати.

Степ і пагорби Дніпрові, і озера, і діброви,

і веселку, і калину, Чорне море і Дунай —
все це наша Україна, наш чудовий рідний край!

Наталія Зарічна

- 5.** Прочитай текст. Дай відповіді на поставлені запитання. Поясни, чому виділені слова написані по-різному. Добери **синоніми** до слова **Батьківщина** і запиши.

Де ви народилися? Де вирости і почали ходити до школи? Як називається ваше рідне місто чи село?

Це і є ваша мала **батьківщина**. А якщо зібрати маленькі батьківщини разом, то вийде велика **Батьківщина** — Україна.

- 6.** Напиши на аркуші паперу твір про **малу** або **велику** Батьківщину. Зроби його художнє оформлення. Разом з однокласниками/однокласницями виготовте з ваших творів **альбом** «Наша мала і велика Батьківщина».

- 7.** Прочитай і спиши текст, уставивши пропущені орфографії. Підкресли **власні** назви. Напиши, за що ти любиш Україну.

Ти ж...веш в Україні. У краї, де співають соловейки і виграють на сонці пш..ничні лани. Де в..селими хвилями котить..я Дніпро. Де вирости Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка.

Твій рід українс..кий. А ти — українець чи українка. Б..режи свій рід, свою рідну Україну.

За Дмитром Чередниченком

ЗАСТОСОВУЮ ЗНАННЯ З МОВИ

1. Розгадай ребус Родзинки. Запиши слово-відгадку. Добери й запиши **по три іменники, прикметники і дієслова**, пов'язані з цим словом.

2. Допоможи Гаджикові скласти речення зі словом-відгадкою. Запиши його. Познач **головні і другорядні члени**.

3. Прочитай уривок з вірша. Розкажи, де і як ти проводиш літні канікули. Випиши **дієслова**. Зміни їх за часами й запиши.

Канікули, канікули,
канікули у школі!
А що таке канікули?
Це — літні дні барвисті,
це час, коли нам ніколи
хоча б на мить присісти...
Це час у річці хлюпатись,
підсмажувати спійни
і зранку в лузі слухати
тонку струну бджолину...

Анатолій Костецький

4. Прочитай вірш — і дізнаєшся, де збирається провести канікули Родзинка. Розбери **усно** виділене слово як **частину мови**.

У селі в бабусі все мені цікаве,
все мене гукає, все на мене жде:
квіти, берег річки і зелені трави...
Навіть на дорозі кошеня руде.

Ганна Чубач

5. Прочитай про плани Щебетунчика на літо. Добери **заголовок** до тексту. Запиши заголовок і текст, уставивши пропущені орфограми.

З нет..рпінням чекаю ..кскурсії до зоопарку. Мрію побачити ж..вого слона й носорога. Зробити селфі біля ж..рафа і потішних мавпочок. Спостерігати за купа..ям у басейні товстелезногого б..гемота.

6. Розбери **усно** як **частину мови** слово, виділене в тексті попереднього завдання.

7. Прочитай рекламний плакат, який зацікавив Гаджика. Здогадуєшся, де він хоче відпочивати влітку? Склади і запиши речення з **однорідними членами**, використовуючи слова з плаката. Підкресли однорідні члени.

8. Які в тебе плани на літні канікули? Де мрієш побувати? Що хочеш зробити? Напиши про це текст (3–4 речення).

9. Друзі висловили тобі побажання. Прочитай його.

Наша подорож у початковій школі закінчується.

Та попереду в тебе ще все життя.

Читай, спілкуйся українською мовою!

**Зростай розумним/розумною,
успішним/успішною і щасливим/щасливою!**

ЗМІСТ

Повторюю знання про звуки і букви	4
Спостерігаю за значенням слів	17
Пригадую будову слова.	25
Дізнаюся більше про іменник	33
Дізнаюся більше про прикметник	63
Пригадую числівники	80
Досліджую займенник	86
Дізнаюся більше про дієслово	97
Досліджую прислівник	118
Будую речення	126
Застосовую знання про текст	140
Повторюю і застосовую вивчене	156

Переглянь відео

Ейфелева
вежа

Колізей

Полярне
сяйво

Ніагарський
водоспад

Бразильський
карнавал

Навчальне видання

**ПОНОМАРЬОВА Катерина Іванівна
ГАЙОВА Любов Андріївна**

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 4 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

(відповідно до Типової освітньої програми
колективу авторів під керівництвом
О. Я. Савченко)

Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України

Підручник відповідає Державним
санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої
продукції для дітей»

Редакторка І. В. Красуцька

Головна художниця І. П. Медведовська
Коректорка Л. А. Еско

Технічний редактор Е. А. Авраменко

Малюнки художници **Наталі Кущ-Батюк**

У підручнику використані графічні роботи
Наталії Пономарьової; репродукція картини
Ольги Кваші (с. 96),

а також матеріали з відкритих
інтернет-джерел (с. 5, 14–16, 18, 19, 21, 22, 27,
28, 30, 32–34, 38, 40–43, 45, 46, 48, 49, 51, 54,
55, 57, 58, 61, 64, 70, 75, 77–81, 87, 91, 95, 96, 98,
99, 101–104, 107, 110–113, 115, 118, 120–122,
125–128, 131, 132, 137–139, 142–144, 147, 152,
155, 156, 158), матеріали сайтів Національної
бібліотеки України для дітей, «Весела абетка»,
стокові зображення з ресурсу shutterstock

Формат 70x100 1/16. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 12,960 + 0,324 форзац.

Обл.-вид. арк. 11,66 + 0,55 форзац.

Зам. № 21-04-1301.

Наклад 159 998 пр.

ТОВ «Український освітянський видавничий центр “Оріон”»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої
справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції»

Серія ДК № 4918 від 17.06.2015 р.

Адреса видавництва:
вул. Миколи Шепелєва, 2, м. Київ, 03061

Віддруковано

ТОВ «ПЛЕТ»

61024, м. Харків, вул. Максиміліанівська, 17
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції серія ДК № 6847 від 19.07.2019 р.

СПРИЙМАЄМО
МЕДІА

ДОСЛІДЖУЄМО
МЕДІА

СТВОРЮЄМО ПРОСТИ
МЕДІАПРОДУКТИ

ОБГОВОРЮЄМО
СТВОРЕНІ
МЕДІАПРОДУКТИ

ВИЗНАЧАЄМО МЕТУ
МЕДІАТЕКСТІВ

ОЦІНЮЄМО
МЕДІАТЕКСТИ

ВИСЛОВЛЮЄМО
СВОЄ СТАВЛЕННЯ
ДО МЕДІАТЕКСТІВ

РОБИМО
ВИСНОВКИ

ЗАСВОЮЄМО
ПРАВИЛА
ПРАВОПИСУ

ПРАВИЛЬНО
ГОВОРИМО
І ПИШЕМО

ПРОВОДИМО
ДОСЛІДЖЕННЯ

ДОСЛІДЖУЄМО
МОВНІ ЯВИЩА

ЗБАГАЧУЄМО
СЛОВНИКОВИЙ ЗАПАС

ЗАСТОСОВУЄМО
ЗНАННЯ ПРО МОВУ

ISBN 978-966-991-114-8

Потво́д для безплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України <http://mon.gov.ua/> та Інститут модернізації змісту освіти <https://imzo.gov.ua>